

WYBRANE ZAGADNIENIA
NAUK HUMANISTYCZNYCH:
HISTORIA, EDUKACJA, LITERATURA

REDAKCJA

DAWID KOBYLAŃSKI
ALEKSANDRA JANCZAK
RAFAŁ STACHYRA

WYBRANE ZAGADNIENIA
NAUK HUMANISTYCZNYCH:

**HISTORIA
EDUKACJA
LITERATURA**

REDAKCJA
DAWID KOBYLAŃSKI
ALEKSANDRA JANCZAK
RAFAŁ STACHYRA

ARCHAEGRAPH
Wydawnictwo Naukowe

REDAKCJA:

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO: DAWID KOBYLAŃSKI

WICEPRZEWODNICZĄCA KOMITETU REDAKCYJNEGO: ALEKSANDRA JANCZAK

SEKRETARZ: RAFAŁ STACHYRA

REDAKCJA TECHNICZNA:

NATALIA ZIĘBA

MAŁGORZATA BUDNIK-MINIERSKA

RAFAŁ MINIERSKI

BARBARA SITKO

RECENZJA

KS. DR SEBASTIAN KRZYŻANOWSKI

DR INŻ. RAFAŁ ŚPIEWAK

DR MARIOLA BARTUSEK

KOREKTA REDAKTORSKA I SKŁAD

KAROL ŁUKOMIAK

PROJEKT OKŁADKI

KAROL ŁUKOMIAK

© COPYRIGHT BY AUTHORS & ARCHAEGRAPH

ISBN: 978-83-67527-30-9

Wersja elektroniczna dostępna na stronie internetowej wydawcy:

www.archaeograph.pl

ARCHAEGRAPH
Wydawnictwo Naukowe

ŁÓDŹ, WRZESIEŃ 2022

SPIS TREŚCI

Przedmowa	7
Bartosz Różanek	
<i>Czy ten ptak kala swoje gniazdo, co je kala, czy ten, co mówić o tym nie pozwala.</i> Analiza wystąpień Władysława Siły-Nowickiego podczas Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa	9
Bartosz Różanek	
Outsider przy <i>okrągłym stole</i>. Analiza wystąpień Władysława Siły-Nowickiego podczas wspólnych obrad rządzących i opozycji w pierwszej połowie 1989 roku	23
Martyna Tymorek, Aleksandra Janczak	
Rola zajęć muzycznych dla dzieci w wieku przedszkolnym	35
Martyna Tymorek, Aleksandra Janczak	
Edukacja teatralna dostępna dla dzieci w wieku przedszkolnym	55
Martyna Tymorek, Aleksandra Janczak	
Znaczenie zajęć plastycznych w wieku przedszkolnym	77
Agnieszka Banaś	
„En ma fin gât mon commencement...” – o miłości, kobiecej naturze i śmierci w sonetach królowej Szkocji, Marii Stuart (1542-1587)	95

PRZEDMOWA

Monografia naukowa *Wybrane zagadnienia nauk humanistycznych: historia, edukacja, literatura* składa się z sześciu autorskich rozdziałów, które dotyczą istotnych problemów współczesnego świata. Autorzy zaprezentowali nie tylko ogólne problemy naukowe, lecz także swoje osobiste zainteresowania badawcze. Publikacja powstała w wyniku współpracy badaczy z różnych ośrodków akademickich znajdujących się w Polsce. W niniejszym tomie możemy znaleźć opracowania przedstawicieli: Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Politechniki Krakowskiej oraz Uniwersytetu Opolskiego.

Głównym celem przygotowania niniejszej publikacji było stworzenie młodym badaczom przestrzeni do prezentacji swoich kierunków badawczych. Tak sformułowany, wielowymiarowy oraz szeroki temat umożliwił zgromadzenie w jednym miejscu młodych naukowców, reprezentujących różne dyscypliny naukowe.

W imieniu komitetu redakcyjnego chciałbym przekazać szczególne słowa uznania recenzentom artykułów i podziękować za poświęcony czas i wszystkie cenne uwagi, które wpłynęły na wysoką wartość merytoryczną tomu. Mamy nadzieję, że publikacja ta stanie się motywacją i inspiracją dla młodych naukowców do dalszej pracy naukowej.

Komitet Redakcyjny

*CZY TEN PTAK KALA
SWOJE GNIAZDO,
CO JE KALA, CZY TEN, CO MÓWIĆ
O TYM NIE POZWALA.*
ANALIZA WYSTĄPIEŃ WŁADYSŁAWA
SIŁY-NOWICKIEGO PODCZAS
RADY KONSULTACYJNEJ
PRZY PRZEWODNICZĄCYM
RADY PAŃSTWA

Streszczenie: W poniższym artykule zostanie dokonana egzegeza przemówień Władysława Siły-Nowickiego podczas obrad Rady Konsultacyjnej. Została ona powołana przez Wojciecha Jaruzelskiego, ówczesnego Przewodniczącego Rady Państwa PRL. Wśród wielu wystąpień poszczególnych jej członków wypowiedzi adwokata wyróżniały się formą i treścią, często szły na przekór ówczesnemu dyskursowi prezentowanemu podczas spotkań gremium.

Słowa kluczowe: Władysław Siła-Nowicki, Rada Konsultacyjna przy Przewodniczącym Rady Państwa, dyskurs polityczny, lata osiemdziesiąte w Polsce

WPROWADZENIE

Lata osiemdziesiąte w Polsce to schyłek ekipy rządzącej od 1944 roku. Rewolucja Solidarności, która ogarnęła cały kraj, i próba jej gwałtownego stłumienia po 13 grudnia 1981 roku były tylko pierwszym etapem w procesie erozji władzy, która ostatecznie zakończyła się 4 czerwca 1989 roku. Jednak

ludzie establishmentu zdawali sobie sprawę ze spadku poparcia. Próbowali zatem przedsięwziąć różne kroki, które mogłyby temu przeciwdziałać. Rozpoczęto wprowadzać drobne reformy gospodarcze, które przyspieszyły w okresie rządów Mieczysława F. Rakowskiego. Ogłoszono amnestię dla więźniów politycznych, a z internowania powrócił między innymi Lech Wałęsa. Próbowano porozumieć się z hierarchami Kościoła katolickiego i umiarkowaną częścią opozycji. Pod koniec 1986 roku Wojciech Jaruzelski, wówczas Przewodniczący Rady Państwa PRL, powołał do życia Radę Konsultacyjną (Dudek 2004; Kowal 2015; Skórzyński 2019).

RADA KONSULTACYJNA – POWOŁANIE I SKŁAD. SZCZEGÓLNY PRZYPADEK WŁADYSŁAWA SIŁY- NOWICKIEGO

Rada miała być ciałem doradczym, podczas której dyskutowano i wypracowywano stanowiska dotyczące różnych problemów na niwie politycznej, społecznej czy ekonomicznej. W jej skład weszło 56 osób. Część z nich związana była z władzą, 17 należało do PZPR, resztę stanowili bezpartyjni, w tym 12 to działacze chrześcijańscy. Mimo wcześniej prowadzonych rozmów do Rady nie przystąpili członkowie Solidarności. Kością niezgody okazał się brak możliwości uczestnictwa w niej Lecha Wałęsy (Dudek 2004).

Do Rady Konsultacyjnej weszło mimo wszystko kilka osób związanych z opozycją, Krzysztof Skubiszewski, Andrzej Świącicki, Maciej Giertych i Władysław Siła-Nowicki. Zwłaszcza uczestnictwo tego ostatniego wywołało niemałe zdziwienie w środowisku opozycyjnym. Siła-Nowicki w okresie stalinowskim został skazany na karę śmierci za działalność w Zrzeszeniu Wolność i Niezawisłość. Dzięki wstawiennictwu Aldony Dzierżyńskiej, siostry Feliksa spowinowaconej z rodziną Siła-Nowickich, Bolesław Bierut zamienił mu wyrok na dożywocie. Na mocy amnestii z 1 grudnia 1956 roku wyszedł z więzienia, a w następnym roku został zrehabilitowany. Po ukończeniu aplikacji adwokackiej został obrońcą wielu opozycjonistów z okresu PRL-u. Brał udział w procesach radomskich. Na początku 1980 roku został doradcą Solidarności, współtworzył między innymi statut związku. Po wprowadzeniu stanu wojennego zajął się opieką prawną internowanych. W 1984 roku wysłał list otwarty do Wojciecha Jaruzelskiego, w którym wskazywał na nieprawidłowości, jakie miały miejsce podczas wyjaśnienia śmierci Grzegorza Przemyska. Po przymusowym przejściu na emeryturę dalej uczestniczył w życiu społecznym, między

innymi przez wygłaszanie odczytów i prelekcji w różnych miejscach Polski (*Encyklopedia Solidarności* 2022; Wnuk 1989).

Jednak mocno zastanawia przemiana i *volta*, jaka zaszła w Siła-Nowickim w połowie lat osiemdziesiątych. W 1984 roku adwokat wysłał wspomniany wyżej list otwarty do Jaruzelskiego, zaś już dwa lata później wchodzi do Rady Konsultacyjnej utworzonej przez tego samego Jaruzelskiego uwierzytelniając jego działania. Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na to, jaka była rzeczywista przyczyna takiego zachowania. Wydaje się, że bardzo możliwym czynnikiem jest chęć pozostania w głównym nurcie życia politycznego. Siła-Nowicki stracił zaufanie Wałęsy i został odsunięty od wpływu na działalność środowiska opozycyjnego. Z tego względu przyjął propozycje przewodniczącego Rady Państwa (Dudek 2004; Kowal 2015).

ZAŁOŻENIA DZIAŁANIA RADY KONSULTACYJNEJ

Pierwsze spotkanie odbyło się 6 grudnia 1986 roku w Belwederze. Sama Rada była ciałem doradczym. Niestety nie miała sprecyzowanych kompetencji ani trybu działania. Według Jaruzelskiego miała być forum dyskusji dotyczących spraw społecznych i państwowych, w celu „poszerzenia płaszczyzn narodowego współdziałania” przy założeniu akceptacji niepodważalności Konstytucji PRL, w tym przewodniej roli PZPR i sojuszu z ZSRR. Mimo wielu ciekawych wystąpień i merytorycznej dyskusji ogólna ocena działań gremium wypada bardzo przeciętnie. W dużej mierze może to wynikać z jednej strony z jego kompetencji, z drugiej zaś w tym samym czasie rozpoczęły przygotowania i obrady Okrągłego Stołu, które okazały się bardziej przełomowym przedsięwzięciem (Kowal 2015).

PODSTAWA ŹRÓDŁOWA

Jednym z najbardziej wyrazistych uczestników Rady Konsultacyjnej był Władysław Siła-Nowicki. W poniższym artykule zostanie dokonana analiza jego wypowiedzi. Podstawę źródłową będą stanowić stenogramy poszczególnych posiedzeń, które zostały wydane w dwóch tomach pod redakcją Tadeusza Kołodziejczyka i Danuty Góreckiej wydanych przez Tygodnik „Rada Narodowa”.

ANALIZA WYSTĄPIEŃ WŁADYSŁAWA SIŁY-NOWICKIEGO

I posiedzenie z dnia 6 grudnia 1986 roku

Pierwsze spotkanie miało charakter wprowadzający. Każdy z mówców wskazywał na oczekiwania, jakie ma wobec rady i o czym ma zamiar dyskutować. Siła-Nowicki wskazał, że to czego społeczeństwo obecnie oczekuje, to porozumienie narodowe, które powinno nastąpić. Dopiero zgoda między Polakami może ich pchnąć do rozwiązywania masy problemów, które przed nimi stoją. Dlatego Rada Konsultacyjna winna stać się taką platformą do wymiany poglądów i wypracowania kompromisu. Jednak dla części społeczeństwa nowe ciało ze względu na doświadczenie minionych lat jest kolejną fasadą instytucją bez znaczenia. Z tego względu adwokat apelował o zrobienie wszystkiego, aby tak się nie stało. Wskazał, że dla społeczeństwa najważniejszą rzeczą jest przywrócenie mu podmiotowości i siły sprawczej na życie społeczne i polityczne. Przywołał tutaj status Solidarności, która była wówczas zdelegalizowana czy niedemokratyczną ordynacją do parlamentu. Spośród wielu ważkich problemów wskazał na sytuację młodzieży i brak pierwiastka ideowości u niej. Zaakcentował specyfikę Polski pośród innych krajów socjalistycznych. Jako przykład, który miał ją obrazować była sytuacja Kościoła katolickiego, który w przeciwieństwie do innych krajów bloku komunistycznego, nie tylko nie jest niszczone, ale potrafi współdziałać z władzą wypracowując stanowiska w rozmaitych kwestiach. Siła-Nowicki określił siebie jako „głos niezależnej opinii publicznej”. Podkreślił, że warto byłoby upubliczniać stenogramy z obrad dla uzyskania pewnej przejrzystości działania i unikania próby cenzurowania. Warunkiem uczestnictwa w spotkaniach była dla niego nie tylko jawność posiedzeń, ale również możliwość podejmowania własnych inicjatyw, a nie tylko dyskusji nad zaproponowanymi wcześniej tematami. Oprócz tego zaproponował, aby poszczególni jego członkowie mogli publikować relacje ze spotkań, co potwierdziłoby otwartość i szczerść w działaniach. Zakończył wystąpienie słowami Norwida: „Czy ten ptak kała swoje gniazdo, co je kała, czy ten, co mówić o tym nie pozwala” (Kołodziejczyk, Górecka 1988, s. 33-36).

II posiedzenie z 27 lutego 1987 roku

Podczas drugiego spotkania skupiono się na omówieniu kluczowych problemów wynikających z wyzwań cywilizacyjnych stojących przed polskim

społeczeństwem w perspektywie XXI wieku. Posłużono się materiałami analitycznymi przygotowanymi przez Komitet Prognozowania Rozwoju Kraju – Polska „2000”. Siła-Nowicki przedstawił kilka ciekawych wniosków i podniósł pewne niedocenione kwestie. W przypadku słabości medycyny, przy niewątpliwym jej rozwoju, uznał, że barierą do dalszych postępów w tej materii są niskie płace, zwłaszcza na tle innych zawodów. Dla przykładu porównał zarobki spawacza i lekarza, które wypadają na korzyść tego pierwszego. Uznał, że ofiarność i poświęcenie poszczególnych osób, zwłaszcza w służbie zdrowia, która odpowiada za ludzkie zdrowie i życie, może mieć charakter chwilowy, a nie występować w ciągu całej kariery zawodowej. Wskazał na raport Wydziału Nauk Medycznych PAN, że Polacy ogromną część swoich zarobków wydają na alkohol i papierosy, co jest później powodem wielu chorób. Podkreślił, że niedoceniony i niedoinwestowany jest sport masowy, dzięki któremu społeczeństwo może podnieść swoją wydolność fizyczną i poprawić ogólną kondycję. Wskazywał, że państwo nie przeciwdziało ograniczaniu liczby osób, które popadły w różne nałogi, a wręcz przeciwnie te osoby są źródłem dochodów dla budżetu. Jako dobry przykład wskazał Stany Zjednoczone, w których wprowadzono pewne zmiany służące do ograniczenia palenia i spożywania alkoholu, które przyniosły efekt. Były nimi wzrost cen używek i ograniczenie możliwości ich zakupów. Wskazał, że walka z nałogami wśród społeczeństwa może nie przynieść doraźnych korzyści, a nawet ubytek w budżecie, ale w dłuższej perspektywie da wymierne efekty. W drugiej części wystąpienia Siła-Nowicki podjął wątek demokratyzacji życia politycznego w Polsce, o którym już mówił na poprzednim spotkaniu. Wskazał na trzy ważne elementy, które warto byłoby podjąć. Po pierwsze, była to rezygnacja z dyskryminacji ludzi w pracy z tytułu ich działalności opozycyjnej po 1980 roku, po drugie, ostateczne zamknięcie wszystkich spraw karnych z okresu stanu wojennego i uznanie skazań poszczególnych osób za niebyłe, a po trzecie, możliwość powrotu do Polski wszystkich osób, które emigrowały ze względów politycznych w czasie bądź po zakończeniu stanu wojennego (Kołodziejczyk, Górecka 1988, s. 82-97).

III posiedzenie z dnia 18 maja 1987 roku

Podczas trzeciego spotkania członkowie rady dyskutowali nad opracowaniem „Od diagnoz do działań” autorstwa Jana Szczepańskiego. Siła-Nowicki w swoim wystąpieniu starał się dokonać konkluzji publikacji, której, według niego, zabrakło wcześniej. Według adwokata, Szczepański dokonał bardzo krytycznej opinii państwa. Najsłabszym ogniwem okazało się działanie

administracji publicznej. To właśnie osoby tam pracujące są największą barierą dla działań poszczególnych członków społeczeństwa, czy większych grup. Siła-Nowicki wskazał, że brak możliwości uruchomienia oddolnej inicjatywy stanowi barierę dla zdobycia zaufania ze strony społeczeństwa. Państwo i partia chcą być czynnikiem sprawczym we wszystkich dziedzinach życia społecznego i politycznego. Mimo, że taka sytuacja jest niemożliwa do spełnienia, to jednocześnie blokowany zostaje rozwój społeczeństwa w poszczególnych obszarach, który ma charakter antyrozwojowy, co powoduje marazm i zastój. Poza analizą opracowania Szczepańskiego adwokat wspominał o kilku innych ważnych dla niego kwestiach. Podjął temat przysięgi wojskowej, jaką młodzi żołnierze muszą wypowiadać. Uważał, że należy ograniczyć się wyłącznie do wierności na rzecz własnej ojczyźnie. Poruszył kwestie propagandy w telewizji państwowej. Jako przykład podał nierzetelne sprawozdanie z kontrmanifestacji zorganizowanej 1 maja w Warszawie, w której sam uczestniczył. Wskazał również na niesłuszne oskarżanie przedstawicieli warszawskiego środowiska akademickiego o współpracę z obcym wywiadem, co było wyrażone w uchwale Senatu Uniwersytetu Warszawskiego. Podkreślił rozpoczęcie wyjaśniania kwestii katyńskiej, co miało doprowadzić do zbliżenia i pojednania obu narodów (Kołodziejczyk, Górecka 1988, s. 211-217).

IV posiedzenie z dnia 17 lipca 1987 roku

Podczas kolejnego, czwartego posiedzenia kontynuowano dyskusję nad opracowaniem Jana Szczepańskiego. Najpierw wszedł w polemikę z Józefem Gierowskim, rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego i Władysławem Baką, prezesem NBP, którzy krytycznie się odnieśli historii II Rzeczypospolitej. Siła-Nowicki, który wielokrotnie wyrażał negatywną ocenę o życiu społecznym i politycznym w Polsce międzywojennej, uznał, że nie można całkowicie przekreślać jej dorobku. Ówczesne państwo i jej obywatele musieli zmierzyć się z ogromem problemów, których przezwyciężenie trwało wiele lat. Wskazał, że na wielu poziomach można było dostrzec sukcesy. Jako przykład podał port morski w Gdyni. Adwokat odniósł się również do wątki katyńskiego podniesionego przez Zbigniewa Wierzbickiego, profesora socjologii z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Siła-Nowicki polemizował z profesorem, że problem wyjaśnienia i oceny „białych plam” w historii to nie tyle kwestia uczczenia zmarłych, ale bardziej kwestia naszego dowartościowania i naszej tradycji narodowej. Uważał, że do podjęcia kwestii katyńskiej ze stroną radziecką powinna być wystawiona reprezentacja osób z bardzo różnych

środowisk, zarówno partyjnych jak i bezpartyjnych. Tylko wówczas takie gremium może być wiarygodne dla całości społeczeństwa. Podkreślał również mocną pozycję moralną Polaków ze względu na historię, jaką przeszedł nasz naród. Adwokat wskazywał, że w różnych okresach historii byliśmy zdradzani przez różne kraje. Wymienił Francję, Wielką Brytanię, Związek Radziecki i Stany Zjednoczone. Zaznaczył, że mimo tego, iż my jako państwo dotrzymywaliśmy umów, to nasi partnerzy nie wywiązywali się z tego zadania. Na koniec wystąpienia ponownie podkreślił, że interesujące wystąpienia przedmówców i wywołana dzięki temu ciekawa dyskusja powinna zostać upubliczniona dla ogółu społeczeństwa (Kołodziejczyk, Górecka 1988, s. 303-307).

V posiedzenie z dnia 14 października 1987 roku

Podczas piątego posiedzenia jej uczestnicy omawiali założenia drugiego etapu reformy gospodarczej. Referował je członek Rady Zdzisław Sadowski. Samo hasło tego przedsięwzięcia jest niezwykle interesujące od strony propagandowej, gdyż społeczeństwo dostało od razu II etap, jak gdyby w domyśle był on poprzedzony pierwszym, którego nie można się jednak doszukać we wcześniejszych działaniach władz. Siła-Nowicki, przyznał, że nie jest znawcą ekonomii. Dlatego skopił się na innych wątkach. Przyznał, że reforma gospodarcza, mimo że jest potrzebna, to najprawdopodobniej będzie bolesna i odczuwalna dla pojedynczych obywateli. Z tego względu uznał, że skoro ludzie będą musieli zacisnąć pasa, to powinni być traktowani podmiotowo. Ponownie przytoczył fakt dyskryminowania pracowników, którzy wcześniej udzielali się w życiu związkowym podczas rewolucji Solidarności. Na potwierdzenie przeczytał dwa listy, z jednej strony robotnika z prowincji, z drugiej zaś pracownika naukowego uczelni. Oboje wskazywali na zachowania represyjne w ich środowiskach pracy. Adwokat uznał, że skoro obywatele mają ponieść pewne konsekwencje ekonomiczne ze względu na wprowadzenie zmian, to winno im się zapewnić otwartość na reformy i wprowadzanie kolejnych wolności do życia społecznego. Siła-Nowicki wskazał również na wyjaśnianie białych plam, które pojawiły się w historii. Wskazał na dwa rodzaje takowych. Z jednej strony są to badania uczonych, z drugiej zaś popularyzacja wśród ogółu społeczeństwa. Na koniec wyraził apel o stworzenie projektu nowej konstytucji. Uważał, że nowelizacja ustawy zasadniczej jest zbyt małą zmianą, zwłaszcza, że weszła w życie w okresie stalinowskim (Kołodziejczyk, Górecka 1988, s. 357-363).

VI posiedzenie z dnia 29 stycznia 1988 roku

Podczas szóstego posiedzenia rady kontynuowano prace nad projektem realizacyjnym II etapu reformy gospodarczej ponownie referowanego przez Zdzisława Sadowskiego. Poza tym Michał Janiszewski i Jerzy Bretkopf przedstawiali raport na temat polityki kadrowej. Siła-Nowicki najpierw wypowiedział się w drugiej kwestii. Stwierdził, że chciałby usłyszeć jaki jest faktyczny stan kadr i jak faktycznie dokonuje się wyboru poszczególnych urzędników. Stwierdził, że zna procedury, które uznał za dobre. Jednak zadał pytanie, czy faktycznie są one stosowane i czy dobór kard ma charakter merytoryczny, czy jednak ważniejsza jest przynależność partyjna. W przypadku oceny reformy gospodarczej powtórzył wcześniejsze uwagi, że należy wyjaśnić ją społeczeństwu w sposób należyty. Wskazał przy tym na różne rodzaje dyskryminacji, które występują w rozmaitych środowiskach pracy. Mają one różne podłoże, wcześniejszy udział w działaniu opozycyjnym czy odmowa współpracy ze służbą bezpieczeństwa. Dlatego ważna byłaby deklaracja ze strony władzy o tym, że wszelka dyskryminacja jest nietolerowana. Oprócz tego Siła-Nowicki poruszył jeszcze dwie kwestie bieżące. Pierwszą była krytyka cenzury. Adwokat podał dwa przykłady ingerencji teksty prasowe: artykuł Andrzeja Drawicza do „Tygodnika Powszechnego” i swój wywiad do „Konfrontacji”. Podkreślił, że są to decyzje skandaliczne, które nie powinny mieć miejsca. Oprócz tego poddał krytyce wystąpienie Michaiła Gorbaczowa z okazji 70 rocznicy Rewolucji Październikowej z powodu pochwały jaką I Sekretarz KPZR miał wygłosić na temat paktu Ribbentrop-Mołotow. Adwokat uznał ten układ na wysoce szkodliwy i to nie tylko dla narodu polskiego, ale również Niemców i Rosjan (Kołodziejczyk 1990, s. 49-53). W drugiej części spotkania były omawiane zmiany w procedurze wyborczej do rad narodowych. Adwokat wskazywał, że warto dać możliwość wolnego wyboru społeczeństwu przynajmniej części przedstawicieli zamiast w całości mianować je przez władze centralne bądź wojewódzkie (Kołodziejczyk 1990, s. 109-110).

VII posiedzenie z dnia 27 kwietnia 1988 roku

Kolejne, siódme już posiedzenie, dotyczyło sytuacji i problemów polskiej emigracji. Dyskusja miała dotyczyć programu pracy Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną, która została przedstawiona przez sekretarza tego towarzystwa Józefa Klasy. Siła-Nowicki bardzo wysoko ocenił przedstawiony raport, który uznał za rzetelny i wiarygodny. Wskazał na dwa problemy. Po

pierwsze, dał pod rozwagę stworzenie instytucji podwójnego obywatelstwa, żeby powiązać obywatela z państwem. Poza tym wezwał do zorganizowania mechanizmu możliwości sprowadzenia Polaków bądź ich potomków z Kazachstanu. Poza odniesieniem się do bieżącego tematu nawiązał do dyskusji na temat wyborów do rad narodowych wskazując, że nic przez ostatnie tygodnie w tej materii się nie zmieniło. Oprócz tego wskazał na reformę prawa karnego i postępowania karnego, nad którą są toczony prace. Zwrócił uwagę na konieczność ograniczenia instytucji tymczasowego aresztowania, rozpraw w trybie przyspieszonym i zmniejszenie liczby przestępstw karanych więzieniem bądź przypadkiem mienia (Kołodziejczyk 1990, s. 155-159).

VIII posiedzenie z dnia 28 lipca 1988 roku

Podczas ósmego posiedzenia zajęto się szeroko pojętym pojęciem ekologii i ochrony środowiska. Dyskutowano nad projektem „Narodowego programu ochrony środowiska przyrodniczego do 2010 roku”. Siła-Nowicki już na wstępie uznał, że nie jest specjalistą od tej tematyki i będzie się wypowiadał jako obywatel „prosty i nie uczone”. Po pierwsze stwierdził, że problem ma charakter międzypokoleniowy i nie jest rozwiązywalny raz na zawsze, ale należy o nim ciągle pamiętać. Po drugie, wszelkie decyzje dotyczące ekologii powinny być podejmowane centralnie i w sposób uporządkowany prawnie. Oprócz tego adwokat uznał, że w przypadku, gdy grozi nam katastrofa ekologiczna ze strony państwa sąsiedzkiego, to należy temu głośno zaprotestować. Po raz kolejny odniósł się do wyjaśnienia sprawy katyńskiej. Tym razem zrobił to w kontekście wizyty Michaiła Gorbaczowa w Polsce. Ze smutkiem przyznał, że nie przyniosła ona żadnego zwrotu w rozwiązaniu owej sprawy (Kołodziejczyk 1990, s. 268-272).

IX posiedzenie z dnia 5 listopada 1988 roku

Podczas dziewiątego posiedzenia dyskutowano w dwóch obszarach. Najpierw podjęto temat międzynarodowego uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej. Do tematyki wprowadził minister spraw zagranicznych Tadeusz Olechowski. W drugiej części zajęto się sprawami wewnętrznymi. Sporo miejsca poświęcono zamierzeniom restrukturyzacji polskiej gospodarki i omówiono ekonomiczne uzasadnienie likwidacji Stoczni Gdańskiej. Ten temat przedstawił minister przemysłu Mieczysław Wilczek. W przypadku problemów polityki zagranicznej Siła-Nowicki podjął kilka wątków. Po pierwsze,

wskazał na konflikt z Niemiecką Republiką Demokratyczną o tor wodny. Po drugie, podjął kwestię znaczenia Polski i Polaków podczas II wojny światowej. Stwierdził, że okrągłe obchody jej wybuchu mogą stać się podstawą do wykazania rzeczywistej roli naszego kraju, jaką odegrał w ostatecznym rozstrzygnięciu konfliktu. Wygłosił również postulat, który miał skłonić władze polskie do wystąpienia z propozycją połączenia obu państw niemieckich. Miało to docelowo spowodować ostateczne uregulowanie kwestii granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej (Kołodziejczyk 1990, s. 353-353).

Analizując problem ogłoszenia likwidacji Stoczni Gdańskiej Władysław Siła-Nowicki stwierdził, że jest to bardziej problem polityczny, niż ekonomiczny. Adwokat przyjął ekonomiczne przesłanki, które wskazywały na konieczność podjęcia tego kroku. Jednak stocznia była pewnego rodzaju symbolem. Próba jej likwidacji, nawet w trudnej sytuacji gospodarczej, będzie, według adwokata, uznana za działania, które wywołają zamęt i rozruchy społeczne. Siła-Nowicki podkreślił, że wszystko działo się w sytuacji, kiedy Lech Wałęsa jeździł po kraju i wygaszał strajki. Poza tym zbliżały się obrady Okrągłego Stołu. Natomiast likwidacja stoczni mogła przekreślić ewentualne porozumienie narodowe. Wskazał, że społeczeństwu polskiemu potrzebne są: spokój wewnętrzny, życzliwe poparcie ze strony ZSRR i pomoc z Zachodu (Kołodziejczyk 1990, s. 385-388).

X posiedzenie z dnia 28 stycznia 1989 roku

Podczas dziesiątego posiedzenia rada oceniła swoją dwuletnią działalność. Uznano, że jest ona ogniwem szeroko pojętego pluralizmu politycznego i przyczyniła się do postępu porozumienia narodowego. Władysław Siła-Nowicki przychylił się do ogólnej opinii, że Rada Konsultacyjna jest ważnym ciałem. Podczas jego obrad można było rozmawiać w sposób swobodny. Stanowiła ona forum swobodnej wymiany myśli, każdy z jej uczestników mógł bez żadnego skrępowania wyrażać swoją opinię na prezentowane tematy. Adwokat przypomniał, że to właśnie on postawił podczas obrad sprawę wyjaśnienia „białych plam”, zwłaszcza zbrodni katyńskiej. Wskazał, że choć sprawa wyborów do rad narodowych okazała się fiaskiem, to warto podjąć trud uchwalenia nowej ordynacji wyborczej do parlamentu, niekoniecznie w pełni demokratycznej, ale będący krokiem w stronę liberalizacji systemu politycznego (Kołodziejczyk 1990, s. 459-463).

XI posiedzenie z dnia 29 marca 1989 roku

Podczas jedenastego posiedzenia dyskutowano na temat obrad okrągłego stołu. Uznano to za przełomowe wydarzenie, które może stać się początkiem wielkich przeobrażeń w kraju. Władysław Siła-Nowicki był w tej komfortowej sytuacji, że uczestniczył w spotkaniach obu gremiów. Jeśli dokonamy porównania jego wystąpienia podczas tego posiedzenia rady i przemówień z obrad Okrągłego Stołu, to można znaleźć wiele punktów zbieżnych. Siła-Nowicki w swoim przemówieniu wskazał na najważniejsze elementy, które były dla niego istotne podczas rozmów opozycji z rządzącymi. Przede wszystkim wskazał na brak wielu osób w składzie przedstawicieli tej pierwszej. Poza tym stwierdził, że podstawowe decyzje nie są podejmowane podczas obrad poszczególnych zespołów, ale w Magdalence, gdzie toczą się zakulisowe dyskusje obu stron. Oprócz tego uznał, że tempo zmian jest zbyt szybkie, gdyż może to spowodować wiele błędów w uchwalanych ustawach. Z tego względu ogłosił, że jest przeciwnikiem wprowadzania instytucji Prezydenta i Senatu. Analizując treść ordynacji wyborczej wskazał, że wprowadzenie limitu trzech tysięcy głosów potrzebnych do wskazania kandydata do parlamentu jest liczbą zbyt wysoką zwłaszcza w małych środowiskach. Z tego tytułu uznał, że jest to projekt antydemokratyczny, który może zostać odrzucony przez społeczeństwo. Oświadczył, że obrady Okrągłego Stołu są dużą szansą na zmianę, na przynajmniej częściowo wolne od wielu lat wybory. Jednak podkreślił, że owa szansa może zostać zmarnowana (Kołodziejczyk 1990, s. 519-523).

XII posiedzenie z dnia 17 lipca 1989 roku

Podczas ostatniego, dwunastego posiedzenia rady doszło do końcowych przemówień, które podsumowywały jej działalność. Oprócz tego poszczególni jej członkowie wyrażali poparcie dla Wojciecha Jaruzelskiego jako kandydata na prezydenta. Władysław Siła-Nowicki był zaskoczony faktem, że jest to ostatnie spotkanie rady. Jednak przede wszystkim skupił się na istocie instytucji prezydentury. Wskazał, że podczas wcześniejszych obrad Okrągłego Stołu i IX kadencji Sejmu zbyt pośpiesznie zajęto się ordynacją wyborczą do poszczególnych organów państwowych. To spowodowało problemy podczas wyborów, które odbyły się 4 czerwca 1989 roku. Podkreślił, że tak ukształtowana ordynacja spowodowała blamaż sił rządowych, którzy w drugiej turze przechodzili minimalną większością głosów przy bardzo niskiej frekwencji wyborczej. Dlatego postulował, aby przesunąć wybór Jaruzelskiego na stano-

wisko Prezydenta PRL. Wskazał, że jeśli to nastąpi szybko, to istnieje ryzyko, że zostanie on wybrany minimalną większością głosów. W wyniku tego będzie miał słabą pozycję nie tylko w kraju, ale również za granicą. Jak się jednak niedługo potem okazało, Siła-Nowicki miał rację, gdyż Jaruzelskiego mianowano na urząd prezydenta przewagą zaledwie jednego głosu (Kołodziejczyk 1990, s. 567-569).

PODSUMOWANIE

W powyższym artykule autor dokonał analizy wystąpień Władysława Siły-Nowickiego podczas kolejnych posiedzeń Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa PRL. W założeniu ciało to miało stać się płaszczyzną do wymiany różnorodnych poglądów na poszczególne kwestie. Ze względu na bojkot Solidarności w powyższym gremium uczestniczyły przede wszystkim osoby mniej lub bardziej związane z ówczesnym establishmentem państwowym. Jedną z nich był właśnie Siła-Nowicki, który znajdował się wówczas w kręgu osób wspierających ekipę Jaruzelskiego. Jednak jego wypowiedzi na tle innych bezbarwnych przemówień okazały się często bardzo wyraziste. To właśnie on jako jeden z pierwszych podniósł kwestię legalizacji *Solidarności* czy wyjaśnienia zbrodni katyńskiej. Wydaje się, że były to odważne stwierdzenia, które wytyczały często później ton całej dyskusji. Siła-Nowicki z jednej strony zabierał głos w sprawach przewodnich podczas danego spotkania, z drugiej zaś wskazywał na drobniejsze, choć równie uciążliwe problemy, z którymi borykało się społeczeństwo takie, jak cenzura czy dyskryminacja w pracy. Nawet jeśli nie czuł się specjalistą w danym temacie jak w przypadku ekologii, to potrafił wyrazić swój pogląd w sposób klarowny. Był przeciwnikiem rozwiązań doraźnych na rzecz rozwiązywania problemów w sposób długofalowy i ostateczny. Z racji uczestnictwa w obradach Okrągłego Stołu podnosił również kwestie tam rozważane, jak ordynacja wyborcza czy ustanowienie nowych organów, Prezydenta i Senatu. Można uznać, że wypowiedzi Władysława Siły-Nowickiego były istotne, często nieuwarunkowane bieżącą sytuacją i wychodzące z perspektywą poza bieżącą politykę. Z tego względu wydają się trafne i często nadal aktualne.

BIBLIOGRAFIA

Dudek A.

2004 *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988-1990*, Warszawa.

Kołodziejczyk T. (red.)

1990 *Rada Konsultacyjna przy Przewodniczącym Rady Państwa 1988-1989*, Warszawa.

Kołodziejczyk T., Górecka D. (red.)

1988 *Rada Konsultacyjna przy Przewodniczącym Rady Państwa 1986-1987*, Warszawa.

Kowal P.

2015 *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986-1989*, Warszawa.

Skórzyński J.

2019 *Okrągły stół. Wynegocjowany koniec PRL*, Kraków.

Wnuk M. (oprac.)

1989 *Okrągły stół. Kto jest kim. „Solidarność” – opozycja: biogramy, wypowiedzi*, Warszawa.

2022 *Władysław Siła-Nowicki*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, <https://encysol.pl/es/encyklopedia/biogramy/18616,Sila-Nowicki-Wladyslaw.html> (dostęp: 7.09.2022).

*IS IT THE BIRD THAT HARMS ITS NEST
OR THE ONE THAT DOES NOT LET IT TALK ABOUT IT?*
ANALYSIS OF THE SPEECHES MADE BY WŁADYSŁAW
SIŁA-NOWICKI DURING THE CONSULTATIVE
COUNCIL TO THE PRESIDENT
OF THE STATE COUNCIL

Summary: The following article will exegete the speeches of Władysław Siła-Nowicki during the Consultative Council. It was appointed by Wojciech Jaruzelski, then Chairman of the Council of State of the People's Republic of Poland. Among the many speeches of its individual members, the lawyer's statements stood out in form and content, often going against the discourse presented at the meetings of the body at the time.

Keywords: Władysław Siła-Nowicki, Consultative Council to the Chairman of the State Council, political discourse, 1980s in Poland

BARTOSZ RÓŻANEK
UNIWERSYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO W BYDGOSZCZY

OUTSIDER PRZY
OKRĄGŁYM STOLE.
ANALIZA WYSTĄPIEŃ WŁADYSŁAWA
SIŁY-NOWICKIEGO PODCZAS
WSPOLNYCH OBRAD RZĄDZĄCYCH
I OPOZYCJI W PIERWSZEJ
POŁOWIE 1989 ROKU

Streszczenie: W poniższym artykule zostanie dokonana egzegeza wypowiedzi Władysława Siły-Nowickiego podczas obrad Okrągłego Stołu. Analiza zostanie przeprowadzona na podstawie stenogramów z poszczególnych posiedzeń. Pozycja i status Władysława Siły-Nowickiego pozwalało mu na swobodne formułowanie opinii, które często szły w poprzek dyskursowi prezentowanymi podczas spotkań.

Słowa kluczowe: Okrągły Stół, Władysław Siła-Nowicki, dyskurs polityczny

WPROWADZENIE

Rok 1989 był przełomowy dla historii ustroju Polski. To właśnie wówczas podjęto szereg decyzji, które rzutują na dzisiejszy system polityczny Rzeczypospolitej. Reżim komunistyczny panujący od 1944 roku na ziemiach polskich chylił się ku upadkowi. Mimo wszystko przedstawiciele ówczesnej władzy próbowali za wszelką cenę ją utrzymać. Wojciech Jaruzelski i jego ekipa od połowy 1985 roku podejmowali szereg kroków, które miały ustabilizować system polityczny i wzmocnić rządzących. Próbowano zjednać hierarchię

kościelną, podczas kolejnych wizyt uroczystie przyjmowano Jana Pawła II, a Wojciech Jaruzelski powołał do życia Radę Konsultacyjną, do której próbował przyciągnąć umiarkowanych opozycjonistów. Dużą rolę odegrał ostatni, jak się potem okazało, komunistyczny premier, Mieczysław F. Rakowski, który w trakcie swoich rządów wprowadzał reformy tworząc podwaliny wolnego rynku w Polsce. Z drugiej strony próbowano dyskredytować Lecha Wałęsę, który nadał był ważnym symbolem zmian społecznych i politycznych w Polsce początku lat osiemdziesiątych. Jednak te wszystkie kroki nie spowodowały odwrócenia trendów i zdobycia przychylności społeczeństwa dla ówczesnej władzy, a wręcz przeciwnie wywołały falę strajków w wielu regionach Polski. Dlatego w drugiej połowie 1988 roku podjęto decyzję o rozpoczęciu rozmów z przedstawicielami opozycji. W efekcie spotkań w Magdalence postanowiono podjąć dwustronne negocjacje. Obrady Okrągłego Stołu prowadzono między 6 lutym a 5 kwietnia 1989 roku. W rozmowach uczestniczyło ponad 700 osób zarówno przedstawiciele strony rządowej jak i opozycyjnej (Dudek 2004; Codogni 2009; Kowal 2015; Skórzyński 2019).

WŁADYSŁAW SIŁA-NOWICKI – ADWOKAT I OPOZYCJONISTA

Jedną z osób biorących udział w tym wydarzeniu był Władysław Siła-Nowicki. Siła-Nowicki to osoba nietuzinkowa, nieszablonowa z niesamowicie ciekawym życiorysem. Jeszcze przed wojną uzyskał magisterium na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie rozpoczął aplikację adwokacką, której, ze względu na wybuch drugiej wojny światowej, nie ukończył. Podczas działań wojennych walczył w Związku Walki Zbrojnej, później w Armii Krajowej, a po 1945 roku w stowarzyszeniu Wolność i Niezawisłość. Jednocześnie podjął aktywność w Stronnictwie Pracy. Podczas próby ucieczki na Zachód został aresztowany i wraz z grupą innych żołnierzy za swoją działalność skazany na karę śmierci. Dzięki koligacji z rodziną Feliksa Dzierżyńskiego otrzymał ułaskawienie i zamianę kary śmierci na dożywocie. W 1957 roku na fali odwilży popaździernikowej został całkowicie zrehabilitowany. Po wyjściu na wolność ukończył aplikację i rozpoczął praktykę adwokacką. W okresie PRL-u był obrońcą wielu opozycjonistów. Po przymusowym przejściu na emeryturę dalej uczestniczył w życiu politycznym i społecznym Polski. W połowie lat osiemdziesiątych przeszedł niemałą voltę i z pozycji opozycjonisty wszedł do kręgu osób wspierających ekipę Jaruzelskiego. Między innymi

uczestniczył w Radzie Konsultacyjnej utworzonej przy Przewodniczącym Rady Państwa.

W momencie formowania się ostatecznego składu na obrady Okrągłego Stołu, okazało się, że osoba Władysława Siły-Nowickiego jest problematyczna. Z jednej strony, mimo wielu zasług nie był on już częścią obozu solidarnościowego, z drugiej zaś ze względu na życiorys nie stał się elementem establishmentu. Wydaje się, że ekipa Jaruzelskiego próbowała wykorzystać postać adwokata dla własnych celów pokazując swoje otwarcie na inne środowiska polityczne i społeczne. Natomiast Siła-Nowicki chcąc dalej uczestniczyć w życiu społecznym Polski, a zwłaszcza w procesie zmian ustrojowych, musiał wybrać propozycję rządzących. Status adwokata na obradach Okrągłego Stołu był dość specyficzny. Nie stał się on członkiem oficjalnej delegacji rządowej, ale miał prawo uczestnictwa w obradach z prawem zabierania głosu we wszelkich dyskutowanych kwestiach (Biogram Władysława Siły-Nowickiego 2022; Okrągły stół 1989).

PODSTAWA ŹRÓDŁOWA

Podstawą źródłową artykułu stanowią stenogramy obrad Okrągłego Stołu. Są one dostępne na stronach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w zakładce „Czas Przełomu”. Autor w poniższym artykule dokona analizy przemówień Władysława Siły-Nowickiego podczas tego doniosłego wydarzenia. Adwokat brał udział w obradach plenarnych, które odbyły się na początek, 6 lutego, i na koniec, 5 kwietnia 1989 roku. Oprócz tego uczestniczył w czterech posiedzeniach Zespołu do Spraw Reform Politycznych (Skórzyński 1989).

ANALIZA WYPOWIEDZI SIŁY-NOWICKIEGO PODCZAS OBRAD OKRĄGŁEGO STOŁU

Obrady inauguracyjne Okrągły Stół

Podczas obrad otwierających działalność Okrągłego Stołu Władysław Siła-Nowicki zabierał głos dwukrotnie. Pierwsze przemówienie wygłosił już na początku. Po wstępnym wystąpieniu Czesława Kiszczaka i wyborze na dwóch współprzewodniczących spotkania Władysława Findejsena i Aleksandra Gieysztorę adwokat bez uzyskania prawa do głosu wygłosił krótkie oświadczenie. Nawiązał w nim do śmierci dwóch kapłanów zaangażowanych w działalność opozycyjną, Stefana Niedzielaka i Stanisława Suchowolca. Śmierć obu

duchowych odbiła się szerokim echem w społeczeństwie. Niedziela, wieloletni proboszcz parafii rzymskokatolickiej na Powązkach, został zamordowany w nocy z 20 na 21 stycznia 1989 roku przez nieznaną sprawców. Za swoją działalność niepodległościową był wcześniej szykanowany i otrzymywał szereg pogróżek. Sprawę śmierci księdza umorzono w październiku 1990 roku przyjmując wersję śmiertelnego upadku księdza z fotela. Jednak wyjaśnienia wzbudziły wiele kontrowersji. Podejrzewano o zabójstwo osoby powiązane ze Służbą Bezpieczeństwa, a Jan Olszewski sugerował nawet udział KGB. Natomiast Stanisław Suchowolec, wikary w parafii pod wezwaniem Niepokalanego Serca Maryi w Białymstoku i kapelan tamtejszej Solidarności, został zamordowany 30 stycznia 1989 roku. Przyczyną śmierci okazało się zacczadzenie tlenkiem węgla spowodowanego niesprawnym grzejnikiem. Dochodzenie umorzono w połowie czerwca 1989 roku z powodu braku znamion udziału osób trzecich w zainicjowaniu pożaru. Również Suchowolec otrzymywał przed śmiercią pogróżki. Poza tym dokonywano zamachów na jego życie poprzez uszkodzanie samochodów, którymi poruszał się na co dzień. Obie śmierci wstrząsnęły opinią publiczną, która oskarżała władze przynajmniej o pośrednie przyczynienie się do ich wykonania.

Władysław Siła-Nowicki prosząc o upamiętnienie obu księży już na początku obrad Okrągłego Stołu chciał skłonić ich uczestników do głębszej refleksji nad stanem państwa. Domagał się, aby podjęli oni takie kroki, które spowodują, że w przyszłości, z jednej strony, zaniechano podobnych wypadków, z drugiej zaś, że doprowadzą do ukarania sprawców obu czynów, co jak się okazało już w niedalekiej przyszłości, nie doszło do skutku. Na apel Siły-Nowickiego wszyscy uczestnicy powstali i uczcili śmierć obu księży minutą ciszy. Jednak Telewizja Polska emitując otwarcie obrad Okrągłego Stołu ocenzurowała ten fragment i usunęła go z transmisji na antenie ogólnopolskiej (Pleskot 2016; Skórzyński 1989).

We właściwym przemówieniu Siła-Nowicki podjął kilka ciekawych wątków. Na początku uznając się za „starego doradcę Solidarności” stwierdził, że strona związkowa winna być wyraźnie wzmocniona podczas obrad. Uważał, że w spotkaniu powinni uczestniczyć przedstawiciele całej Solidarności, a nie tylko wybrana część. Wskazał, że związek zawsze był organizacją pluralistyczną i właśnie w tym miała drzemać jego siła. Jako przykład podał fakt głosowania na przywódcę w 1980, kiedy Lech Wałęsa, niekwestionowany autorytet, otrzymał „zaledwie” 55 procent głosów. Stwierdził, że przy Okrągłym Stole zasiadają przedstawiciele wyłącznie „grzecznej” Solidarności, w przeciwieństwie do wielu jej członków, którzy zarówno w 1980 roku,

jak i obecnie odgrywają istotną rolę, tworzących Solidarność „niegrzeczną”. Następnie uznał za słuszny postulat Solidarności, która domagała się szybkiego przywrócenia możliwości funkcjonowania zdelegalizowanego podczas stanu wojennego związku. Wskazywał, że właśnie to powinien być pierwszy krok w działaniach władzy, a nie próba stworzenia pluralizmu politycznego czy podjęcie reformy gospodarczej. Polemizował z profesorem Kozakiewiczem w kwestii działań Solidarności. Przewodniczący ZSL – u uważał, że władza, ale również część społeczeństwa boi się legalizacji związku, gdyż może to prowadzić do zamieszek i strajków. Adwokat jednak wskazywał, że w przeciwnieństwie do wielu opinii, szefowie związkowi w 1981 roku na czele z Lechem Wałęsą jeździli po kraju i wygaszali strajki, które wybuchały w sposób oddolny i niekontrolowany przez centralę. Dodatkowo Nowicki pokazywał, że Polska stoi przed trudnymi wyborami i niełatwymi reformami. Władze w tym procesie może wspomóc właśnie zalegalizowana Solidarność. Podkreślił, że związek może stać się aktywnym graczem politycznym, jednak dopiero po włączeniu wszystkich jej nurtów w działania.

Pośród wielu zagadnień, które Siła-Nowicki uznał za istotne do rozwiązania jedną z najważniejszych była kwestia katyńska. Zagadnienie pomordowanych żołnierzy spoczywających w lasach Katynia, Charkowa i Miednoje winna mieć status sprawy honorowej dla państwa i narodu. To właśnie strona polska powinna podnieść tę kwestię w imię nie tylko honoru, ale również przyszłej przyjaźni między narodami. Kolejnym istotnym problemem, który dał ku rozwadze i dyskusji była sprawa wyborów. 60 % członków parlamentu miało zostać mianowanych przez obóz rządzących, ze względu na stabilizację sytuacji politycznej w Polsce, natomiast pozostałych 40 % miano wybrać w wolnych wyborach. Zgodził się na możliwość częściowo wolnych wyborów. Jednak wskazał, że warto zastanowić się nad odpowiednim doborem osób. Uważał, że rządzący są w stanie wybrać takie postacie życia publicznego w Polsce, które budziłyby szacunek wśród społeczeństwa. Natomiast w ramach wolnych wyborów nie powinno tworzyć się list tylko postawić na wyborczą walkę poszczególnych osób z odpowiednimi kompetencjami. Na zakończenie stwierdził, że jest zwolennikiem zniesienia cenzury, gdyż uznał, że Polacy są już na tyle odpowiedzialni, że można już to zrobić. Wypowiedź zakończył jednak optymistycznie podkreślając, że Okrągły Stół jest ważnym osiągnięciem, które jeszcze kilkanaście miesięcy wcześniej było wydarzeniem trudnym do wyobrażenia (Skórzyński 1989).

Obrady zespołu do spraw reform politycznych

Po zakończeniu posiedzenia otwierającego obrady Okrągłego Stołu ukonstytuowało się kilka zespołów, gdzie w mniejszym gronie dyskutowano nad ustaleniem szczegółowych kwestii w poszczególnych obszarach. Władysław Siła-Nowicki uczestniczył w obradach Zespołu do Spraw Reform Politycznych. Owo gremium zajmowało się wypracowaniem kompromisu w najważniejszych sprawach dotyczących zmian ustrojowych, jakie należało wprowadzić. Uznając wagę pozostałych kwestii wydaje się, że właśnie te kwestie były najbardziej istotne, ale również trudne do ustalenia ze względu na różnice obu stron. Zespół miał dwóch współprzewodniczących, Janusza Reykowskiego ze strony rządowej i Bronisław Geremka ze strony opozycyjnej. Odbyto 9 posiedzeń. Siła-Nowicki nie był formalnym członkiem zespołu, jednak, jak pokazują stenogramy spotkań, uczestniczył w czterech sesjach roboczych (Skórzyński 1989).

Podczas trzeciego spotkania dyskutowano nad depolityzacją życia w Polsce. Strona związkowa dążyła do odpolitycznienia poszczególnych sfer takich, jak służba zdrowia, służba publiczna, rynek mediów czy sądownictwo. Szczególnie dwie ostatnie sprawy wywołały sporą dyskusję. Strona rządowa opierała się głębokim zmianom, widząc w nich zagrożenie dla swojej pozycji. Przedstawiciele establishmentu, z jednej strony, wskazywali, że gruntowne zmiany mogłyby spowodować zachwianie systemu politycznego, z drugiej zaś przytaczano kuriozalne argumenty. Jednym z nich był ewentualny brak papieru na rynku, jeśli pojawiłyby się kolejne wydawnictwa, głównie gazety redagowane przez stronę opozycyjną. W polemikę wszedł Władysław Siła-Nowicki. Adwokat stwierdził może trochę żartobliwie, że skoro wspólne są idee socjalizmu i chrześcijaństwa, to nie będzie to wielkim problemem, mimo braków papieru, aby podzielić się z nim potrzebującym, choćby poprzez zmniejszenie druku wielonakładowych „Trybuny Ludu” czy „Robotnika”, zwłaszcza że w tych ostatnich znajduje się wiele bezwartościowych treści. Dzięki takiemu posunięciu opinia międzynarodowa będzie mogła zobaczyć autentyczne zmiany w Polsce.

Przy okazji omawiania sytuacji mediów Siła-Nowicki wskazał na postulat zniesienia cenzury. Dla uzasadnienia swojej tezy wobec zgromadzonych z jednej strony przywołał opinię Lenina, który zasadniczo był przeciwny cenzurze, wprowadzając ją tylko na okres wojny, z drugiej zaś stwierdził, że Kościół katolicki już wiele lat wcześniej zniósł indeks ksiąg zakazanych. Poza tym Siła-Nowicki podjął inne wątki. Po raz kolejny wskazał o konieczności

przywrócenia *Solidarności*. Wskazał na pilną reformę wymiaru sprawiedliwości. Jednak ze względów pragmatycznych uznał, że nie była możliwa kompleksowa zmiana choćby kodeksu postępowania karnego. Dlatego adwokat wskazał, że powinno się zmienić te elementy, które najmocniej ciążyą i są dokuczliwe dla obywatela. Jako przykład wskazał ograniczenie bądź całkowite zniesienie kolegiów do spraw wykroczeń, które w jego ocenie działają fatalnie zarówno, jeśli chodzi o jakość działania jak i wydawanie wyroków. W dalszej części spotkania Siła-Nowicki wszedł w polemikę z Jerzym Wiatrem, który uznał, że różnice na poszczególne kwestie wynikało ze stosunku poszczególnych osób i grup, na wydarzenia które miały miejsce po 13 grudnia 1981 roku. Adwokat podkreślił, że wśród uczestników spotkania mimo wszystko panuje konsensus, że stan wojenny to zło, dla obozu rządzącego konieczne, dla opozycji niekonieczne do wprowadzenia. Uznał, że z tego względu wszystkie ustawy i działania podjęte podczas stanu wyjątkowego powinny być uznane za niebyłe i zostać zlikwidowane (Skórzyński 1989).

Kolejne spotkanie zespołu do spraw reform politycznych, w którym uczestniczył Władysław Siła-Nowicki miało dotyczyć niezwykle ważnej kwestii, jakim była ordynacja wyborcza. Jednak spadła ona z porządku obrad, czemu zdziwienie wyraził adwokat. Obaj współprzewodniczący Rejkowski i Geremek oraz Andrzej Gdula tłumaczyli, że wynika to z braku uzgodnionego tekstu, który jest w końcowej fazie ustaleń. Przedstawiono natomiast stanowisko dotyczące sposobu wyboru do nowych instytucji, Senatu i Prezydenta. Siła-Nowicki uznał, że Senat jest wartością dodaną, nie ze względu na dane mu kompetencje, ale z faktu, że izba wyższa, w przeciwieństwie do Sejmu, ma być wybierana w całkowicie wolnych wyborach. Natomiast z dużym dystansem odniósł się do wyboru Prezydenta przez parlament. Wskazywał, że skoro w sporej części Sejm zostanie mianowany przez rządzących, to wybór Prezydenta nie będzie miał charakteru demokratycznego. Z tego względu wskazywał, że instytucja głowy państwa miałaby jakiegokolwiek znaczenie, gdyby była wybierana w wyborach powszechnych. W drugiej części wystąpienia odniósł się do sposobu pracy zespołu. Uznał, że skoro jego członkowie tylko zapoznają się z ustaleniami grupy roboczej działającej w Magdalence, to powstaje pytanie, czy warto działać w nim i firmować decyzje podjęte w innym gronie. Docelowo mogłoby to dyskredytować działania Okrągłego Stołu i to zarówno wśród zwolenników władzy jak i opozycji (Skórzyński 1989).

W dalszej części spotkania podjął wątek samorządności adwokatury, której przez wiele lat był częścią. Wskazywał na częste naruszenia jej przez władze PRL-u. Twierdził, że nadszedł już czas na uporządkowanie owych kwestii.

Przytoczył jeden casus. Ówczesny minister sprawiedliwości Domeracki wniósł skargę nadzwyczajną do Sądu Najwyższego w sprawie konkretnych uchwał zjazdu adwokatów, dotyczących działań społecznych adwokatów. Owa skarga została uznana, co Siła-Nowicki uznał za sprzeczne z prawem. Wezwał obecnego ministra sprawiedliwości do ponownego złożenia skargi, tym razem do Sądu Najwyższego w składzie siedmioosobowym o jej uchylenie. Oprócz tego zaapelował o możliwość podjęcia działania przez Stronnictwo Pracy, którego był prezesem. Uznał, że skoro partia sama ogłosiła zawieszenie działalności w 1946 roku, to teraz uchwałą podjętą przez obecne władze partyjne może ją wznowić. Jednak okazało się, że rzeczywista działalność nie może być wznowiona i jest blokowana przez różne organy państwowe. Wskazał, że w praworządnym kraju nie powinny istnieć mechanizmy, w których partie opozycyjne zależą od koncesji otrzymanych przez władzę (Skórzyński 1989).

Podczas piątego posiedzenia podzespołu dyskutowano kwestię ordynacji wyborczej do parlamentu. Władysław Siła-Nowicki bardzo negatywnie ocenił przedstawiony projekt, wskazując, że ma zamiar zaprezentować własny. Natomiast w przedstawionej propozycji przede wszystkim zakwestionował żądanie trzech tysięcy podpisów za zgłoszenie kandydata do parlamentu. Uważał, że zwłaszcza w małych środowiskach może być to trudne do osiągnięcia. Stwierdził, że liczba tysiąca podpisów byłaby już wystarczająco wysoka. Podczas dalszej dyskusji Siła-Nowicki wskazał, że nie jest błędem to, iż partia może wysunąć kandydata, gdyż ma swoje struktury, które potrafią zdobyć poparcie w terenie. Jednak warto byłoby tę szansę przekazać również grupie obywateli, czym można byłoby uaktywnić społeczeństwo. Natomiast w kolejnej części wypowiedzi podzielił się ogólną refleksją, pytając, czy obecny Sejm powinien zająć się poważnymi reformami zmieniającymi ustrój polityczny. Uznał, że warto przesunąć procedowanie ważnych zmian do czasu wyboru nowego parlamentu (Skórzyński 1989).

Podczas szóstego spotkania zespołu Siła-Nowicki najpierw wypowiedział się w bardziej ogólny sposób na temat dyskutowanej pozycji i sposobu wyboru Senatu i Prezydenta. Mimo wcześniejszych zapewnień, że jest zwolennikiem wyborów do Senatu, tym razem wyraził ostry sprzeciw wobec powołaniu dwóch nowych organów. Za główną przyczynę takiego zachowania podał brak czasu na wystarczającą analizę przepisów tak istotnych ustaw. Wyraził opinię, która jak się okazuje jest aktualna do dziś, że w momentach kryzysu politycznego, bądź gospodarczego nie powinno się tworzyć prawa pośpiesznie i niechlujnie. Po raz kolejny zadał retoryczne pytanie, czy spotkania zespołu są niezbędne i czy ich wyniki będą rzeczywiście dalej procedowane. Jego obawa

wynikała z faktu, że podczas obrad Sejmu już dyskutowany jest projekt ordynacji wyborczej, który dopiero został przekazany do opiniowania zespołowi. W związku z tym, zdaniem adwokata, działania owego gremium jest bezprzedmiotowe. Przy tej okazji zacytował słowa Leszka Kołakowskiego, który miał powiedzieć, że Pałac Namiestnikowski przy Krakowskim Przedmieściu jest synonimem powierzchni zjawisk, natomiast Magdalenka – istotą rzeczy.

Takie postawienie sprawy miało wskazywać, że rzeczywiste decyzje podejmowane są podczas spotkań w Magdalence, a nie przy Okrągłym Stole. Siła-Nowicki dobrze przewidział, że takie działania w przyszłości będą powodem do dyskredytowania podjętych decyzji. Na koniec nawiązał do fałszowania wyborów zarówno w okresie II Rzeczypospolitej jak i po II wojnie światowej. Wskazał, że właśnie pojawiła się szansa na możliwość przeprowadzenia po raz pierwszy uczciwych wyborów, choć nie w pełni demokratycznych. Podkreślił, że warto byłoby z tej możliwości skorzystać. Ponownie wezwał do obniżenia progu liczby głosów z trzech tysięcy do pięciuset do zgłaszania kandydatów do Sejmu. Miało to służyć możliwości zwiększenia udziału społeczeństwa w wyborach (Skórzyński 1989).

Posiedzenie kończące obrady Okrągłego Stołu

5 kwietnia odbyło się końcowe posiedzenie Okrągłego Stołu mające, również jak otwarcie, uroczysty charakter. Podczas spotkania przeważały wypowiedzi podsumowujące kilkumiesięczne obrady. O taką pokusił się również Władysław Siła-Nowicki. W trakcie swojego wystąpienia dokonał powtórzenia postulatów, które wyrażał wcześniej i przedstawił perspektywy na przyszłość. Przede wszystkim uznał obrady Okrągłego Stołu za słuszne. Mimo, że był to krok w dobrą stronę, to miał on niewystarczający charakter. Nie spełnił pokładanych w nim szans. Adwokat przede wszystkim skrytykował pośpieszne prace nad ordynacją wyborczą i powoływaniem nowych instytucji jakimi były Senat i Prezydent. Siła-Nowicki wskazał, że szybkie procedowanie zmian prawnych odbija się na jakości prawa. Jednak za ważniejsze uznał, że taki sposób działania zostanie źle odebrane przez społeczeństwo, które będzie doszukiwało się zakulisowych działań obu stron i spisku elit. W dużej mierze słowa adwokata wówczas wypowiedziane stały się ciałem i do tej to pory zarówno spora część opinii publicznej i część elit państwowych odnosi się do wyników obrad okrągłostołowych z dystansem, a nawet wrogością. Warto na koniec zacytować ostatnie zdania wypowiedzi Nowickiego „Pragnąłem tego «okrągłego stołu». Chcę w nim widzieć początek czegoś nowego w Polsce.

Pomyślmy o tym, aby ten «okrągły stół» nie stał się stołem zmarnowanych możliwości” (Skórzyński 1989).

PODSUMOWANIE

W powyższym artykule autor dokonał analizy wystąpień jednego z uczestników Okrągłego Stołu, Władysława Siły-Nowickiego. Ów znany adwokat był w specyficznej pozycji podczas obrad. Z jednej strony był wieloletnim członkiem opozycji okresu PRL-u i doradcą Solidarności, Jednak ze względu na konflikt z władzami związkowymi, przede wszystkim Lechem Wałęsą, nie stał się członkiem delegacji opozycji. Z drugiej zaś strony poprzez zbliżenie do środowiska Jaruzelskiego uzyskał poparcie kręgów rządowych na uczestnictwo w tym wydarzeniu, choć nie był członkiem establishmentu państwowego. Bycie outsiderem usytuowało go w ciekawej i dogodnej sytuacji. Mógł on wygłaszać pochwały i dokonywać krytyki obu stron sporu przedstawiając jednocześnie własne pomysły. Wiele z nich okazało się interesujących i z perspektywy czasu słusznych. Udział pozostałych przedstawicieli opozycji w obradach okrągłostołowych, a nie tylko tych związanych z Lechem Wałęsą, dopracowanie ordynacji wyborczej do Sejmu kontraktowego czy instytucji mających powrócić do polskiego porządku prawnego, jak Senat i Prezydent oraz zwiększenie partycypacji obywateli w wystawianiu własnych kandydatów to problemy, nad którymi warto było się pochylić. Jednak ze względów politycznych i czasowych tego nie zrobiono, co w przyszłości spowodowało pojawianie się krytycznych opinii o, mimo wszystko, przełomowym wydarzeniu, jakim niewątpliwie były obrady Okrągłego Stołu.

BIBLIOGRAFIA

Codogni P.

2009 *Okrągły stół czyli Polski Rubikon*, Warszawa.

Dudek A.

2004 *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988-1990*, Warszawa.

Kowal P.

2015 *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986-1989*, Warszawa.

Pleskot P.

2016 *Zabić. Mordy polityczne w PRL*, Kraków.

Skórzyński J.

1989 *Stenogramy z posiedzeń Okrągłego Stołu*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/stenOkrStol.xsp> (dostęp: 7.09.2022).

2019 *Okrągły stół. Wynegocjowany koniec PRL*, Kraków.

2022 *Władysław Siła-Nowicki*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, <https://encycsol.pl/es/encyklopedia/biogramy/18616,Sila-Nowicki-Wladyslaw.html> (dostęp: 7.09.2022).

Wnuk M. (oprac.)

1989 *Okrągły stół: kto jest kim: „Solidarność” – opozycja: biogramy, wypowiedzi*, Warszawa.

OUTSIDER
AT THE *ROUND TABLE*.
ANALYSIS OF WŁADYSŁAW SIŁA-NOWICKI'S SPEECHES
AT THE ROUND TABLE BETWEEN THE GOVERNMENT
AND THE OPPOSITION IN THE FIRST HALF OF 1989

Summary: The following article will exegete Władysław Siła-Nowicki's statements during the Round Table deliberations. The analysis will be carried out on the basis of the transcripts of the individual meetings. Władysław Siła-Nowicki's position and status allowed him to freely formulate opinions that often went against the discourse presented during the meetings.

Keywords: The Round Table, Władysław Siła-Nowicki, political discourse

MARTYNA TYMOREK

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA
WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

ALEKSANDRA JANCZAK

POLITECHNIKA KRAKOWSKA

ROLA ZAJĘĆ MUZYCZNYCH DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Streszczenie: Przedszkola są miejscami, w których młodzi ludzie rozpoczynają swoją drogę edukacyjną. Edukacja artystyczna jest w tym etapie kształcenia szczególnie ważna, ponieważ wspiera dzieci w ich rozwoju osobistym, a także pomaga otworzyć im się na kreatywne działanie. Celem pracy jest zbadanie czym charakteryzuje się działalność twórczych działań edukacji muzycznej w Warszawskim Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górze”. W artykule przedstawiono ogólny opis funkcjonowania placówki przedszkolnej. Problemami badawczymi określono zakres działań kadry pedagogicznej, który polega na wzmacnianiu kreatywności w kontekście zajęć teatralnych, a także omówienie projektów artystycznych, jakie są realizowane na terenie przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górze” w Warszawie. Z uwagi na to, iż w pracy zastosowano metodę monografii jako techniki użyto badania dokumentacji, ich analizy oraz wywiadu. Na potrzeby pracy, przeprowadzono wywiad z dyrektorem przedmiotowego przedszkola, a także z instruktorem tańca, pracującym w placówce.

Słowa kluczowe: projekty artystyczne dla dzieci, edukacja muzyczna

WSTĘP

Podczas gdy edukacja często dotyczy przede wszystkim nauczania dzieci, edukacja artystyczna poszerza znaczenie edukacji poprzez zwiększanie kreatywności i dbałość o rozwój osobisty. Edukacja artystyczna związana jest z różnymi dziedzinami sztuki, a pod tym pojęciem kryje się wiele dyscyplin, takich jak muzyka, sztuka, dramat czy kultura. Przedmioty te są włączone do

edukacji dziecka, ponieważ odgrywają ważną rolę we wspieraniu jego prawidłowego rozwoju. Zajęcia od najmłodszych lat mają pozytywny wpływ na rozwój umysłowy, fizyczny, motoryczny i społeczny dzieci. Dzięki tej formie edukacji uczniowie przedszkola mogą wyrażać swoje uczucia oraz wzmacniać umiejętności interpersonalne i pracy zespołowej, a także kondycję fizyczną, psychiczną i społeczną. Zajęcia artystyczne mogą również poprawić samopoczucie jako forma odprężenia od innych obowiązkowych zajęć.

Bodźcami stymulującymi do działania dziecka są różnego rodzaju aktywności, w tym zadania zabawowe i o różnym stopniu trudności prezentowane przez rodziców i nauczycieli. Ważne jest również wyeliminowanie czynności mechanicznych i pracochłonnych, gdyż te zadania mają tendencję do hamowania rozwoju

Celem pracy jest przedstawienie działalności edukacji muzycznej nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, w tym celu przyjęto w pracy metodę monografii pedagogicznej, techniki dokumentowania badań, analizowania i przeprowadzania wywiadów.

Na potrzeby badań naukowych identyfikuje się również problemy badawcze i stawia hipotezy, które są walidowane po analizie uzyskanych wyników. Autorki, na podstawie przeprowadzonych badań odpowiedziały na następujące pytania. Jaki jest zakres pracy oraz obowiązków kadry pedagogicznej 343. Przedszkola „Na Miodowej Górcie” w Warszawie? W jakich projektach i projektach uczestniczy Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?

PLACÓWKA PRZEDSZKOLNA – DEFINICJA

Encyklopedyczna definicja przedszkoli określa je jako niezależną instytucję opiekuńczo-wychowawczą dla dzieci w wieku 3-6 lat. Encyklopedia za- uważa również, że przedszkola wspierają edukację wychowawczą w rodzinie (Kalisiewicz 1996, s. 361).

Barbara Wilgocka-Okoń zwróciła uwagę, że przedszkole jest instytucjonalną ramą, w której odbywa się proces wychowawczy oraz dydaktyczny. Ten proces to seria powiązanych ze sobą wydarzeń. B. Wilgocka-Okoń zwraca również uwagę, że organizacja przedszkoli jako instytucji obejmuje następujące elementy: zarządzenia, ustawy, a także przepisy prawne i różne programy czy wytyczne (Wilgocka-Okoń 1993, s. 46).

Proces wychowawczy realizowany przez placówki przedszkolne obejmuje działania wychowawców i dzieci oraz różnego rodzaju relacje, w tym metody

oraz formy oraz pomoce dydaktyczne. Zawiera również treści programowe. Wszystkie te elementy składają się na system zaprojektowany do realizacji złożonych celów (Więckowski 1989, s. 15).

Przedszkola to placówki, w których dzieci dobrowolnie chodzą do szkoły, gdyż polskie prawo nie nakłada takich obowiązków na rodziców i ich dzieci. Ryszard Więckowski twierdzi, że przedszkole to miejsce, które odgrywa ważną rolę w rozwoju dziecka. W przedszkolu dziecko uczy się podstawowych umiejętności i zdobywa wiedzę, która ma ogromny wpływ na jego kolejny etap rozwoju (Dobrowolska 1975, s. 19).

Janina Dobrowolska postrzega przedszkole jako placówkę opiekuńczo-wychowawczą, nie pełniącą funkcji opiekuńczej, lecz przede wszystkim wychowawczą – dydaktyczną. Placówki przedszkolne są odpowiedzialne za działania profilaktyczne, motywacyjne, wyrównawcze i korekcyjne. Cel działania stymulującego powinien być powiązany z celem stymulowania procesu rozwojowego i jak najlepszej aktywności dziecka. Głównym celem korekcji i kompensacji jest niwelowanie istniejących braków rozwojowych oraz wyrównywanie szans dzieci na wejście i przygotowanie do nauki w pierwszej klasie (Dobrowolska 1975, s. 19).

FUNKCJE I ZADANIA PRZEDSZKOLA

Zadania przedszkola regulowane są przez Ustawę z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082) oraz Rozporządzenie MEN w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2001r. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.), a także Kartę Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) oraz zatwierdzony przez gminę Statut placówki przedszkolnej. Cele wraz z zadaniami przedszkola określa szczegółowo podstawa programowa (Dz. U. poz. 977 z późn. zm.).

Przedszkole jest placówką, która powinna być bezpieczna dla dzieci, a także przyjazna dla nich, dla ich rodziców oraz dla pracowników. Funkcją przedszkola jest promowanie samodzielności oraz aktywności twórczej dziecka. Przedszkole winno być otwarte na potrzeby oraz na zainteresowania dzieci, wspierając jednocześnie ich aktywność oraz kreatywność, a także rozwijać ich talenty. Winno też kształtować postawy moralne i proekologiczne, oraz prozdrowotne. Dziecko w przedszkolu powinno czuć się bezpiecznie, rozwijać się twórczo, osiągać swój indywidualny sukces. B. Wilgocka-Okoń wskazuje, iż przedszkole to placówka, której celem jest „osiągnięcie przez dziecko takiego stopnia rozwoju intelektualnego, społecznego i fizycznego, jaki jest

niezbędny do sprostania wymaganiom szkolnym, gdzie wymagania szkolne rozumie się jako zadania związane z systematycznym uczeniem się" (Wilgocka-Okoń 1972, s. 230).

Przedszkole wspiera aktywność dziecka, podnosząc poziom integracji sensorycznej i umiejętności, rozwijania się w jego osobowości procesów poznawczych. Zadaniem placówki jest wspieranie samodzielności dziecka w zakresie eksploracji świata i dobieranie treści, adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka i jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń, a także rozumowania. Realizując swoje zadania, placówka powinna szanować indywidualne potrzeby i zainteresowania przedszkolaków (Dz. U. poz. 977 z późn. zm.).

Przedszkole ma za zadanie uczyć dzieci, głównie przy pomocy doświadczania oraz przeżywania, ponieważ wiedza pozyskiwana w ten sposób przyswajana jest najlepiej oraz najszybciej, a także najdłużej pozostaje w pamięci. Funkcją placówki jest także zapewnianie swoim wychowankom wszechstronnego rozwoju, traktując każde dziecko indywidualnie oraz podmiotowo. Przedszkole ma za zadanie tworzyć takie miejsce, w którym dzieci czują się kochane, akceptowane oraz szczęśliwe. Funkcją przedszkola jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka (Lubomirska 1997, s. 21). Przedszkole zapewnia mu opiekę, wychowanie, nauca. Dzięki takim działaniom dziecko ma możliwość odkrywania swoich możliwości, sensu działania i zbierania swoich własnych doświadczeń. Przedszkole wspiera aktywność dziecka, organizując mu warunki, umożliwiające mu zdobycie doświadczeń fizycznych, emocjonalnych, społecznych i poznawczych w zakresie jego rozwoju. W przedszkolu dziecko może się swobodnie rozwijać, bawić, odpoczywać (Klim-Klimaszewska 2005, s. 67).

Funkcją przedszkola jest koncentracja na indywidualnym twórczym rozwoju dziecka, uwzględniając przy tym jego aktywność w sferach: fizycznej oraz poznawczej, emocjonalnej i społecznej, przy zachowaniu atmosfery akceptacji oraz zaufania (Niemierko 1997, s. 51).

Przedszkole ma za zadanie „wzmacniać poczucie wartości, indywidualność oraz oryginalność”. Realizując program, tworzy sytuacje, sprzyjające rozwojowi właściwych nawyków, zachowań, samodzielności, dbania o zdrowie. Celem przedszkola jest także przygotowywanie dziecka do rozumienia emocji i uczuć (Wilgocka-Okoń 1991, s. 133).

Nauczyciele przedszkolni odpowiadają za realizację planu wychowawczego dziecka, podejmując przy tym różnego rodzaju innowacyjne działania. Swoją aktywnością i twórczą pracą realizują programy, które dostosowane są do potrzeb i możliwości wychowanków. Działalność opiekuńcza

i wychowawcza oraz dydaktyczna, realizowana przez przedszkole jest ze sobą integralnie powiązana (Guz 1991, s. 133). Przedszkole w ramach swoich zadań realizuje program wychowawczo – dydaktyczny, obejmujący wychowanie zdrowotne, moralno-społeczne, a także umysłowe, techniczne oraz estetyczne.

Zadaniem przedszkola jest także ścisła współpraca z rodzicami uczęszczających do niego dzieci. Przedszkole gwarantuje rodzicom pomoc specjalistów i pełną informację, dotyczącą oceny postępów oraz niepowodzeń i sukcesów dziecka.

Reasumując wskazane w podstawie programowej cele i zadania wychowania przedszkolnego, stwierdzić można, iż przedszkole spełnia wobec dziecka funkcję, wspomagającą jego rozwój. Według Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej, ważnymi zadaniami przedszkola są: "kształtowanie gotowości do opanowania umiejętności czytania w ramach przygotowania dzieci do szkoły, rozwijanie czynności intelektualnych w obszarze edukacji matematycznej (tj. klasyfikacja, rozumowanie przyczynowo-skutkowe, wnioskowanie), ukształtowanie wrażliwości estetycznej poprzez wychowanie przez sztukę (czyli śpiew, muzyka, taniec, teatrzyki, zajęcia plastyczne) – dotyczy to kształtowania preferencji i doznawania przyjemności" (Gruszczyk-Kolczyńska, Zielińska 2007, s. 118).

Prawidłowo realizowane działania przedszkola umożliwiają dziecku zdobywanie wiedzy, kształtowanie jego osobowości, zainteresowań, umiejętności kontaktów z rówieśnikami, dzięki czemu nabywa ono gotowości do podjęcia nauki w szkole (Niemierko 1997, s. 51). Przedszkole umożliwia dziecku osiągnięcie dojrzałości szkolnej. Duży wpływ przedszkola na dojrzałość dziecka zauważyła J. Dobrowolska (Dobrowolska 1975, s. 81). Podkreśla, że rozwój umysłowy i uspołecznianie dziecka przedszkolnego w bardzo dużym zakresie zależy od uczęszczania do przedszkola i od personelu – nauczycieli w przedszkolu: „wykrywają i przełamują napotkane trudności razem z dzieckiem oraz kompensują braki wyniesione z domu rodzinnego”. Podstawową funkcją przedszkola jest przygotowanie dziecka do rozpoczęcia nauki w szkole.

EDUKACJA ARTYSTYCZNA W LITERATURZE PRZEDMIOTU

Edukacja w znaczeniu powszechnym wiąże się z nauczaniem, głównie dzieci. Edukacja artystyczna poszerza znaczenie edukacji o wzmocnienie kreatywności, a także o dbanie o osobisty rozwój bądź rozwijanie się. Edukacja artystyczna jest także kontaktem ze sztuką w odniesieniu do tworzenia jej oraz jej odbioru. Już starożytny Arystoteles zauważył wartość sztuki, podkreślając

jej ważne zadanie. Sztuka jest pożyteczną rozrywką: „[...] służy ona do szlachetnego wypełniania wczasów” (Bał 2012, s. 34).

Edukacja artystyczna skupia się na trzech kierunkach, to jest (Limont 2006, s. 211):

- „studiowanie dzieł sztuki;
- bezpośredni kontakt z dziełami sztuki poprzez koncerty, wystawy i książki oraz filmy;
- zaangażowanie w działania artystyczne”.

Edukacja artystyczna winna być objęta obowiązkowym nauczaniem dzieci od najmłodszego wieku. Wyróżnia się następujące wymiary edukacji artystycznej (Czernik 2010, s. 11):

- „zdobywanie wiedzy na skutek interakcji, jakie zachodzą pomiędzy uczniem, a dziełem sztuki bądź działaniem artystycznym, a także pomiędzy artystą oraz jego nauczycielem;
- zdobywanie wiedzy przez indywidualne działanie artystyczne;
- zdobywanie wiedzy możliwe jest także poprzez badania naukowe oraz studiowanie formy artystycznej i relacji pomiędzy sztuką oraz historią”.

Edukacja artystyczna wiąże się z dziedziną sztuki, kryjąc pod pojęciem wiele różnych dyscyplin, jak: muzyka, plastyka, teatr czy kultura. Przedmioty te uwzględnione są w edukacji każdego dziecka. Odgrywają dużą rolę we wspomaganiu prawidłowego rozwoju dziecka, dlatego też winny być uwzględniane w programach nauczania przedszkolnego (Horbowski 2000, s. 78).

Sztuka w edukacji jest istotna, dlatego też już w przedszkolu dzieci uczestniczą w zajęciach rytmiki, tańca, przygotowywane są także do występów na scenie, tworząc wydarzenia artystyczne na różne okoliczności. Zajęcia muzyczno-ruchowe rozwijają u dzieci takie elementy, jak:

- „prawidłową intonację głosu;
- poczucie rytmu;
- estetykę ruchu;
- koordynację wzrok-ruch;
- doskonałą pamięć oraz koncentrację i podzielność uwagi;
- uczyć reagowania na zmiany, jakie zachodzą w muzyce;
- pobudzają kreatywność;
- uczyć współpracy z innymi dziećmi i prowadzącym zajęcia”.

Ponadto dzieci, mające kontakt z muzyką od najmłodszych lat poznają najważniejsze informacje z zakresu historii muzyki, jak na przykład hymn, piosenki okolicznościowe, kolędy czy pastorałki. Z muzyką wiąże się także teatr, wizyta w nim, oglądanie spektaklu czy przygotowanie przedstawienia przez dzieci, przygotowuje je do życia kulturalnego.

Plastyka oraz technika rozwijają u dzieci zmysł estetyczny oraz wyobraźnię przestrzenną. Rozwijają także sprawność manualną, kreatywność. Nauczyciel przekazuje też swoim wychowankom podstawową wiedzę, dotyczącą historii sztuki (Stankiewicz 1979, s. 116).

Zajęcia artystyczne, prowadzone wśród dzieci już od najmłodszych lat, pozytywnie wpływają na ich rozwój psychiczny, fizyczny oraz motoryczny, a także społeczny. Zajęcia takie są dodatkowo korzystne dla osób, które posiadają różnego rodzaju zaburzenia oraz choroby. Poprzez zajęcia artystyczne, każdy wyrazić może swoje uczucia. Poprawia to dodatkowo komunikację interpersonalną oraz umiejętność pracy w grupach, a także stan fizyczny, psychiczny oraz społeczny. Działania artystyczne poprawiają również samopoczucie, będąc formą relaksu od innych obowiązkowych zajęć (Sobierańska, Sieńczewska, Radwańska 2015, s. 116).

CHARAKTERYSTYKA TWÓRCZEJ EDUKACJI MUZYCZNEJ

Rozwój muzyczny jest procesem stymulacji zdolności oraz umiejętności i zainteresowań muzycznych, a także muzykalności. Jest uwarunkowany takimi czynnikami, jak (Bogdanowicz 1997, s. 29):

- genetyczne;
- jednostkowe, czyli wiek dziecka, osobowość;
- środowiskowe;
- instytucjonalne.

Etap nauki przedszkolnej stanowi ważny element dla edukacji muzycznej dzieci w wieku 3-6 lat. Zdolności muzyczne u dzieci rozwijają się do około dziewiątego roku życia. W rozwoju muzycznym u przedszkolaków wyróżnia się okresy (Przybylska 1980, s. 162):

- około szóstego roku życia wykształca się wrażliwość na różnice wysokości dźwięków, czyli poprawna intonacja w śpiewie oraz w grze na instrumencie, a także słuchowe rozróżnianie dźwięków wyższych oraz niższych;

- u dzieci pięcioletnich oraz sześcioletnich rozwija się percepcja słuchowa, która obejmuje organizowanie zespołu bodźców, na przykład poprawne odtwarzanie melodii głosem, czy motoryka aparatu głosowego;
- zwiększa się czułość w odniesieniu do zmian dynamicznych w muzyce;
- występuje dosyć wysoki poziom w zakresie umiejętności zapamiętywania oraz rozróżniania barwy niektórych instrumentów muzycznych, na przykład skrzypiec, trąbki czy wiolonczeli;
- pojawia się łatwość, dotycząca rozpoznawania znanych dzieciom utworów;
- później od innych zdolności rozwija się słuch harmoniczny;
- dzieci pięcioletnie oraz sześcioletnie są dojrzałe, aby opanować podstawowe zasady pisma nutowego.

Dzieci podczas zajęć muzycznych uczą się (Przychodzińska-Kaciczak 1981, s. 33):

- śpiewania;
- tańczenia;
- gry na prostych instrumentach;
- tworzenia dzieł poprzez improwizacje ruchowe, taneczno-rytmiczne, a także plastyczne pod wpływem muzyki;
- dbania o sprawność fizyczną oraz estetykę ruchów;
- emisji głosu i dykcji;
- ćwiczeń, które kształtują poczucie rytmu;
- reagowania ruchem na zmiany tempa czy dynamiki.

Reasumując powyższe, celem edukacji muzycznej jest zainteresowanie dzieci różnego rodzaju formami kontaktu z muzyką i stworzenie im podstaw do samodzielnego rozwijania zdolności, a także umiejętności muzycznych. Celem edukacji muzycznej jest dodatkowo zachęcenie do dalszego kształcenia muzycznego (Wieman 1990, s. 27).

Zajęcia muzyczne w przypadku dzieci rozwijają ich zainteresowania w zakresie muzycznym i tanecznym. Kształtują ich słuch, poczucie rytmu, pamięć oraz wyobraźnię muzyczną, uzdolnienia muzyczne. Zajęcia te umożliwiają dzieciom przygotowywanie programów artystycznych na różne uroczystości oraz imprezy, występowanie przed zgromadzoną publicznością w przedszkolu oraz poza placówką.

SPOSOBY ROZWIJANIA ZDOLNOŚCI ARTYSTYCZNYCH

Każde dziecko jest indywidualną jednostką. Rodzi się z wieloma możliwościami. W miarę upływu lat dostrzec można zmiany w ich rozwoju, a także pojawiające się zdolności. Różnorodność biologiczna młodego człowieka zwiększa się w trakcie rozwoju. Na ich zmiany i tempo rozwoju wpływają między innymi uwarunkowania środowiskowe oraz cechy osobowościowe.

Zadaniem rodziców oraz wychowawców jest stworzenie każdemu dziecku możliwości poznania jak największej liczby różnego rodzaju form aktywności, tak aby ono samo poczuło, co tak naprawdę jest mu bliskie, co sprawia mu radość i co je fascynuje. Na podstawie obserwacji dziecka można rozpoznać jego potencjalne zdolności i kształtować je w kierunku rozwoju jego zdolności. W żaden sposób rodzic czy wychowawca nie powinni zmuszać swoich wychowanków do wykonywania danych czynności na siłę, czy w celu takim, aby spełnić swoje ambicje. Każde dziecko posiada swoje wrodzone możliwości, które ujawniają się stopniowo, dlatego też, aby umiejętnie wychwycić zainteresowania i zdolności dziecka, wskazana jest cierpliwość. Na podstawie własnych doświadczeń, spostrzeżeń i upodobań, dziecko z czasem wybierze dla siebie te czynności, które będą sprawiać mu najwięcej przyjemności. W grupie tych czynności mogą znaleźć się zainteresowania sportem, językami, filmem czy matematyką bądź zainteresowania artystyczne, jak muzyka, plastyka, teatr (Tokarska, Kopała 2017, s. 66).

Zdolności określane są, „jako indywidualne możliwości, dotyczące skutecznego działania w różnego rodzaju sytuacjach. Mogą być także maksymalnymi możliwościami człowieka, to jest górną granicą poziomu sprawności działania, jaką może on osiągnąć, w momencie, gdy wokół niego znajdują się optymalne warunki, a także gdy zostaje zapewniona mu odpowiednia stymulacja” (Dubisz 2003, s. 318).

W przypadku zdolności muzycznych u dziecka, zaobserwować można u niego takie cechy, jak:

- wrażliwość na dźwięki, poruszanie się w ich rytmie, naśladowanie dźwięków;
- reagowanie na natężenie oraz barwę dźwięku;
- umiejętność rozróżnienia wysokości dźwięku;
- posługiwanie się ekspresywnymi ruchami ciała celem okazania emocji oraz nastroju;
- czysty śpiew;

- zamiłowanie do tańca;
- umiejętność wystukania rytmu muzyki;
- zafascynowanie grą na instrumentach, a także na wszystkim, z czego można wydobyć dźwięk;
- kojarzenie różnego rodzaju zjawisk z muzyką.

Sposobami stymulacji rozwoju dziecka w zakresie predyspozycji muzycznych są:

- udostępnianie dziecku grających zabawek czy instrumentów, wydobywających dźwięki;
- umuzykalnianie dziecka poprzez jego uczestnictwo w różnego rodzaju zajęciach rytmicznych oraz muzycznych;
- proponowanie w formie zabawy gry na instrumencie;
- udział w różnego rodzaju różnorodnych koncertach;
- słuchanie muzyki;
- wspólne śpiewanie piosenek;
- nucenie melodii;
- wzbogacanie wiedzy muzycznej dziecka;
- tworzenie różnego rodzaju improwizacji słowno-muzycznych;
- udział w różnego rodzaju przeglądach, prezentacjach oraz konkursach muzycznych.

Sposobów na rozwijanie zdolności artystycznych dziecka jest wiele. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele edukacji przedszkolnej odgrywają w tym przypadku kluczową rolę. Zachęta, a nie zmuszanie, akceptacja stworzonych dzieł i wyrażenie uznania przez osoby dorosłe, stanowią dla dziecka zachętę do dalszej nauki i pogłębiania wiedzy oraz swoich zdolności. Wiele dziecięcych talentów zostaje zaprzepaszczone w powodu niezauważenia zdolności dziecka w danym kierunku przez rodziców czy pedagogów. Dziecko na każdym etapie rozwoju trzeba obserwować i wspierać w działaniu, dawać mu szansę na rozwijanie swoich pasji i mobilizować do działania. Brak reakcji ze strony dorosłych na predyspozycje i umiejętności dziecka, może spowodować zniechęcenie do dalszego wykonywania ulubionych do tej pory czynności. Gdy dziecko stworzy rysunek, należy je pochwalić nawet, gdy nie będzie on idealny. Gdy występuje w przedstawieniu przedszkolnym, zorganizowanym dla rodziców, chociaż jeden z członków rodziny powinien w nim uczestniczyć. Wspólne przeżywanie wydarzeń artystycznych, w których udział bierze dziecko, jest dla niego istotne. Ważna jest obecność bliskiej osoby, pochwała, wyrażenie swojej opinii. Dzięki temu dziecko odnajduje w sobie chęć do

dalszego działania, a w razie jakiegokolwiek porażki, wie, że rodzic jest z nim (Brzezińska 2005, s. 684).

PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Tematem badawczym tej pracy jest działalność artystyczna Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie. Celem pracy było poznanie charakterystyki i działalności artystycznej dotyczącej muzyki przedszkola „Na Miodowej Górcie” nr 343 w Warszawie.

PROBLEMY I HIPOTEZY BADAWCZE

W przypadku niniejszej pracy, określono następujące problemy badawcze: 1) Jak wygląda przebieg pracy oraz zakres obowiązków kadry pedagogicznej w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?; 2) W jakiego rodzaju projektach i programach bierze udział Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?

Wyrażając w problemach szczegółowych założenia, twierdzenia istnienia związków, a także zależności pomiędzy poszczególnymi przedmiotami, faktami bądź zjawiskami w danym problemie badawczym, badacz przygotowuje przesłanki do sformułowania hipotezy. Hipoteza to przypuszczenie bądź prawdopodobieństwo istnienia, bądź nie istnienia, danej rzeczy, zdarzenia, bądź zjawiska w określonym miejscu czy czasie. Jest też prawdopodobieństwem zależności danych zjawisk od innych bądź związku wielkości ustalonych statystycznie, empirycznie (Okoń 2007, s. 134).

Na potrzeby niniejszej pracy założono następujące hipotezy:

1. Przypuszczam, że przebieg pracy oraz zakres obowiązków kadry pedagogicznej w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie jest zgodny ze statutem przedszkola, regulaminami, a także podstawą programową i opracowanymi autorskimi programami nauczania.
2. Przypuszczam, że Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie bierze udział w takich projektach, które są zgodne z ich założeniami, przekonaniem, a także możliwościami kadrowo finansowanymi i zainteresowaniami dzieci.

Postawione hipotezy zostaną potwierdzone lub obalone poprzez analizę wyników badań.

METODY, TECHNIKI I NARZĘDZIA BADAWCZE

W związku z powyższym, przedmiotem badań w niniejszej pracy jest działalność artystyczna przedszkola nr 343 na „Miodowej górcie” w Warszawie.

W pracy zastosowano wywiad, który polega na pozyskiwaniu danych przy pomocy bezpośredniej rozmowy. Na potrzeby pracy, wywiad przeprowadzono z Dyrektorem Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, a także z instruktorem tańca, pracującym w tutejszym przedszkolu. Wywiad z Dyrektorem placówki składał się z 36 pytań. Pytania dotyczyły przede wszystkim charakterystyki działań przedszkola, jego indywidualnych cech, nadanej nazwy. Poproszono także Panią Dyrektora o wskazanie posiadanych przez absolwentów przedszkola umiejętności, omówienie działalności artystycznej przedszkola i udział przedszkola w projektach artystycznych. Wywiad z instruktorem tańca składał się z 16 pytań i dotyczył prowadzonych przez instruktora zajęć.

Drugą zastosowaną w pracy techniką badań jest badanie dokumentów. Techniki badań dokumentów mogą ograniczyć się jedynie do ustalenia faktycznego stanu rzeczy, mogą także gromadzić dane do prognoz przyszłościowych. Swoim zasięgiem oraz zainteresowaniem mogą dotyczyć analiz pojedynczych jednostek oraz całokształtu działalności społecznej czy wychowawczej, dydaktycznej, produkcyjnej, kulturalnej, handlowej, bądź usługowej. W badaniu dokumentów analizie poddano funkcjonowanie Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie.

CHARAKTERYSTYKA PRZEBIEGU BADAŃ WŁASNYCH

Badania własne autora do tej pracy rozpoczynają się od określenia celów pracy, określenia pytań badawczych i hipotez. Ustanawiane są również metody i techniki badawcze. W związku z powyższym postanowiono przeprowadzić rozmowę z Dyrekcją Przedszkola nr 343 w Warszawie oraz nauczycielem tańca pracującymi w tym przedszkolu.

Wywiady przeprowadzono na osobistym spotkaniu w przedszkolu w grudniu 2021 r. Odpowiedzi uzyskiwano po zadaniu pytań, całość badania była kopiowana do komputera, a następnie przesyłana respondentom do autoryzacji i zgłaszania ewentualnych uwag i uzupełnień do wypowiedzi.

Proces trwa od października 2021 do stycznia 2022, z zastrzeżeniem przeglądu dokumentów. W celu uzyskania niezbędnych informacji pozyskano dane z zasobów przedszkolnych, archiwum oraz serwisów przedszkolnych

oraz serwisów BIP. Przeprowadzono również analizę informacji przekazanych przez dyrekcję przedszkola, szczególnie w odniesieniu do przedszkolnych działań i udziału w ogólnopolskich projektach artystycznych. Kolejnym etapem prac badawczych było przygotowanie tabelarycznego zestawienia uzyskanych danych. Ostatnim etapem pracy badawczej jest analiza pytania badawczego i testowanie hipotez na podstawie zebranych informacji.

DZIAŁANIA KADRY PEDAGOGICZNEJ

Działania kadry pedagogicznej, ich kompetencje, umiejętności oraz zdolności i zaangażowanie w pracę wpływa na przebieg pracy i oddziaływanie na wychowanków.

W Przedszkolu 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie zatrudnionych jest w obecnym roku szkolnym 14 nauczycieli, prowadzących zajęcia dla 152 uczniów. Nauczyciela przedszkola są osobami posiadającymi wyższe wykształcenie magisterskie – wykształcenie takie posiada 13 na 14 zatrudnionych nauczycieli, 1 nauczyciel posiada wykształcenie wyższe licencjackie. Zatrudnieni nauczyciele to osoby pełne pasji, zaangażowania, doszkalający się w wielu dziedzinach, jak na przykład pracujący w przedszkolu instruktor tańca, który oprócz tego, iż posiada ukończone studia pedagogiczne, magisterskie na AWF, jest też dyplomowanym instruktorem tańca oraz 4-krotnym Mistrzem Polski w 10-ciu tańcach, a także v-ce Mistrzem Świata w 10-ciu tańcach, posiada również 22 letni staż taneczny (za odpowiedź instruktora tańca, w związku z zadaniem pytaniem – Jakie są Pana kompetencje i doświadczenie zawodowe do prowadzenia zajęć tanecznych z dziećmi?).

Zgodnie z informacjami, udzielonymi przez Dyrekcję Przedszkola – odpowiedź na pytanie – Czym kierują się Państwo zatrudniając wychowawców przedszkolnych?, personel, pracujący z dziećmi, dobierany jest w głównej mierze z uwagi na posiadane kwalifikacje. Istotną rolę odgrywają tutaj kwalifikacje w zakresie pedagogiki przedszkolnej, języka angielskiego, a także deklarowane umiejętności artystyczne, empatia i komunikatywność, które ujawniają się podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Zatrudniając pracowników w przedszkolu, ważną kwestią są także takie kompetencje, dotyczące umiejętności pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, sprawność fizyczna, akceptacja dziecięcych wytworów, kreatywność, a także otwartość na nowe wyzwania. Zgodnie z pozyskanymi informacjami, odpowiedź Dyrekcji na pytanie – Jakie kompetencje posiadają pracownicy realizujący zajęcia artystyczne?

Stwierdzić można, iż ważne są kompetencje nauczyciela, jak:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- w zakresie wielojęzyczności;
- matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- cyfrowe;
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- obywatelskie;
- przedsiębiorczości;
- świadomości i ekspresji kulturalnej.

Według założeń przedszkola, istotne u nauczycieli w nim pracujących jest posiadanie kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, które w dużej mierze odnoszą się do twórczości artystycznej, sztuki i jej poszanowania. W przedszkolnych realiach nie oczekiwany jest od dziecka zachwyt nad określonym obrazem znanego malarza, a ważne jest wprowadzenie go w świat sztuki poprzez zaprezentowanie mu dzieła w trakcie realizacji różnorodnych zagadnień. Dodatkowo, ucząc dzieci szacunku do twórczości innych osób i otwierając na ich odbiór, można zaoferować dzieciom wycieczki do kin, muzeów, teatrów, odwiedzać ciekawe wystawy. To również stanowi działalność artystyczną dziecka, czyli umożliwienie mu tworzenia. Warto jednak pamiętać, że tworzenie według instrukcji to działalność odtwórcza, a nie twórcza.

Według odpowiedzi Dyrekcji przedszkola na pytanie – Jak wygląda działalność artystyczna przedszkola?, dyrekcja akceptuje wszystkie propozycje nauczycieli, nie narzuca im własnych pomysłów, pomaga przy realizacji ich propozycji. Wobec tego, dzieci mają możliwość pod okiem nauczycieli oraz rodziców, wspierających działalność przedszkola uczestniczyć w konkursach plastycznych, wokalnych, teatralnych dzielnicowych, miejskich czy ogólnopolskich. W przedszkolu organizowane są także konkursy świąteczne, konkursy wokalne czy plastyczne, co pobudza zarówno nauczycieli, jak i dzieci do działania.

Nauczyciele angażują się w wykonywaną przez siebie pracę. Oprócz obowiązkowych zajęć dydaktycznych organizują też swoim wychowankom zajęcia ruchowe i pobytu na powietrzu, zajęcia plastyczne, realizują ponadto projekty i programy własne. Ważne dla pracowników jest uczestnictwo razem z dziećmi w akcjach charytatywnych, organizacja imprez i uroczystości. Do szczególnych przedsięwzięć, w których udział bierze Przedszkole 343 należą:

- udział w festynach;
- udział w Prezentacjach Kulturalnych Przedszkoli Ursusa;
- udział w konkursach plastycznych, teatralnych, wokально-muzycznych;
- organizacja wystaw, wernisaży;
- wycieczki do teatru, w plener;
- spacerzy do biblioteki do szkoły, innych przedszkoli, na wystawy do Domu Kultury Miś; występy w Ośrodku Kultury Ursus.

Na podstawie przedstawionych powyżej argumentów stwierdzić można, iż potwierdziła się druga założona hipoteza, która brzmi: Przepuszczam, że przebieg pracy oraz zakres obowiązków kadry pedagogicznej w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie jest zgodny ze statutem przedszkola, regulaminami, a także podstawą programową i opracowanymi autorскими programami nauczania.

PROJEKTY ARTYSTYCZNE, REALIZOWANE W PRZEDSZKOLU

Liczne projekty artystyczne poprzez aktywną zabawę uczą dzieci interakcji z dziełami sztuki, rozwijają świadomość estetyczną, wrażliwość na piękno i uczą wiary we własne możliwości. Przedszkole realizuje pomysły dzieci i rodziców oraz wspiera ich inicjatywę, tworząc wyjątkowe projekty. Zgodnie z przeprowadzonym wywiadem, uzyskano następujące informacje dotyczące poniższych pytań:

W przedszkolach realizowane są różne projekty krajowe. Kto odpowiada za ich wybór? Jakimi kryteriami decydują o dopasowaniu do profilu działalności przedszkola? Można powiedzieć, że wybór programów kulturalnych realizowanych przez poszczególne grupy zależy od zainteresowań nauczycieli, którzy bardzo dobrze znają preferencje swoich grup. Wiedzą, co sprawia, że dzieci są szczęśliwe i nad jakimi projektami pracować z dziećmi i rodzicami. Sugestie nauczycieli są przyjmowane tam, gdzie jest to możliwe ze względu na realność podejmowanych działań i zasoby materialne przedszkola. Wiele programów w przedszkolach obejmuje promocję czytelnictwa, literatury i programów teatralnych. Przedszkole stawia również na innowacyjność i umiejętność łączenia tych elementów w całość. Placówka stara się również uczestniczyć w programach edukacji ekologicznej i przyrodniczej uczestnicząc w programach dotyczących tej tematyki.

Kryterium wyboru projektów są przede wszystkim upodobania dzieci oraz zasoby ludzkie i materialne przedszkola, a następnie realizacja pomysłów, planów rocznych i priorytetów. Na jedno z pytań odpowiedział nauczyciel tańca: Co z mniej aktywnymi dziećmi, które nie lubią tańczyć, nie lubią lub nie są zainteresowane taką formą lekcji? Wskazuje, że zawsze zachęca dzieci do udziału w zajęciach. Jeśli dziecko nie chce brać udziału, pozwala mu siedzieć i patrzeć, ponieważ możliwe, że za jakiś czas zostanie zachęcane do zabawy

Tworzenie dodatkowych sytuacji edukacyjnych pozwala budować wrażliwość dziecka na sferę muzyczną, w tym wrażliwość estetyczną. Współpraca przedszkoli z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami jest źródłem ważnych wartości dla tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka. Przedszkole stara się tworzyć sytuacje, które kierują dzieci do zrozumienia wartości i norm społecznych, ze strony rodziny, grupy przedszkolnej, innych dorosłych, w tym osób starszych oraz wykształcają zachowania, które wynikają z wartości zrozumiałych na tym etapie rozwoju.

Przedszkole zrealizowało projekty ogólnopolskie „Z kulturą mi do twarzy” i „Zabawa sztuką”. Proszę krótko przedstawić te projekty.

Można powiedzieć, że jednym z kluczowych projektów realizowanych przez przedszkole jest projekt „Twarz z kulturą”. projekt, którego celami są:

- konteksty edukacyjne, które wspierają wrażliwość dzieci, w tym wrażliwość estetyczną w odniesieniu do muzyki.
- interakcja z lokalnymi społecznościami i rodzicami;
- rozwijanie tożsamości dziecka;
- generowanie sytuacji, które pomogą dzieciom poznać normy i wartości społeczne
- rozwój artystyczny.

Jaki wyglądały zasady oraz udział w projekcie „Z kulturą mi do twarzy”? Można powiedzieć, że wszystkie zainteresowane instytucje mogły zgłaszać się do udziału w projekcie, podobnie jak przedszkole „Na Miodowej Górze”. Projekt jest realizowany od 4 października 2021 do 24 czerwca 2022 roku. W przedszkolu realizowany jest projekt we własnym tempie w ustalonym terminie, z możliwością samodzielnego określenia podziału zadań i terminów realizacji. W pracy związanej z muzyką wykorzystuje się instrumenty muzyczne.

Poprzez aktywną zabawę dzieci uczą się interakcji z dziełami sztuki, rozwijają świadomość estetyczną, wrażliwość na piękno, a udział w projektach uczy wiary we własne możliwości. Nauczyciele uczestnicząc w projektach uwzględniają pomysły dzieci, co również zachęca do dalszego działania,

mobilizacji i nauczania. Na podstawie powyższych argumentów można stwierdzić, że potwierdziła się hipoteza, a mianowicie: Myślę, że przedszkole nr 343 w Warszawie „Na Miodowej Górze” angażuje się w finansowanie zgodnie ze swoimi założeniami, przekonaniem i możliwościami kadrowymi oraz zainteresowaniami dzieci.

PODSUMOWANIE

W pracy wykorzystuje się wywiady, które obejmują pozyskiwanie danych poprzez bezpośrednie rozmowy. Rozmowa została przeprowadzona z dyrektorką przedszkola „Na Miodowej Górze” nr 343 w Warszawie, a także z instruktorem tańca, pracującym w tutejszym przedszkolu. Podczas wyznaczania celów badawczych, pytania i hipotezy badawcze zostały również zidentyfikowane i przetestowane w wyniku prowadzenia badań.

Hipoteza 1 została potwierdzona. W przedszkolu realizowane są liczne projekty artystyczne, a poprzez aktywną zabawę dzieci uczą się obcowania z dziełami sztuki, rozwijają świadomość estetyczną, wrażliwość na piękno, uczą wiary we własne możliwości. Przedszkole realizuje w projekcie pomysły dzieci i rodziców oraz wspiera ich pomysły. Tworzenie dodatkowych sytuacji edukacyjnych pozwala na budowanie wrażliwości dziecka na wiele obszarów ludzkiej aktywności, w tym wrażliwość estetyczną, jak: mowa, zachowanie, ruch, otoczenie, ubiór, muzyka, taniec, śpiew, dramat czy sztuka.

Hipoteza 2 także została udowodniona. Dobór projektów podejmowanych przez poszczególne grupy zależy od zainteresowań nauczycieli, którzy rozumieją preferencje grupy. Sugestie nauczycieli są przyjmowane tam, gdzie jest to możliwe ze względu na możliwości małych dzieci i zasoby materialne przedszkola. Cel jaki założono na wstępie został osiągnięty.

BIBLIOGRAFIA

- Ajdukiewicz K.
1975 *Logika pragmatyczna*, Warszawa.
- Apanowicz J.
1997 *Zarys metodologii prac dyplomowych z organizacji i zarządzania*, Gdynia.

Bal M. (red.)

2012 *Wędrujące pojęcia w naukach humanistycznych. Krótki przewodnik*, Warszawa.

Bogdanowicz M.

1997 *Integracja percepcyjno-motoryczna. Teoria – diagnoza – terapia*, Warszawa.

Czernik J.

2010 *Edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach w Europie*, Warszawa.

Hombek D.

2015 *Zasady opracowania prac dyplomowych*, Kielce.

K. Zajda, S. Lipina.

1984 *Wychowanie techniczne w przedszkolu*, Warszawa.

Kaufmann S. (red.)

2002 *Bajkowe ozdoby, czyli okna nabierają barw*, Wrocław.

Kurcz J. (red.)

2002 *Edukacja artystyczna wobec przemian społeczno-oświatowych*, Zielona Góra.

Limont W. (red.)

2006 *Dylematy edukacji artystycznej. Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka*, Warszawa.

Łobocki M.

2010 *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Warszawa.

Matysek A.

2021 *Cyfrowy warsztat humanisty*, Warszawa.

Nęcka E. (red.)

2001 *Psychologia twórczości*, Gdańsk.

Okoń W.

2007 *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa.

Olbrycht K. (red.)

1990 *Pedagog jako animator społeczno-kulturalny*, Katowice.

Pieter J.

1975 *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa.

Przybylska K.

1980 *Wychowanie muzyczne w przedszkolu*, Warszawa.

Przychodzińska-Kaciczak M.

1981 *Dziecko i muzyka*, Warszawa.

Stankiewicz B. (red.)

1979 *Twórcza aktywność dziecka jako czynnik jego rozwoju*, Warszawa.

THE ROLE OF MUSIC CLASSES FOR CHILDREN IN PRE-SCHOOL AGE

Summary: Kindergartens are places where young people start their educational path. Art education is particularly important at this stage of education because it supports children in their personal development and helps them open up to creative activity. The aim of the study is to examine what characterizes the creative activities of music education in the Warsaw Kindergarten No. 343 "Na Miodowej Górcie". The article presents a general description of the functioning of a preschool institution. Research problems define the scope of activities of the teaching staff, which consists in strengthening creativity in the context of theatrical classes, as well as discussing artistic projects that are carried out in the kindergarten No. 343 "Na Miodowej Górcie" in Warsaw. Due to the fact that the method of monographs was used in the work, the techniques used were the research of documentation, their analysis and an interview. For the purposes of the work, an interview was conducted with the director of the kindergarten in question, as well as with a dance instructor working at the institution.

Keywords: art projects for children, music education

MARTYNA TYMOREK

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA
WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

ALEKSANDRA JANCZAK

POLITECHNIKA KRAKOWSKA

EDUKACJA TEATRALNA DOSTĘPNA DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Streszczenie: Cel pracy to przedstawienie działalności twórczej edukacji teatralnej przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górze” w Warszawie. W pracy przedstawiono ogólny zarys historii prowadzenia placówek przedszkolnych w Polsce od drugiej połowy XIX w., aż po lata współczesne. W artykule zdefiniowano pojęcie ogólnej edukacji artystycznej oraz dokonano charakterystyki twórczej edukacji teatralnej. Wskazano sposoby rozwijania zdolności artystycznych związanych z teatrem, a także bodźce stymulujące działania artystyczne. Problemy badawcze, na jakich autorki skupiły się w trakcie przeprowadzonej analizy skupiały się wokół programów oraz projektów artystycznych, w tym teatralnych, a także ich wpływie na młodych ludzi. Zauważono, że takie zajęcia są bardzo rozwijające w kontekście wzmacnianiu pewności siebie wśród dzieci.

Słowa kluczowe: funkcje przedszkola, dzieci, twórcza edukacja teatralna

WSTĘP

Edukacja w powszechnym ujęciu kojarzy się głównie z nauczaniem dzieci, natomiast edukacja artystyczna poszerza znaczenie edukacji o wzmocnienie kreatywności, a także o dbanie o osobisty rozwój bądź rozwijanie się. Edukacja artystyczna wiąże się z różnymi dziedzinami sztuki, kryjąc pod tym pojęciem wiele dyscyplin, jak: muzyka, plastyka, teatr czy kultura.

Przedmioty te uwzględniane są w edukacji dziecka, gdyż odgrywają dużą rolę we wspomaganiu prawidłowego ich rozwoju.

Zajęcia artystyczne, prowadzone wśród dzieci od ich najmłodszych lat, pozytywnie wpływają na ich rozwój psychiczny, fizyczny oraz motoryczny, a także społeczny. Poprzez taką formę edukacji, wychowanek przedszkola wyrazić może swoje uczucia, a także wzmocnić komunikację interpersonalną oraz umiejętność pracy w grupach, a także stan fizyczny, psychiczny oraz społeczny. Działania artystyczne poprawiają również samopoczucie, będąc formą relaksu od innych obowiązkowych zajęć.

Bodźcami, które stymulują dziecko do działania są różnego rodzaju działania, polegające na proponowaniu przez rodziców i nauczycieli ciekawych oraz różnorodnych zadań, posiadających różne stopnie trudności. Ważne jest też eliminowanie czynności, które są mechaniczne oraz pracochłonne, bowiem takie zadania wpływają na ogół na hamowanie rozwoju

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie działalności artystycznej powyższego przedszkola, aby cel ten osiągnąć, wykorzystano w pracy metodę monografii pedagogicznej. Przedmiotem badań w pracy jest działalność artystyczna przedszkola nr 343 na „Miodowej Górcie” w Warszawie. W badaniach wykorzystano m.in. metody badawcze takie jak przegląd dokumentów (jako analiza literatury źródłowej), ich analiza oraz wywiad ekspercki (z dyrektorem placówki) i synteza (celem sformułowania wniosków końcowych).

Na potrzeby badań naukowych określono też problemy badawcze, a także założono hipotezy, które zweryfikowano po dokonaniu analizy uzyskanych wyników.

W pracy określono hipotezy, które odpowiadają na podane problemy badawcze:

- W jakiego rodzaju projektach i programach bierze udział Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?
- Jaki wpływ na dzieci wywołują projekty i zajęcia artystyczne prowadzone są w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?

PLACÓWKA PRZEDSZKOLNA – ZARYS PROWADZANIA W POLSCE

W drugiej połowie XIX wieku w Polsce zaczęły się pierwsze próby do grupowego wychowania dzieci w wieku przedszkolnym. Rodziny mieszczańskie, a także rodziny szlacheckie oddawały na wychowanie dziewczynki

do zakładów wychowawczych, prowadzonych na ogół przez zakony (Bobrowska-Nowak 1978, s. 98).

Pierwsze przedszkole w Polsce powstało w Warszawie w roku 1836, na podstawie zapisów Ustawy z roku 1932, która ujednoliciła kwestie, dotyczące placówek przedszkolnych, uznając je za miejsce, w którym sprawowana jest opieka nad dziećmi od lat 3 do momentu rozpoczęcia nauki szkolnej. Wówczas, kwestie, dotyczące organizacji przedszkoli, a także ich finansowanie przekazano samorządom oraz organizacjom społecznym (Dz. U. Nr 38, poz. 389 z późn. zm.).

Przedszkole w roku 1961 poprzez zapisy w ustawie o rozwoju oświaty i wychowania, uznało tą placówkę za pierwsze ogniwo systemu szkolnego, funkcjonującego w Polsce. Ustanowiono wówczas, iż wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku od 3 lat do czasu rozpoczęcia przez nich nauki w szkole (Karbowniczek 2011, s. 65). Ustawa wskazała także cel przedszkola, który stanowi dążenie do wszechstronnego rozwoju dziecka, a także przygotowanie do podjęcia przez niego nauki w szkole. Placówka przedszkolna ma za zadanie zapewnić pomoc rodzicom pracującym, w opiece wychowawczej nad ich dziećmi. Na podstawie niniejszej ustawy opracowano w roku 1963 nowy program wychowania przedszkolnego (Bobrowska-Nowak 1978, s. 99).

Kolejne lata przyniosły rozwój w edukacji i zmiany, wprowadzone reformą oświaty. W 2004 wprowadzono obowiązek, polegający na rocznym przygotowaniu przedszkolnym dzieci sześciolletnich.

Ujęcie prawne, współczesnej placówki przedszkolnej określa ustawa o prawie oświatowym. Ustawa, jak i inne dokumenty prawa nie podają jednoznacznie definicji placówki przedszkolnej. Zgodnie z zapisami art. 31 ustawy o prawie oświatowym, stwierdzono jedynie, iż

wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w danym roku kalendarzowym, w którym to dziecko kończy 3 lata. Wychowanie to trwa do końca roku szkolnego w danym roku kalendarzowym, w którym to dziecko kończy 7 lat. Wychowanie przedszkolne może być realizowane nie tylko w placówkach przedszkolnych, ale także w oddziałach przedszkolnych, znajdujących się w szkołach podstawowych, a także w innych formach wychowania przedszkolnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 108).

PODSTAWA PROGRAMOWA PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH

Aktualna podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego obowiązuje od roku 2017 (Dz. U. poz. 977 z późn. zm.).

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego to dokument wskazujący cel wychowania przedszkolnego oraz zadania profilaktyczno – wychowawcze przedszkola, a także efekty realizacji zadań w postaci celów, jakie osiągnięte będą przez dziecko na zakończenie wychowania przedszkolnego.

Podstawa programowa przedszkola określa osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego w zakresie (Dz.U. z 2012 r., poz.977):

- fizycznego obszaru rozwoju dziecka;
- emocjonalnego obszaru rozwoju dziecka;
- społecznego obszaru rozwoju dziecka;
- poznawczego obszaru rozwoju dziecka.

W ramach fizycznego obszaru rozwoju dziecka, dziecko, które jest przygotowane do rozpoczęcia nauki w szkole zgłasza własne potrzeby fizjologiczne oraz potrafi samodzielnie wykonać podstawowe czynności higieniczne, potrafi też się ubrać, rozebrać, zawiązać buty. Umie również spożywać posiłki przy użyciu sztućców, nakryć do stołu oraz posprzątać po posiłku. Przyszły uczeń uczestniczy też w różnego rodzaju zabawach ruchowych oraz takich jak rytmiczne, muzyczne, naśladowcze. Dziecko potrafi wykonywać intuicyjnie zabawy konstrukcyjne, majsterkować, budować, wykorzystując do tego celu różne materiały (Śliwerski 2018, s. 495).

Podstawa programowa określa, że przedszkolak potrafi wykonać czynności (Janiak, Witerska 2017, s. 72):

- sprzątanie;
- pakowanie;
- trzymanie przedmiotów oburącz oraz jedną ręką;
- używa chwytu pisarskiego;
- wykonuje ćwiczenia, które kształtują nawyk utrzymania właściwej postawy ciała;
- wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu, który pozwala na rozpoczęcie nauki złożonych czynności, jak czytanie oraz pisanie.

Podstawa programowa wskazuje też zakres emocjonalnego obszaru rozwoju dziecka. Dziecko kończące przedszkole

potrafi rozpoznać oraz nazwać podstawowe emocje, a także próbuje poradzić sobie z ich przeżywaniem. Szanuje też emocje innych osób, a w przypadku trudnych dla niego sytuacji potrafi szukać wsparcia, potrafi też w takich sytuacjach rówieśników. Przyszły uczeń dostrzega też, iż zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, dodatkowo przejawia wobec nich życzliwość oraz troskę. Dostrzega też wartość emocjonalną otoczenia przyrodniczego (Dz. U. poz. 977 z późn. zm.).

Podstawa programowa określa zakres społecznego obszaru rozwoju dziecka. Według jej zapisów, dziecko, które jest przygotowane do podjęcia nauki w szkole potrafi przejawiać poczucie swojej wartości jako osoby oraz wyrażać szacunek wobec innych osób, a także przestrzegając te wartości, nawiązuje rówieśnicze relacje. Przyszły uczeń odczuwa też swoją przynależność do rodziny oraz do narodu, do grupy przedszkolnej, do grupy chłopców, dziewczynek, czy też innych grup, na przykład teatralnej, czy sportowej. Dziecko rozwinięte społecznie posługuje się swoim imieniem oraz nazwiskiem i adresem. Przedszkolak potrafi też używać zwrotów grzecznościowych. Potrafi też ocenić swoje zachowanie w odniesieniu do podjętych czynności oraz zadań. Dziecko nazywa oraz rozpoznaje wartości, które są związane z umiejętnościami oraz z zachowaniami społecznymi, respektuje prawa oraz obowiązki swoje, a także innych osób, komunikuje się też z dziećmi oraz z osobami dorosłymi (Karwowska-Struczyk 2013, s. 70).

Podstawa programowa określa także poznawczy obszar rozwoju dziecka. Według niej:

dziecko, które jest przygotowane do podjęcia nauki w szkole wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy, które znajdują się w bliskim otoczeniu przy pomocy komunikatów pozawerbalnych, czy języka mówionego, posługując się nim poprawnie. Osiągnięty rozwój poznawczy charakteryzuje się umiejętnością odróżnienia elementów świata fikcji od rzeczywistości realnej. Przyszły uczeń odpowiada na pytania, potrafi też opowiadać o zdarzeniach z przedszkola, układa historyjki obrazkowe, a także recytuje wierszyki i układa oraz rozwiązuje zagadki. Dziecko potrafi też wykonywać własne eksperymenty językowe, głosowe, dźwiękowe i ruchowe. Rozwija swoją wyobraźnię muzyczną. Przedszkolak wykonuje także eksperymenty graficzne przy użyciu farb, kredek, ołówka czy mazaków.

Podstawa programowa określa, iż absolwent przedszkola potrafi wymienić nazwę swojego kraju oraz jego stolicy i rozpoznać symbole narodowe. Potrafi również wyrazić ekspresję twórczą w trakcie czynności konstrukcyjnych oraz zabawy. Przyszły uczeń potrafi także (Dz.U. z 2012 r., poz.977):

- klasyfikować przedmioty;
- eksperymentować, szacować, przewidywać, dokonywać pomiaru długości przedmiotów;
- określać kierunki oraz położenie przedmiotów;
- przeliczać elementy zbiorów;
- posługiwać się pojęciami, które dotyczą następstwa czasu;
- rozpoznawać i porządkować modele monet oraz banknotów o niskich nominałach;
- posługiwać się pojęciami, które dotyczą zjawisk przyrodniczych;
- podejmować samodzielną aktywność poznawczą;
- wskazywać zawody, jakie wykonywane są przez jego rodziców oraz osoby z najbliższego otoczenia;
- rozumieć proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reagować na nie, uczestnicząc w zajęciach;
- reagować na polecenia w języku mniejszości narodowej lub etnicznej oraz języka regionalnego – kaszubskiego, a także używać wyrazów i zwrotów, które mają znaczenie w zabawie oraz innych czynnościach oraz znać godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej czy swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej (Dz.U. z 2012 r., poz.977).

Podstawa programowa nauczania przedszkolnego określa warunki i sposób realizacji edukacji przedszkolnej. Wskazane w podstawie programowej obszary rozwoju dziecka wskazują, iż konieczne jest uszanowanie typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych. Ich spełnienie wiąże się z odpowiednią zorganizowaną nauką, zabawą w budynku przedszkola oraz na świeżym powietrzu.

Nauczyciele, organizując zajęcia winni brać pod uwagę możliwości dzieci, wykorzystywać też naturalnie pojawiające się sytuacje edukacyjne, aby poprzez naukę i zabawę rozwijać ich osobowość.

Podstawa programowa określa, iż organizowanie zabawy oraz nauki i wypoczynku w przedszkolu musi opierać się na rytmie dnia, to jest na powtarzających się systematycznie fazach, pozwalających dziecku stopniowo zrozumieć pojęcia czasu oraz organizacji, a także dawać mu poczucie bezpieczeństwa oraz spokoju. Przedszkole razem z nauczycielami winno też informować systematycznie rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, a także zachęcać do współpracy przy realizowaniu programu wychowania przedszkolnego. Placówka opracowuje także diagnozę dojrzałości szkolnej dla dzieci, kończących placówkę (Dz. U. poz. 977 z późn. zm.).

Podstawa programowa wskazuje ponadto, jak powinna wyglądać aranżacja przestrzeni, ponieważ wpływa ona na aktywność dzieci. „Proponuje się takie jej zagospodarowanie, pozwalające dzieciom podejmowanie różnego rodzaju form działania. Konieczne jest też zorganizowanie stałych, a także czasowych kącików zainteresowań takich, jak na przykład (Brańska 1999, s. 483):

- czytelniczy;
- konstrukcyjny;
- artystyczny;
- przyrodniczy.

Kąciki czasowe winny być związane z realizowaną tematyką czy świętami okolicznościowymi, bądź też specyfiką pracy przedszkola. Element przestrzeni sali przedszkolnej tworzą zabawki oraz pomoce dydaktyczne. Dziecko wykorzystując je podejmuje samodzielne działania i odkrywa zjawiska, a także zachodzące procesy, utrwała zdobytą wiedzę oraz umiejętności i inspirowane się do prowadzenia swoich eksperymentów. Ważne jest, żeby każde z dzieci posiadało możliwość do korzystania z kącika bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.

Podstawa nauczania przedszkolnego wskazuje także, iż elementem przestrzeni w przedszkolu są miejsca, odpowiednio wyposażone, przeznaczone na odpoczynek dzieci, a także elementy wyposażenia, które odpowiadają potrzebom dzieci, posiadających specjalne potrzeby edukacyjne. Ważna jest ponadto estetyczna aranżacja wnętrza, która umożliwi kulturalne oraz spokojne spożywanie posiłków, połączone z nauką posługiwania się sztucami. Dzieci powinny mieć możliwość wybierania potraw, a nawet ich komponowania. Aranżacja wnętrza winna także umożliwić dzieciom podjęcie przez nie prac porządkowych, na przykład po oraz przed posiłkami, a także po zakończonej zabawie, czy też przed wyjściem na spacer (Konarzewski 2015, s. 46).

Reasumując, wskazane powyżej elementy podstawy programowej wychowania przedszkolnego określają umiejętności, jakie dziecko powinno nabyć na zakończenie nauki w przedszkolu. Podstawa programowa opisuje proces edukacji dzieci i wspomaganie ich rozwoju fizycznego oraz emocjonalnego, społecznego i poznawczego.

CHARAKTERYSTYKA TWÓRCZEJ EDUKACJI TEATRALNEJ

Rozwojowi kreatywności oraz realizacji potencjału twórczego sprzyja edukacja artystyczna, w tym również edukacja teatralna. Romana Miller edukację teatralną definiuje jako „wychowanie widza współdziałającego ze sceną i widownią, przygotowanie go do odbioru języka teatralnego” (Miller 1968, s. 127).

Adam Horbowski uznaje edukację teatralną za:

rozwój osobowości dzieci i młodzieży przez bezpośredni kontakt z widowiskami teatralnymi. Jest możliwy wówczas, jeśli edukacja teatralna zostanie oparta o przeżycia związane z oglądaniem widowiska teatralnego, własną twórczość teatralną i wiedzę z zakresu funkcjonowania historii teatru (Horbowski 2000, s. 78).

Wiesław Żardecki twierdzi, że:

pedagogika traktuje teatr jako jedną z możliwości optymalnego rozwoju duchowego człowieka, kształcenia kultury osobistej jednostki, pobudzania kreatywności, rozwijania wrażliwości, stymulowania intuicji i wyobraźni, animacji sił twórczych, uczenia myślenia osobistego, umiejętności rozumienia sytuacji innych ludzi, stawiania pytań pod adresem zewnętrznego świata, zdobywania podstaw oceny moralnej, budowania postaw otwartości i zaangażowania (Żardecki 2009, s. 113).

Edukacja teatralna odgrywa istotną rolę w edukacji dziecka, już od wieku przedszkolnego, działając na nie w następujący sposób (Tyszkowa 1969, s. 36):

- pozwala budzić w dziecku emocje;
- aktywny udział w przedstawieniach, tworzenie ich pozwala na przeżywanie nowych doświadczeń;
- umożliwia rozwijanie doznań;
- poszerza wiedzę o świecie, ludziach i o sobie samym, realizując w ten sposób funkcje poznawcze;
- mobilizuje do aktywnego przeżywania sztuki;
- kształtuje gust oraz wrażliwość estetyczną i moralną;
- rozwija i poszerza zakres uczuć dziecka i doświadczanie emocji;
- prowadzi do społecznienia.

Edukacja teatralna kształtuje wrażliwość moralną dzieci, wpływa na jego postępowanie oraz uczucia, kształtuje. Zaspokaja także potrzeby duchowe. Oddziałując na całą osobowość dziecka, edukacja teatralna zaspokaja liczne potrzeby dziecka w zakresie takim, jak (Asyngier-Kozieł 2003, nr 3, s. 13):

- potrzeby intelektualne;
- ekspresyjne;
- emocjonalne;
- estetyczne.

Edukacja teatralna dodatkowo oddziałuje na wiedzę dotyczącą kultury, a także rozwój poznawczy i społeczny. Zajęcia teatralne w przedszkolu, pozwalają dzieciom na czynny kontakt i udział w kulturze. Oglądanie różnego rodzaju przedstawień czy występów, przygotowanych przez aktorów, pozwala dzieciom obcować z innego rodzaju rozrywką, inną od telewizji, czy internetu, bądź gier komputerowych. Branie przez dziecko udziału w tworzeniu przedstawienia teatralnego, przygotowywanego z okazji na przykład Dnia Matki czy Dnia Babci i Dziadka, wpływa na jego rozwój:

- intelektualny – dziecko musi nauczyć się przydzielonej mu roli na pamięć, musi zapamiętać, kto, kiedy i po kim występuje, zrozumieć, jaka jest jego rola w przedstawieniu;
- emocjonalny – ma okazje przeżyć nowe wrażenia, radość z powodu przedstawienia, stres z powodu publicznego występu, zadowolenie z osiągniętych efektów;
- poznawczy – poznaje, jak tworzy się przedstawienie;
- sprawności manualnej – dzieci często razem z wychowawcami przygotowują własnoręcznie dekoracje, stroje.

Reasumując powyższe, edukacja teatralna sprzyja pobudzeniu kreatywności dziecka. Kształtuje ona wrażliwość dzieci, zaspokaja potrzeby duchowe. Edukacja ta odgrywa także duże znaczenie na wiedzę w dziedzinie kultury, ma istotny wpływ na rozwój poznawczy, społeczny i intelektualny młodego człowieka.

SPOSOBY ROZWIJANIA ZDOLNOŚCI ARTYSTYCZNYCH

Pośród różnego rodzaju zdolności, literatura przedmiotu wyróżnia takie zdolności, jak:

- zdolności ogólne, świadczące o możliwości wykonywania wielu różnego rodzaju czynności;
- zdolności specjalne, świadczące o możliwości wykonywania ściśle określonych czynności.
-

Bez względu na dziedzinę uzdolnień dziecka, wyróżnić można pewne cechy, które charakteryzują potencjalne uzdolnienia artystyczne dziecka. W przypadku zdolności literacko-teatralnych, dziecko przejawia następujące umiejętności:

- dziecko mówi dużo oraz chętnie, a także lubi być słuchane;
- szybko i chętnie uczy się na pamięć różnego rodzaju tekstów, jak na przykład teksty piosenek czy wierszyków;
- potrafi wyrazić emocje, które przeżywa;
- chętnie układa oraz opowiada własne teksty, na przykład historyjki czy bajki;
- jest śmiały, a także w łatwy sposób nawiązuje kontakty;
- jest dobrym obserwatorem;
- szybko uczy się czytać.

Sposobami stymulacji rozwoju dziecka w zakresie predyspozycji literacko-teatralnych są:

- głośne czytanie dziecku;
- samodzielne czytanie przez dziecko;
- słuchanie z zainteresowaniem opowieści dziecka, a także zadawanie dziecku pytań, dotyczących prezentowanych opowieści;
- opowiadanie dziecku bajek, a także zachęcanie go do układania nowych i bardziej rozbudowanych wersji;
- samodzielne układanie przez dziecko rymowanek oraz wierszyków, a także zagadek czy opowiadań;
- zabawy słowne;
- zabawy w teatr i w odgrywanie różnego rodzaju scenek z bajek oraz z życia;
- wspólny udział w spektaklach i w wydarzeniach teatralnych.

BODŹCE STYMULUJĄCE DZIAŁANIA ARTYSTYCZNE

Dzieci w wieku przedszkolnym bezustannie dokonują odkryć różnych rzeczy oraz zjawisk. Istotne jest wspieranie rozwoju dzieci i ich stała aktywizacja. Bodźcami stymulującymi dziecko do działania są różnego rodzaju działania, polegające na proponowaniu przez rodziców i nauczycieli ciekawych oraz różnorodnych zadań, posiadających różne stopnie trudności. Ważne jest też eliminowanie czynności, które są mechaniczne oraz pracochłonne, bowiem takie zadania wpływają na ogół na hamowanie rozwoju (Skibska 2014, s. 7).

W rozwijaniu zdolności artystycznych istotnym bodźcem jest zaangażowanie rodziny i czas spędzany z rodzicami, rodzeństwem, przeznaczany na różnego rodzaju aktywności, jak wspólne rysowanie, lepienie, wycinanie, budowanie czy słuchanie muzyki, śpiewanie, tworzenie przedstawień. Ważnym bodźcem są także wspólne wyjścia do kina czy teatru oraz do muzeum, czy na koncert. Obcowanie dziecka z kulturą będzie sprzyjać odkrywaniu przez niego świata oraz rozwijaniu jego pasji (Sivińska 2001, s. 18).

Bodźcami, które kształtują zainteresowania artystyczne dziecka są (<http://www.dziecisawazne.pl> odczyt z dnia 05.01.2022 r.):

- stwarzanie dziecku możliwości swobodnego opowiadania o wrażeniach oraz wyrażanie uczuć poprzez różne formy artystyczne;
- kontaktowanie dzieci ze sztuką oraz z dziedzictwem artystycznym i kształtowanie jego wrażliwości na piękno prezentując mu różne dziedziny sztuki;
- ułatwienie dziecku zrozumienia świata przy pomocy kontaktów ze sztuką;
- przygotowanie dziecka do kulturalnego sposobu spędzania wolnego czasu.

Zajęcia artystyczne, realizowane w przedszkolu, a także wszelkie dodatkowe zajęcia artystyczne wpływają u dziecka na:

- rozwijanie jego wyobraźni, a także sposobów, dotyczących wyrażania samego siebie oraz jego różnego rodzaju emocji, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych;
- rozwijanie u dziecka jego umiejętności psychicznych, jak samodzielność oraz wytrwałość, a także umiejętność planowania;
- poszerzanie wiedzy w zakresie różnorodnych dziedzin artystycznych, jak plastyka, muzyka, teatr;
- pobudzanie aktywności dziecka;
- podniesienie poziomu w zakresie umiejętności percepcyjnych oraz wykonawczych dziecka;
- uwrażliwianie dziecka na piękno działań artystycznych;
- budowanie wiary w jego własne siły;
- pobudzanie umiejętności wyrażania myśli przy pomocy koloru, dźwięku, czy też gestów;
- kształtowanie jego myślenia oraz uwagi, a także spostrzegawczości i pamięci wzrokowej oraz słuchowej.

Obecnie na rynku znaleźć można wiele placówek, zajmujących się organizacją czasu wolnego dzieci, realizujących różnego rodzaju działania artystyczne. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 roku do placówek wychowania pozaszkolnego, działających artystycznie zalicza (Dz.U. 2005 nr 52 poz. 466):

- pałace młodzieży;
- domy kultury;
- ogniska pracy pozaszkolnej;
- placówki pozaszkolne specjalistyczne;
- biblioteki oraz czytelnie;
- świetlice.

Wskazane instytucje edukacji równoległej są doskonałą alternatywą dla dzieci, chcących spożytkować swój wolny czas w sposób, który przyczyni się do rozwijania ich zdolności, czy też zainteresowań artystycznych. Uczestnictwo przez dzieci w zajęciach dodatkowych stanowi istotny bodziec stymulujący rozwój ich zdolności. Różnego rodzaju zajęcia dodatkowe, które prowadzone są przez instytucje publiczne, czy też instytucje prywatne w formie warsztatów, kursów albo ciekawych spotkań wpłynąć mogą na rozwój dziecka na wielu płaszczyznach (Suchodolski 1997, s. 160). Stanowią one przy tym możliwość ciekawego spędzenia popołudnia, a także w dużym stopniu wpłynąć mogą na osobę dziecka oraz na rozwój jego zdolności czy talentów, a także pasji. Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych umożliwia także dzieciom nawiązaniem nowych znajomości z innymi dziećmi, posiadającymi podobne zainteresowania (Kałużny 2005, s. 112). Pojawić się wówczas może u nich większa mobilizacja do pracy, chęć rywalizacji, a także możliwość zaprezentowania swoich dzieł.

PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Celem pracy było poznanie charakterystyki i działalności artystycznej przedszkola „Na Miodowej Górcie” nr 343 w Warszawie. Praca bada działalność artystyczną w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie poprzez tematykę badawczą. Celem pracy było poznanie atrybutów artystycznej działalności teatralnej warszawskiego przedszkola nr 343.

HIPOTEZY BADAWCZE

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto następujące założenia:

1. Przypuszczam, że Warszawskie Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górce” angażuje się w projekty, które odpowiadają ich założeniom, przekonaniom oraz zasobom ekonomicznym i zainteresowaniom dzieci.
2. Przypuszczam, iż projekty i działania artystyczne realizowane przez Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górce” w Warszawie mają pozytywny wpływ na rozwój dzieci.

Postawione hipotezy zostaną potwierdzone lub obalone poprzez analizę wyników przeprowadzonych badań.

CHARAKTERYSTYKA PRZEBIEGU BADAŃ WŁASNYCH

Badania własne na potrzeby niniejszej pracy rozpoczęto od ustalenia celu pracy, określenia problemów badawczych i hipotez. Dokonano także ustalenia metody i techniki badań. W związku z powyższym zdecydowano się na przeprowadzenie wywiadów: z dyrektką Przedszkola nr 343 w Warszawie, a także instruktorem tańca, pracującym w tymże przedszkolu.

Wywiady zostały przeprowadzone w grudniu 2021 roku podczas osobistego spotkania w przedszkolu. Po zadaniu pytań, uzyskano odpowiedzi, całość opracowania została przepisana na komputerze, a następnie przesłana respondentom celem autoryzacji i wniesienia, ewentualnych uwag i uzupełnień do wypowiedzi.

W przypadku badania dokumentów, proces ten trwał w okresie: październik 2021 r. – styczeń 2022 r.. W celu uzyskania niezbędnych informacji, pozyskano dane z placówki przedszkola, a także z archiwum przedszkola, korzystano również ze strony internetowej przedszkola i strony BIP. Analizie zostały poddane także materiały, udostępnione przez Dyrektkę przedszkola, szczególnie te, które dotyczyły artystycznych działań przedszkola, a także udziału przedszkola w ogólnopolskich projektach artystycznych.

Kolejnym etapem pracy badawczej było sporządzenie tabelarycznego zestawienia uzyskanych danych. Ostatnim etapem pracy badawczej była analiza problemów badawczych na podstawie zebranych informacji oraz weryfikacja założonych hipotez.

DZIAŁALNOŚĆ OGÓLNA I ARTYSTYCZNA PRZEDSZKOŁA NR 343 „NA MIODOWEJ GORCE” W WARSZAWIE – ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH

Projekty artystyczne realizowane w przedszkolu

Przedszkole, realizując liczne projekty artystyczne poprzez aktywną zabawę uczy dzieci obcowania z dziełami sztuki, rozwija poczucie estetyki, wrażliwości na piękno oraz uczy wiary we własne możliwości. Przedszkole realizuje w projektach pomysły dzieci oraz ich rodziców, a także wspiera ich w pomysłach.

Zgodnie z odpowiedzią na pytanie – W przedszkolu realizowane są różne ogólnopolskie projekty. Kto odpowiada za ich dobór? Jakimi kryteriami kierują się Państwo dobierając je do profilu działalności przedszkola? – stwierdzić można, iż dobór projektów kulturalnych, realizowanych przez poszczególne grupy zależy od zainteresowań nauczycieli, którzy dobrze znają upodobania swojej grupy. Wiedzą ono, co cieszy dzieci i który projekt warto realizować z dziećmi i rodzicami. Propozycje kadry pedagogicznej są akceptowane, gdy są realne do zrealizowania z uwagi na możliwości dzieci, zasoby materialne przedszkola.

Wiele projektów, realizowanych przez przedszkole dotyczy propagowania czytelnictwa, literatury, projektów teatralnych. Przedszkole stawia także na innowacyjność, czyli umiejętność połączenia tych elementów w całość, dlatego projekty parateatralne spełniają w pełni to kryterium. Placówka stara się także uczestniczyć w programach edukacji przyrodniczej i ekologicznej, uczestnicząc między innymi w takich programach, jak:

- Kocham Warszawę – łapię deszczówkę;
- Zbieramy nakrętki – chronimy środowisko i pomagamy osobom niepełnosprawnym;
- „Z teatrem za pan brat”, „PUMA- Przegląd Utalentowanych Młodych Aktorów”;
- „Mali artyści”;
- „Kuchnia pod chmurką”;
- „Zabawa sztuką”;
- „Bawić razem się weselej – wspólne warsztaty edukacyjne” / teatralne, plastyczne, muzyczne, taneczne z językiem angielskim, kulinarne, z plastyką sensoryczną”;

- Projekty związane z nowoczesnymi technologiami np. z obsługą multimediiów;
- Projekty czytelnicze;
- Projekty ekologiczno- przyrodnicze -pojemniki na odpady, tablice graficzne, literatura, filmy, płyty CD, kompostownik, zbiorniki na deszczówkę, nowe zasadzone drzewa, lupy, materiał przyrodniczy, „Błotna Kuchnia”;
- Projekty parateatralne.

Kryteriami wyboru programu są przede wszystkim zainteresowania dzieci, a także zasoby ludzkie i materialne przedszkola, a następnie realizacja koncepcji, planu rocznego, zadań priorytetowych. Instruktor tańca w odpowiedzi na pytanie – Co z dziećmi mniej aktywnymi, które nie chcą tańczyć, nie lubią, nie interesują się tą formą zajęć? – stwierdził, iż zawsze zachęca dzieci do zajęć. Jeżeli dziecko nie chce w nich uczestniczyć, wówczas pozwala mu usiąść i obserwować, gdyż za jakiś czas może nabrać chęci.

Tworzenie dodatkowych sytuacji edukacyjnych pozwala na budowanie wrażliwości dziecka, w tym wrażliwości estetycznej, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka takich, jak: mowa, zachowanie, ruch, środowisko, ubiór, muzyka, taniec, śpiew, teatr czy plastyka. Współdziałanie przedszkola z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, stanowi źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka. Przedszkole stara się kreować sytuacje prowadzące do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.

Zgodnie z odpowiedzią na pytanie – W przedszkolu został zrealizowany program ogólnopolskich projektów „Z kulturą mi do twarzy” i „Zabawa sztuką” proszę w skrócie opowiedzieć o tych projektach, stwierdzić można, iż jednym z kluczowych projektów, realizowanych przez Przedszkole jest projekt „Z kulturą mi do twarzy”. Według założeń projektu, jego celem jest:

- budowanie sytuacji edukacyjnych, które budują wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, odnoszącą się do różnych sfer aktywności jednostki.
- współdziałanie ze środowiskiem lokalnym oraz rodzicami;
- rozwój tożsamości dziecka;

- tworzenie sytuacji, które pomogą poznać przez dziecko normy i wartości społeczne.
- rozwój artystyczny.

Według odpowiedzi na pytanie – Jakie były zasady uczestnictwa w projekcie „Z kulturą mi do twarzy” i na czym polegało uczestnictwo w projekcie? – stwierdzić można, że do udziału w projekcie mogły zgłaszać się wszystkie zainteresowane placówki, co też uczyniło Przedszkole „Na Miodowej Górze”. Projekt realizowany jest w terminie 4 października 2021 r. – 24 czerwca 2022 r. Nauczyciele przedszkola realizują projekt we własnym tempie w ustalonym czasie, mając możliwość samodzielnego decydowania o podziale zadań i terminie ich realizacji. W pracy wykorzystywane są takie materiały, jak:

- materiały plastyczne;
- instrumenty muzyczne;
- stroje;
- przedmioty użytkowe, codziennego użytku.

Poprzez aktywną zabawę dzieci uczą się obcowania z dziełami sztuki, rozwija się w nich poczucie estetyki, wrażliwości na piękno, udział w projekcie uczy wiary we własne możliwości. Biorąc udział w projekcie, nauczyciele biorą pod uwagę pomysły dzieci, co dodatkowo zachęca ich do dalszego działania, mobilizuje, uczy.

Na podstawie przedstawionych powyżej argumentów stwierdzić można, iż potwierdziła się trzecia założona hipoteza, która brzmi: Przypuszczam, że Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górze” w Warszawie bierze udział w takich projektach, które są zgodne z ich założeniami, przekonaniami, a także możliwościami kadrowo finansowanymi i zainteresowaniami dzieci.

REALIZACJA FUNKCJI DYDAKTYCZNYCH PRZEDSZKOŁA ORAZ OPIEKUŃCZYCH POPRZEZ AKTYWNOŚCI ARTYSTYCZNE

Przedszkole nr 343 w Warszawie realizuje wszelkie założenia podstawy programowej, a tym samym funkcje dydaktyczne i opiekuńcze. Dodatkowo, przedszkole duży nacisk kładzie na realizację założonych funkcji artystycznych. Oprócz podstawy programowej, każdego dnia nauczyciele realizują różnorodne programy, a przede wszystkim projekty edukacji kulturalnej wybrane przez nauczycieli bądź te, które zostały zaproponowane przez dyrektora.

Analizując materiały, dotyczące przedszkola 343, odnosi się wrażenie, iż przedszkole to wyróżnia się na tle innych podobnych placówek. Przedszkole oprócz obowiązkowego programu nauczania realizuje też programy edukacji zdrowotnej, ekologicznej i kulturalnej, posiadając przy tym twórczy i kompetentny zespół pracowniczy, oddany dzieciom.

Przedszkole stara się dotrzeć do różnego rodzaju programów, skierowanych do dzieci. Ważnym elementem pracy przedszkola jest te z higiena pracy umysłowej z dziećmi w wieku przedszkolnym, w związku z czym większość zajęć i programów wybierana jest razem z rodzicami. Celem przedszkola jest nie tylko zdobywanie umiejętności, rozwój kreatywności dziecka, ale także osiągnięcie celu wychowawczego, jakim jest empatia, obdarowywanie innych czy szacunek dla starszych.

Zadając Pani Dyrektor pytanie – Jakie umiejętności powinien posiadać absolwent przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcze”?, odpowiedziała ona, iż absolwent przedszkola 343 posiada między innymi takie umiejętności, jak:

- umie funkcjonować w otoczeniu;
- potrafi i szanuje wolność innych, a także ich zdanie;
- potrafi zachować się w zbiorowości;
- chce współdziałać, sprawia mu to też radość;
- umie zwracać się kulturalnie;
- ceni sobie moralne wartości;
- myśli o swoim zdrowiu i zaczyna być świadomy zasad, dotyczących profilaktyki prozdrowotnej;
- potrafi zauważyć zagrożenia, zarówno z uwagi na siebie, jak i rówieśników;
- jest świadomy swoich praw oraz obowiązków;
- wie, że za swoje czyny ponosi konsekwencje;
- wyraża i nazywa swoje emocje, kontroluje je;
- wie, że ma prawo do udzielania mu pomocy ze strony dorosłych, gdy spotkają go kłopotliwe sytuacje;
- jest odpowiedzialny, obowiązkowy;
- cieszy się z sukcesów swoich i innych, potrafi też znieść porażkę;
- posiada poczucie wartości, wierzy też w swoje możliwości oraz umiejętności;
- ma świadomość tego, że mieszka w Polsce, państwie Unii Europejskiej.

Dodatkowo, według odpowiedzi na pytania: – Jakie nowe wartości edukacyjne poznaje uczestnik projektu „Z kulturą mi do twarzy”? I 24 – W jaki sposób projekt „zabawa sztuką” rozwija artystyczny zmysł dziecka? Czy kierujący projektem mają na to jakiś sposób? poprzez uczestnictwo w licznych projektach edukacyjnych, jak na przykład „Z kulturą mi do twarzy”, czy „Zabawa sztuką”, absolwent przedszkola zyskuje:

- wrażliwość na piękno;
- doskonalenie poczucia estetyki poprzez obcowanie ze sztuką,
- wzrastanie w duchu takich wartości jak: piękno, dobro, patriotyzm, altruizm.
- kształtowanie empatii oraz szacunku wobec osób niepełnosprawnych i starszych;
- kształtowanie się poczucia przynależności do własnego kraju, regionu, zaznajomienie z historią i tradycjami w sposób dostępny dla dziecka;
- poznawanie norm i zasady życia społecznego oraz ich przestrzeganie.

Realizowany przez przedszkole program zajęć dodatkowych zależy jest od potrzeb dzieci, a także indywidualnych umiejętności nauczyciela. Nauczyciele z umiejętnościami muzycznymi wybierają częściej muzykę i ruch. Nauczyciele, charakteryzujący się wrażliwością plastyczną, aranżują więcej zajęć plastycznych, realizują programy własne, związane z poznawaniem różnych technik plastycznych. Mając na względzie rozwój dzieci w wieku przedszkolnym, pamiętają, że zabawa jest podstawową formą aktywności dziecka dbają o pewną harmonię pomiędzy tymi aktywnościami.

Nauczyciele przedszkola uważają, iż kultura jest ważną częścią życia każdego człowieka. Przez kulturę rozwija się i kształtuje wyobraźnia, dzięki kulturze uczymy się wartości, to ona jest często dla dziecka źródłem wiedzy o otaczającym go świecie i co bardzo ważne, poszerza horyzonty. Sztuka działa na wszystkie zmysły, przez co uwrażliwia na otaczający świat oraz ludzi. Dziecko zaprzyjaźnione ze sztuką łatwiej odróżnia dobro od zła, przez co może być bardziej wyczułone na krzywdę innych osób. Dzieła artystyczne, poznawane od najmłodszych lat wpływają na kształtowanie postaw, uczą właściwych zachowań. Obcując z książką, filmem i teatrem, dziecko poznaje historie i doświadczenia innych, które później zdarza się, że przenosi do własnego życia. Stara się naśladować najszlachetniejszych bohaterów literackich czy filmowych. Sztuka oczywiście ma również charakter edukacyjny. Często bawi, ale również rozwija. Czytanie książek, wzbogaca u dziecka zasób słownictwa,

uczy poprawnej ortografii oraz oddziałują na wyobraźnię. Filmy i spektakle wpływają na rozwój emocjonalny dziecka, poczucie estetyki i gustu artystycznego. Muzyka uwrażliwia dziecko na piękno.

Na podstawie przedstawionych powyżej argumentów stwierdzić można, iż potwierdziła się czwarta założona hipoteza, która brzmi: Przypuszczam, że realizowane projekty i zajęcia artystyczne, które prowadzone są w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie wywołują pozytywny wpływ na rozwój dzieci.

PODSUMOWANIE

Na podstawie literatury i badań przeprowadzonych na ten temat można stwierdzić, że edukacja artystyczna ma pozytywny wpływ na rozwój umysłowy, fizyczny, motoryczny i społeczny dzieci. Wprowadzając różnorodny program artystyczny, uczestnicząc we wspólnych projektach, integrując zespoły, jednocześnie pozwalając dzieciom wyrażać swoje uczucia, wzmacnia się umiejętność komunikacji interpersonalnej i współpracy z rówieśnikami. Korzystny wpływ wywierany jest na kondycję fizyczną, psychiczną i społeczną młodych ludzi. Zajęcia artystyczne mogą również poprawić samopoczucie jako forma odprężenia od innych obowiązkowych zajęć. Bodźcami motywującymi dzieci do działania są różnorodne aktywności, łączące naukę i zabawę zadania, do których zapraszają rodzice i nauczyciele, warto zadbać by przedszkole nie realizowało jedynie książkowej podstawy programowej, a proponowało coś od siebie. Ustalając cel badań, w wyniku przeprowadzonych badań zidentyfikowano i przetestowano również pytania i hipotezy badawcze.

Hipoteza numer 1: Przypuszczam, że Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie bierze udział w takich projektach, które są zgodne z ich założeniami, przekonaniem, a także możliwościami kadrowo finansowanymi i zainteresowaniami dzieci – została potwierdzona. Dobór projektów, realizowanych przez poszczególne grupy zależy od zainteresowań nauczycieli, którzy dobrze znają upodobania swojej grupy. Propozycje kadry pedagogicznej są akceptowane, gdy są realne do zrealizowania z uwagą na możliwości dzieci, zasoby materialne przedszkola.

Hipoteza numer 2: Przypuszczam, że realizowane projekty i zajęcia artystyczne, które prowadzone są w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie wywołują pozytywny wpływ na rozwój dzieci – została potwierdzona. Przedszkole oprócz obowiązkowego programu nauczania realizuje też programy edukacji zdrowotnej, ekologicznej i kulturalnej, posiadając przy

tym twórczy i kompetentny zespół pracowniczy, oddany dzieciom. Celem przedszkola jest nie tylko zdobywanie umiejętności, rozwój kreatywności dziecka, ale także osiągnięcie celu wychowawczego, jakim jest empatia, obdarowywanie innych czy szacunek dla starszych. Cel scharakteryzowania przedszkola pod względem działalności twórczej edukacji, w tym zajęć teatralnych został osiągnięty.

BIBLIOGRAFIA

Ablewicz K.

1994 *Hermeneutyczno-fenomenologiczna perspektywa badań w pedagogice*, Kraków.

Apanowicz J.

1997 *Zarys metodologii prac dyplomowych z organizacji i zarządzania*, Gdynia.

Asyngier-Koziół A.

2003 *Teatralne metody słowne w kształceniu językowym dzieci*, Lublin.

Ciechowska M., Szymańska M.

2018 *Wybrane metody jakościowe w badaniach pedagogicznych*, Kraków.

Czernik J.

2010 *Edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach w Europie*, Warszawa.

Gołaszewska M.

1988 *Dziecko i sztuka. Studia o sztuce dla dziecka*, Warszawa.

Hombek D.

2015 *Zasady opracowania prac dyplomowych*, Kielce.

Kaufmann S. (red.)

2002 *Bajkowe ozdoby, czyli okna nabierają barw*, Wrocław.

Kurcz J. (red.)

2002 *Edukacja artystyczna wobec przemian społeczno-oświatowych*, Zielona Góra.

Łobocki M.

2010 *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Warszawa.

- Miller R.
1968 *Z rozważań nad edukacją teatralną*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, nr 3 (49), s. 127-146.
- Okoń W.
2007 *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa.
- Pieniążek M.
2006 *Nowoczesne zadania szkolnego teatru*, „Nowa Polszczyzna”, nr 2, s. 38-45.
- Pieter J.
1975 *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa.
- Raszewska Z.
1990 *Krótką historia teatru polskiego*, Warszawa.
- Sikorska A.
2014 *Od teatru pedagogicznego do teatru terapeutycznego*, Warszawa.
- Szybalska A.
2007 *Edukacja w społeczeństwie „ryzyka”. Bezpieczeństwo jako wartość*, [w:] *Kompetencje nauczyciela*, red. A. Zduniak, Poznań.
- Tyszkowa M.
1969 *Recepcja sztuki teatralnej przez dzieci*, Warszawa.
- Wieman M. (red.)
1990 *A czy wy tak potraficie? Piosenki, zabawy i tańce dla dzieci w wieku 3-7 lat*, Warszawa.
- Zaczyński W.
1995 *Poradnik autora prac seminaryjnych, dyplomowych i magisterskich*, Warszawa.
- Żardecki W.
2009 *Wprowadzenie do wiedzy o teatrze dla pedagogów*, Lublin.

THEATER EDUCATION AVAILABLE FOR CHILDREN IN PRE-SCHOOL AGE

Summary: The aim of the study is to present the activities of creative theater education in kindergarten no. 343 "Na Miodowej Górcze" in Warsaw. The paper presents an overview of the history of running kindergartens in Poland from the second half of the 19th century to the present day. The article defines the concept of general artistic education and describes the characteristics of creative theater education. The ways of developing artistic skills related to theater were indicated, as well as stimuli stimulating artistic activities. The research problems the authors focused on during the analysis were focused on artistic programs and projects, including theatrical ones, as well as their impact on young people. It has been found that such activities are very developing in terms of enhancing self-confidence among children.

Keywords: functions of kindergarten, children, creative theater education

MARTYNA TYMOREK

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA
WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

ALEKSANDRA JANCZAK

POLITECHNIKA KRAKOWSKA

ZNACZENIE ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Streszczenie: Celem artykułu jest przygotowanie charakterystyki oraz opisu działalności związanej z twórczą edukacją plastyczną Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górze” w Warszawie. Badania przeprowadzono metodą monografii pedagogicznej. W ramach analizy sprawdzono jakie kwestie prawne są istotne w funkcjonowaniu placówki oraz przybliżono sposób przebiegu pracy oraz ilość obowiązków kadry pedagogicznej w danym przedszkolu. Całość badań przybliży najważniejsze aspekty związane z instytucją przedszkola, a także przybliży sposób prowadzenia działalności twórczej edukacji plastycznej.

Słowa kluczowe: przedszkole, edukacja plastyczna, kwestie prawne przedszkola

WSTĘP

Encyklopedyczna definicja przedszkola określa je jako samodzielną instytucję opiekuńczo – wychowawczą, przeznaczoną dla dzieci w wieku 3-6 lat. Encyklopedia wskazuje ponadto, iż placówka przedszkolna wspiera wychowanie rodzinne (Kalisiewicz 1996, s.361).

Barbara Wilgocka-Okon wskazuje, iż przedszkole stanowi instytucjonalne ramy, w których to przebiega proces wychowawczy, a także sam proces wychowania. Proces ten jest ciągiem wzajemnie powiązanych ze sobą zdarzeń. B. Wilgocka-Okon zaznacza również, iż organizacja przedszkola, która jest

instytucją, obejmuje swoim zakresem elementy takie, jak: ustawy oraz zarządzenia, a także przepisy prawne oraz różnego rodzaju programy albo wytyczne (Wilgocka-Okon 1993, s. 46).

Proces wychowania, realizowany przez placówkę przedszkolną obejmuje działalność wychowawcy oraz dziecka, a także różnego rodzaju relacje, w tym również metody i formy oraz środki dydaktyczne. Obejmuje ponadto treści programowe. Wszystkie te elementy składają się w jeden system, który ukierunkowany jest na osiągnięcie złożonych celów (Więckowski 1989, s. 15).

Przedszkole to placówka, do której dzieci uczęszczają dobrowolnie, ponieważ polskie prawo nie nakłada na rodziców i ich dzieci takiego obowiązku. Ryszard Więckowski twierdzi, że przedszkole, to miejsce, które odgrywa ważną rolę w rozwoju dziecka. W przedszkolu dziecko uczy się podstawowych umiejętności, a także zdobywa wiadomości, mające duży wpływ na jego kolejny etap rozwoju (Więckowski 1989, s. 15).

Janina Dobrowolska, uznając przedszkole za instytucję opiekuńczo-wychowawczą, uważa, iż nie spełnia ona roli opiekuńczej, ale głównie wychowawczo-dydaktyczną. Placówka przedszkolna odpowiada za działalność profilaktyczną, a także stymulującą, kompensacyjną oraz korektywną. Cel działalności stymulującej należy wiązać z dążeniem do pobudzenia procesów rozwojowych, a także do optymalnej aktywności dzieci. Korekcja oraz kompensacja zmierzają przede wszystkim do zniwelowania braków rozwojowych, które istnieją oraz do wyrównania szans, dotyczących startu szkolnego dzieci i gotowości do nauki w klasie pierwszej (Dobrowolska 1975, s. 17).

Przedmiotem badań niniejszej pracy są działania z zakresu edukacji artystycznej Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie. Zakres badań ma na celu poznanie specyfiki i działalności współczesnych placówek, na konkretnym przykładzie, w szczególności działań twórczej edukacji plastycznej. Aby odpowiedzieć na powyższe pytania, badanie zostało przeprowadzone z wykorzystaniem metod monografii oraz badań literaturowych, technik analizy i wywiadu.

CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI PRZEDSZKOLNEJ

Forma, dotycząca prowadzenia działalności w zakresie wychowania przedszkolnego przybierać może wiele postaci. Jedną z nich stanowi finansowanie wychowania przedszkolnego, według której wyróżnia się różne rodzaje placówek przedszkolnych, które pokrótce omówiono poniżej.

Forma, dotycząca prowadzenia działalności w zakresie wychowania przedszkolnego przybierać może wiele postaci. Jedną z nich stanowi finansowanie wychowania przedszkolnego, według której wyróżnia się następujące rodzaje placówek przedszkolnych (Oczkowicz 2007, s. 18).

Przedszkola publiczne

Na podstawie zapisów, wynikających z art. 6 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, za przedszkole publiczne, uznawana jest „placówka, realizująca programy wychowania przedszkolnego, które uwzględniają podstawę programową wychowania przedszkolnego”. Placówki publiczne zapewniają ponadto nauczanie bezpłatne, a także wychowanie oraz opiekę w czasie, który jest ustalony przez organ prowadzący, wynoszący nie mniej, niż 5 godzin dziennie (M. Pilich, A. Olszewski 2021, art. 13). Przedszkole publiczne odpowiedzialne jest za przeprowadzanie rekrutacji dzieci, opierając się o zasadę, dotyczącą powszechnej dostępności. Przedszkole publiczne zatrudnia także nauczycieli, którzy posiadają odpowiednie, kwalifikacje, wskazane w przepisach. W związku z powyższym, o publiczności przedszkola, nie decyduje charakter publiczny podmiotu, który jest odpowiedzialny za prowadzenie przedszkola, ale cechy, które związane są z publiczną dostępnością do niego, a także z jego nieodpłatnością.

Publiczne punkty przedszkolne i publiczne zespoły wychowania przedszkolnego

Funkcjonowanie takich form wychowania przedszkolnego, regulują przepisy Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. z 2020 r., poz. 1520) oraz zapisy prawa oświatowego.

Przepisy ustawy – Prawo oświatowe oraz powyższe rozporządzenie pozwalają na tworzenie, obok istniejących w systemie oświaty przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, także punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego, a tym samym na upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082).

Tworzenie punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego miało na celu zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej. Chodziło tu w głównej mierze o dzieci z różnych środowisk, wielkomiejskich, a także wiejskich. Zajęcia w punktach, realizowane są we wszystkie dni robocze przez cały rok szkolny, uwzględniając przerwy, ustanowione przez organ

prowadzący. Zajęcia w zespołach wychowania przedszkolnego mogą być prowadzone na przykład w niektóre dni tygodnia, przynajmniej przez 3 godziny w ciągu dnia, a także przynajmniej 12 godzin w ciągu tygodnia. Kryterium, które odróżnia punkt przedszkolny od zespołu to częstotliwość zajęć, jakie są w nich prowadzone (Grzeszkiewicz 2003, s. 640). Czas pracy zespołu, a także punktu winien być elastyczny, dodatkowo uzależniony od potrzeb mieszkańców oraz możliwości, winien być ponadto dostosowany do liczebności grupy, a także do potrzeb oraz do oczekiwań rodziców. Stworzona placówka powinna posiadać możliwość realizowania wymagań, jakie wynikają z podstawy programowej, dotyczącej wychowania przedszkolnego.

Warunek, dotyczący tworzenia innego rodzaju form wychowania przedszkolnego, zgodnie z zapisami rozporządzenia, wiąże się z uzyskaniem przez organ prowadzący pozytywnych opinii inspektora sanitarnego i Państwowej Straży Pożarnej. Opinie te dotyczą kwestii, związanych z lokalem, w prowadzone mają być zajęcia w ramach punktu czy zespołu. Maksymalna, dopuszczalna liczba dzieci, uczęszczających do takiej placówki to 25 osób (Dz. U. z 2020 r. poz. 1520).

Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych

Przedszkole takie realizuje podstawę programową przedszkola publicznego, jednakże jego oddział/ oddziały znajdują się w budynku szkoły podstawowej.

Przedszkola niepubliczne

Przedszkole to mam za zadanie realizować programy, dotyczące wychowania przedszkolnego, które uwzględniają podstawę programową w zakresie wychowania przedszkolnego.

Ustawa o systemie oświaty wyróżnia także przedszkola integracyjne, a także przedszkola specjalne. Podział w zakresie przedszkoli specjalnych dotyczy wskazania niepełnosprawności, wobec czego wyróżnić można przedszkola dla dzieci, takie, jak (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915):

- przedszkola dla dzieci niewidomych i słabo widzących;
- przedszkola dla dzieci niesłyszących oraz słabo słyszących;
- przedszkola dla przewlekle chorych;
- dla osób z niepełnosprawnością ruchową;

- z niepełnosprawnością intelektualną.

Współcześnie wiele dzieci z różnego rodzaju problemami rozwojowymi uczy się w przedszkolach integracyjnych, mających na celu włączanie ich w grupę dzieci, znajdujących się w normie rozwojowej (MEN 2000, s. 4-5), Kształcenie w placówkach takiego typu może przybrać formę pełną, a także częściową.

Integracja częściowa to wyodrębnienie w przedszkolu, grup dla dzieci, posiadających jednakowy rodzaj niepełnosprawności. Wówczas dzieci te przebywają w oddzielnych salach, a ich wychowawcami, nauczycielami są pedagodzy, posiadający kwalifikacje do nauczania specjalnego. Integracja w tego typu grupach, polega na incydentalnych spotkaniach wszystkich dzieci, jakie mają miejsce podczas wspólnych uroczystości, czy też zabaw na świeżym powietrzu bądź wycieczek.

Pełna integracja ma miejsce wówczas, gdy do grupy przedszkolnej uczęszcza 3-4 dzieci, posiadających różnego rodzaju niepełnosprawności. W przypadku takiej integracji dochodzi do pełnej łączności wszystkich dzieci, nie ma tu znaczenia stopień sprawności, czy też możliwości dziecka.

Poza integracją pełną oraz częściową, spotkać się można także z integracją ukrytą, w sytuacji, w której dziecko z niepełnosprawnością zostaje przyjęte do przedszkola masowego i traktowane jest na równi z rówieśnikami, dodatkowo nie jest objęte żadnymi specjalistycznymi działaniami.

W Polsce, oprócz placówek tradycyjnych, realizujących założenia programowe i zajęcia dodatkowe, bez względu na to, czy są one placówką publiczną, czy niepubliczną. Dodatkowo wśród placówek niepublicznych, spotkać można przedszkola o wielu specjalizacjach, na przykład: Montessori, językowe czy międzynarodowe bądź leśne. W czasach dawniejszych przedszkola oferowały jedynie podstawową opiekę nad dziećmi. Obecnie, nauka w nich odbywa się także poprzez wykorzystanie różnego rodzaju nowatorskich programach nauczania. Przedszkola różnią się od siebie podejściem do nauki, a także do zabawy, celami czy zasadami, a także wysokością opłat. Oprócz różnic, przedszkola posiadają cechy wspólne, jakim jest dobro dziecka.

Przedszkola realizują program, określony w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, według wytycznych Ministerstwa Edukacji Narodowej, zgodnie z rozporządzeniem. Różne przedszkola stosują także różnego rodzaju metody oraz formy pracy, czy też metody, w zależności od ich charakteru, czy profilu działania, bowiem inne formy pracy stosowane będą w placówkach językowych, inne w przedszkolu amerykańskim, sportowym, bądź artystycznym, ekologicznym, czy katolickim, prowadzonym przez siostry zakonne.

CHARAKTERYSTYKA TWÓRCZEJ EDUKACJI PLASTYCZNEJ

Edukacja plastyczna dzieci stanowi jedną z form aktywności twórczej. Tą aktywność twórczą można rozpatrywać w następujących kategoriach (Szuman 1969, s. 17):

- twórczość, będąca dziełem – wytworem;
- twórczość, będąca procesem;
- twórczość, będąca zespołem zdolności intelektualnych albo zespołem cech osobowościowych;
- twórczość, będąca zespołem stymulatorów społecznych.

Twórczość plastyczna dzieci, a także jej efekty rozpatrywać należy jako szereg procesów myślenia dziecka, odczuwania, a także postrzegania i reakcji na środowisko. Edukacja przedszkolna w twórczości plastycznej główny nacisk kładzie na ekspresję. Wszystkie dzieci należy także traktować jako takie, które posiadają predyspozycje plastyczne, a nauczyciel musi akceptować dzieła stworzone przez dzieci, bez względu na ich umiejętności, zastosowaną technikę w pracy, czy sposób jej zaprezentowania. Na wczesnym etapie edukacji plastycznej należy brać pod uwagę rezultaty, wprowadzane przez proces tworzenia do świadomości dziecka, ponadto też zdawać sobie sprawę z ich dużego wpływu na proces rozwoju oraz na wychowanie (Kmieciak 2005, s. 145).

Nauczyciel w przedszkolu winien wiedzieć, iż dziecko jest spontaniczne, a w pracach plastycznych wypowiada się w sposób, na jaki pozwala mu jego stopień rozwoju, przy użyciu środków, jakimi w danej chwili dysponuje. Poprzez edukację plastyczną można stymulować także u dziecka rozwój fizyczny, emocjonalny, percepcyjny, społeczny oraz estetyczny. Ważne jest również stymulowanie działań plastycznych dzieci, bowiem plastyka stanowi dla nich twórczą oraz dynamiczną formę aktywności.

Edukacja plastyczna wpływa na sferę emocjonalno-społeczną dziecka. Pozwala również rozwijać wrażliwość zmysłów, odgrywa dużą rolę w rozwoju wyobraźni. Zajęcia plastyczne pobudzają myślenie dzieci, usprawniają analizę oraz syntezę. Pomagają także wzbogacić pojęcia, dotyczące barwy, kształtu, a także budowy przedmiotów. Rozwijają również mowę dziecka. Wpływają ponadto na rozwijanie zainteresowań i zdolności, umiejętności technicznych. Pozwalają dziecku osiągnąć zadowolenie, a także zaspokajają jego potrzeby, dotyczące poznania i przeżywania.

Edukacja plastyczna w przedszkolu odgrywa także istotną rolę w rozwoju psychicznym. Stanowi ona „uniwersalny sposób wspomagania rozwoju dziecka Odpowiednio zorganizowana, przyczynia się do niwelowania lęków zahamowań, rozwija pewność siebie, odwagę, wiarę we własne możliwości” (Kluska 2008, s. 56).

Programy zajęć plastycznych dla dzieci przewidują ich kontakty z przyrodą, różnego rodzaju tekstami poetyckimi, muzyką, a także twórczością artystów, dodatkowo folklorem i różnego rodzaju tradycjami. Zajęcia opierać się muszą o wspólne działanie, zaufanie oraz otwartość i akceptacje. Powyższe elementy wyzwalają u dzieci pozytywne emocje, radość oraz śmiech, dopinają do twórczej pracy. Poprzez twórcze działania plastyczne, młody człowiek przekazuje własne przeżycia, a także odczucia i pragnienia. Przyszły uczeń poprzez prace plastyczne odkrywa barwy, kształty, czerpie inspiracje ze świata, który je otacza. Maria Żebrowska dzieła plastyczne dzieci nazywa „sztuką dziecka”.

U ucznia przedszkola zauważyć można, iż kolorystyka przeważa nad innymi elementami rysunku, dziecko bowiem uważa wówczas, iż świat jest ładniejszy, bardziej kolorowy. Biała kartka papieru to miejsce, w którym może ono wyrazić swój nastrój i opisać, choć nie umie jeszcze pisać, świat swoich marzeń. Dlatego też istotne jest zapewnienie przedszkolakowi dużej swobody w doborze środków ekspresji i stylu pracy (Zajda, Lipina, 1984, s. 106).

Dziecko mieć musi także możliwości wykorzystywania bez ograniczeń swoich impulsów twórczych. „Wychowanie przez sztukę może dostarczyć okazji do rozwoju zdolności działania i przeżywania – tak bardzo potrzebnych zmieniającemu się społeczeństwu, pełnemu napięć i niepewności” (Olbrycht 1990, s. 34).

Kontakt dzieci z dziełami plastycznymi wiąże się także z umożliwieniem im obcowania z profesjonalną sztuką. Wrażenia estetyczne, płynące z oglądania sztuki, oddziałują na zmysły dzieci oraz emocje i postrzeganie świata. Ilustracje w książkach, budynek teatru, lalki oraz kukiełki czy wyroby ceramiczne, czy styl oraz wygląd mebli, architektura w mieście, rzeźby oraz malarstwo muszą być dostosowane wizualnie do wrażliwości, a także do emocji dziecka w wieku przedszkolnym.

Reasumując powyższe, stwierdzić można, iż celem edukacji plastycznej jest:

- stymulacja ogólnego rozwoju dziecka;
- rozwijanie sprawności manualnej;

- kształtowanie rozwoju emocjonalnego oraz poznawczego i społecznego;
- rozwijanie uczuć oraz wyobraźni;
- rozwijanie samoekspresyjności oraz zdolności do działań;
- rozwijanie potrzeby obcowania z plastyką w różnych jej formach.

W przypadku zdolności plastycznych u dziecka, zauważyć można różne sposoby rozwijania zdolności takie jak (Węc 2013, s. 33):

- wzmożone zainteresowanie rysowaniem;
- zaangażowanie w różnego rodzaju prace plastyczne;
- radosne i chętne uczestnictwo w zajęciach artystycznych;
- niekonwencjonalne dobieranie kolorów, różnego rodzaju technik, dzięki czemu tworzone prace są oryginalne, inne od prac innych dzieci;
- umiejętność wykorzystania każdego materiału, aby stworzyć swoje dzieło;
- bujna wyobraźnia;
- szybkość uczenia się perspektywy;
- jest wrażliwe na otaczający go świat, jest przy tym spostrzegawcze, a w swoich pracach potrafi wyrazić emocje. Sposobami stymulacji rozwoju dziecka w zakresie predyspozycji plastycznych są:
- zachęcanie do wspólnego rysowania, malowania, tworzenie dostępnymi przyborami plastycznymi bądź używanie niekonwencjonalnych narzędzi do tworzenia prac plastycznych;
- zachęcanie do podejmowania swobodnych działań;
- wspólne poznawanie nowych technik;
- pozostawianie dziecku swobody w tworzeniu prac, zgodnej z jego wyobraźnią;
- udział w wystawach, wspólne wycieczki do muzeów;
- udział w dodatkowych zajęciach plastycznych;
- udział w różnego rodzaju przeglądach, prezentacjach oraz konkursach plastycznych.

PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest działalność twórczej edukacji plastycznej Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie.

Celem niniejszej pracy jest zbadanie czym charakteryzuje się i na czym polega działalność twórczej edukacji plastycznej Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie.

PROBLEMY I HIPOTEZY BADAWCZE

W Ramach niniejszej pracy, obrano poniższe problemy badawcze:

1. Na funkcjonowanie placówki przedszkolnej wpływają kwestie formalne, dotyczące działania przedszkola, ale i także założenia i pomysły kadry. Jak wygląda więc ogólne funkcjonowanie Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, oparte o dokumenty, a także w jaki sposób na funkcjonowanie placówki wpływa dyrekcja i kadra pracownicza?
2. Jak wygląda przebieg pracy oraz zakres obowiązków kadry pedagogicznej w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie?

Przedstawione hipotezy uzyskają potwierdzenie, bądź też zaprzeczenie poprzez analizę wyników badań, które zostały przeprowadzone.

METODY BADAWCZE

Zastosowana w pracy metoda to monografia pedagogiczna. Zgodnie z definicją (słownik Języka Polskiego), monografia pedagogiczna jest dziełem naukowym, czyli traktatem poświęconym gałęzi nauki, czy osobie, miejscu lub np. epoce. W związku z powyższym tematyka monografii nie zależy od dyscypliny, do której ma zastosowanie, ważne jest jednak, aby koncentrowała się na temacie lub fakcie, zagadnieniu lub instytucji. Monografia to metoda opisu instytucji edukacyjnych, przez które rozumie się formalne struktury tych instytucji. Jego głównym organem jest instytucja wychowawcza, czyli instytucjonalna forma instytucji lub placówki. Takie podejście prowadzi do ważnego wglądu w strukturę danej instytucji, zasady i skuteczność działań edukacyjnych oraz konceptualny rozwój ulepszonych i opracowanych projekcji.

DZIAŁALNOŚĆ OGÓLNA TWÓRCZEJ EDUKACJI PRZEDSZKOLA NR 343 „NA MIODOWEJ GÓRCIE” W WARSZAWIE

Działalność przedszkola

Na funkcjonowanie każdej placówki przedszkolnej, w tym także Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, wpływają kwestie formalne, dotyczące działania przedszkola, ale i także założenia i pomysły kadry w niej pracującej, dyrekcji oraz rodziców dzieci. Na podstawie analizy dokumentów i przeprowadzonego wywiadu z Dyrekcją przedszkola, ustalono, iż Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, funkcjonuje na podstawie dokumentów, regulujących funkcjonowanie placówek oświatowych tego typu, a także ich powstanie – powoływanie oraz działanie. Przedszkole 343 działa na podstawie takich dokumentów – aktów prawnych, jak:

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r.- Prawo oświatowe;
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe;
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

Przedszkole funkcjonuje ponadto w oparciu o Konwencję o Prawach Dziecka, która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 roku. Działalność przedszkola związana jest także z respektowaniem licznych Rozporządzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej, jak:

- z dnia 31 grudnia 2002 roku w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach.
- z dnia 14 lutego 2017 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przyspasabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej;
- z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży

niepełnosprawnych; niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym;

- z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach;
- z dnia 23 sierpnia 2017 roku w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw;
- z dnia 28 lutego 2019 roku w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli.

Działalność Przedszkola nr 343 oparta jest także na zapisach Uchwały nr XLIX/1205/2017 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 25 maja 2017 r. w sprawie czasu przeznaczonego na bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych.

Podstawą funkcjonowania placówki jest ponadto Załącznik Nr 1 do uchwały Nr XXXV/1083/2020 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 27 sierpnia 2020 roku, będący aktem założycielskim przedszkola oraz Zarządzenie powołujące przedszkole. Innym zarządzeniem, respektowanym przez jednostkę jest Zarządzenie Nr 1302/2017 Prezydenta miasta stołecznego Warszawy z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie ustalenia warunków korzystania ze stołówek w przedszkolach i szkołach st. Warszawy oraz upoważnienia dyrektorów szkół i przedszkoli do zwalniania z opłat za posiłki.

Przedszkole nr 343 funkcjonuje również na podstawie Statutu Przedszkola, który został zaktualizowany w roku 2020. W roku szkolnym 2021/2022 w placówce obowiązują następujące dokumenty:

- Regulamin organizacyjny Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, zaktualizowany w roku 2022;
- Regulaminy i procedury dotyczące bezpieczeństwa w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, zaktualizowane w roku 2022, związane z pandemią covid takie, jak: Procedura organizacji pracy i postępowania prewencyjnego pracowników oraz rodziców/opiekunów prawnych w czasie zagrożenia epidemicznego, obowiązująca od 01 września 2020 r. w Przedszkolu nr 343 w Warszawie;

- zgody rodziców takie, jak:
 - zgody i deklaracje obowiązują przez cały okres edukacji w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie”;
 - Zgoda rodziców – Informacja dotycząca prowadzenia obserwacji pedagogicznych i świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla wychowanków Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie;
 - Oświadczenie związane z RODO – Zgoda na rozpowszechnianie informacji nt. dziecka, w tym jego wizerunku w celach związanych z promocją Przedszkola.

W związku z tym, iż Przedszkole nr 343 uczestniczy w licznych przedsięwzięciach artystycznych, wobec czego zostało zobowiązane do przestrzegania regulaminów, związanych z jego udziałem w projektach. Regulaminy, jakie respektuje placówka w bieżącym roku szkolnym, to dotyczące następujących przedsięwzięć:

- Międzynarodowego Projektu Edukacyjnego „Z kulturą mi do twarzy”;
- „Ekokulturalne Przedszkole” pod patronatem „Bliżej Przedszkola”;
- „Mamo, tato wolę wodę”;
- „Cała Polska czyta dzieciom”;
- „Z Bzykiem zwiedzamy Polskę” – autorski projekt przyrodniczo- ekologiczny;
- „Moja mądra książeczka” – autorski projekt czytelniczy;
- „Magiczne bajki, bajeczki” – projekt czytelniczy;
- „Bon ton” – poznawanie zasad.

Oprócz przedstawionych powyżej dokumentów formalnych, na funkcjonowanie Przedszkola nr 343 w Warszawie, ogromny wpływ wywiera Dyrekcja Przedszkola, a także kadra pedagogiczna. Na podstawie rozmowy, przeprowadzonej z Panią Dyrektorem – Teresą Brzezińską i zadanego pytania – Jakie są największe wyzwania dyrektora przedszkola nr 343 „Na Miodowej górcie”? – stwierdzić można, iż na funkcjonowanie przedszkola wpływają działania całego zespołu we współpracy z rodzicami. Działania te dotyczą między innymi koncepcji rozwoju przedszkola, realizacji planu rocznego, priorytetów państwa, zapewnienie prawidłowego funkcjonowania przedszkola zgodnie z przepisami prawa oświatowego, prawa pracy oraz innych przepisów.

Zgodnie z odpowiedzią na pytanie 10 – Co zmieniło się w tej kwestii na przestrzeni lat działalności przedszkola? – stwierdzić można, iż działania przedszkola związane są także z inicjatywą nauczycieli, nowymi propozycjami, płynącymi z zewnątrz, a także ich umiejętnościami, zarówno wykorzystania wiedzy, jak i pomysłów płynących z kursów, różnego rodzaju warsztatów, organizowanych przez przedszkole. Na działanie przedszkola wpływają ponadto propozycje rodziców dotyczące prowadzenia zajęć, warsztatów, a także ich zaangażowanie.

Na podstawie przedstawionych materiałów, stwierdzić można, iż potwierdziła się pierwsza założona hipoteza, która brzmi: Przypuszczam, że ogólne funkcjonowanie przedszkola oparte jest o dokumenty, obowiązujące w polskim systemie oświaty. Przypuszczam też, że dyrekcja i kadra pedagogiczna mają swój osobisty wpływ na funkcjonowanie placówki przedszkolnej.

Działania kadry pedagogicznej

Na podstawie informacji dostarczonych przez Dyrekcję Przedszkola, uzyskano odpowiedź na następujące pytania: Jakie są Twoje wytyczne dotyczące zatrudniania nauczycieli przedszkolnych?

Kadry dobierane do pracy z dziećmi opierają się głównie na ich kwalifikacjach. Dużą rolę odgrywa tu wychowywanie przedszkolne, kwalifikacje w języku angielskim, a także umiejętności artystyczne, empatia i umiejętności komunikacyjne, które dostrzegane są w rozmowach kwalifikacyjnych. Ważną kwestią przy zatrudnianiu personelu przedszkola jest umiejętność pracy z przedszkolakami, sprawność fizyczna, kreatywność i otwartość na nowe wyzwania. Jakie kompetencje posiada kadra prowadząca zajęcia artystyczne, w tym plastyczne? Można powiedzieć, że ważne są umiejętności nauczycieli, na przykład:

- rozumieć i tworzyć informacje;
- wielojęzyczność;
- matematyka i kompetencje w naukach przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- cyfrowe;
- kształcenie osobiste, społeczne i akademickie;
- obywatelskie;
- przedsiębiorczość;
- świadomość i ekspresja kulturowa.

Zgodnie z założeniami przedszkola nauczyciele pracujący w przedszkolach muszą posiadać kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturowej, które w dużej mierze są związane z twórczością artystyczną, sztuką i jej szacunkiem. W rzeczywistości przedszkolnej dziecko nie będzie zachwycone konkretnym obrazem znanego malarza, ważne jest wprowadzenie go w świat sztuki poprzez pokazanie mu twórczości podczas realizowania różnych zagadnień. Również ucząc dzieci szacunku dla twórczości innych i otwartości na ich przyswajanie, proponuje się dzieciom wycieczki do kin, muzeów, teatrów i na ciekawe wystawy. To także działalność artystyczna dla dziecka. Warto jednak pamiętać, że podążanie za tym, co już powstało nie jest czynnością twórczą, lecz odtwórczą. Jak wyglądają zajęcia artystyczne przedszkola?

Dzieci mają możliwość uczestniczenia w powiatowych, miejskich, a nawet ogólnopolskich konkursach plastycznych pod okiem nauczycieli i rodziców wspierających zajęcia przedszkolne. Przedszkole organizuje również konkursy bożonarodzeniowe, konkursy wokalne i plastyczne, aby zainspirować nauczycieli i dzieci do działania.

Nauczyciele są zaangażowani w swoją pracę. Oprócz wymaganych zajęć dydaktycznych organizują zajęcia plastyczne oraz opracowują własne projekty i programy. Ważne jest, aby pracownicy uczestniczyli w akcjach charytatywnych, organizując imprezy i uroczystości z dziećmi. Do specjalnych działalności, w których Przedszkole 343 bierze udział, należą:

- festyny;
- Prezentacje Kulturalne Przedszkoli Ursusa;
- konkursach plastyczne;
- wystawy, wernisaże;
- wyjścia do teatru, wycieczki plenerowe;
- spacerzy do biblioteki, szkoły czy innych przedszkoli, wystawy w Domu Kultury Miś

PODSUMOWANIE

Przedmiotem badań w niniejszej pracy była działalność edukacji plastycznej Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, a jej celem zbadanie czym charakteryzuje się i na czym polega działalność wspomnianej placówki.

Aby udzielić odpowiedzi na powyższe pytania, przeprowadzono badania przy użyciu metody monografii oraz techniki badania dokumentacji, ich analizy oraz wywiadu.

W pracy zastosowano wywiad, który polega na pozyskiwaniu danych przy pomocy bezpośredniej rozmowy. Wywiad przeprowadzono z Dyrektorem Przedszkola nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie. Określając cel badań, określono także pytania badawcze oraz hipotezy, które w wyniku przeprowadzonych badań uległy sprawdzeniu.

W odniesieniu do hipotezy numer 1: Przypuszczam, że ogólne funkcjonowanie przedszkola oparte jest o dokumenty, obowiązujące w polskim systemie oświaty. Przypuszczam też, że dyrekcja i kadra pedagogiczna mają swój osobisty wpływ na funkcjonowanie placówki przedszkolnej, stwierdzić można, iż potwierdziła się ona.

Na podstawie analizy dokumentów i przeprowadzonego wywiadu z Dyrekcją przedszkola, ustalono, iż Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie, funkcjonuje na podstawie dokumentów, regulujących funkcjonowanie placówek oświatowych tego typu, a także ich powstanie – powoływanie oraz działanie. Przedszkole 343 działa na podstawie aktów prawnych. Działalność przedszkola związana jest także z respektowaniem licznych Rozporządzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej. Działalność Przedszkola nr 343 oparta jest także na zapisach Uchwał Rady Miasta Stołecznego Warszawy oraz Statutu Przedszkola i Regulaminów placówki. Oprócz dokumentów formalnych, na funkcjonowanie Przedszkola nr 343 w Warszawie, ogromny wpływ wywiera Dyrekcja Przedszkola, a także kadra pedagogiczna oraz rodzice.

W przypadku hipotezy numer 2: Przypuszczam, że przebieg pracy oraz zakres obowiązków kadry pedagogicznej w Przedszkolu nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie jest zgodny ze statutem przedszkola, regulaminami, a także podstawą programową i opracowanymi autorskimi programami nauczania – również uległa ona potwierdzeniu. Przedszkole, realizuje liczne projekty artystyczne, a poprzez aktywną zabawę, uczy dzieci obcowania z dziełami sztuki, rozwija poczucie estetyki, wrażliwości na piękno oraz uczy wiary we własne możliwości. Przedszkole realizuje w projektach pomysły dzieci oraz ich rodziców, a także wspiera ich w pomysłach. Tworzenie dodatkowych sytuacji edukacyjnych pozwala na budowanie wrażliwości dziecka, w tym wrażliwości estetycznej, w odniesieniu sfery plastyki.

Przedszkole nr 343 „Na Miodowej Górcie” w Warszawie działa w oparciu o dokumenty regulujące funkcjonowanie tego typu placówek oświatowych. Instytucja jest zobowiązana do przestrzegania przepisów związanych

z uczestnictwem w projektach artystycznych. Opisane działalności są tymi, które obecnie przedszkole realizuje w bieżącym roku w zakresie projektów. Przedszkole organizuje konkursy bożonarodzeniowe, konkursy wokalne i plastyczne, co pobudza do działania zarówno nauczycieli, jak i dzieci.

BIBLIOGRAFIA

Ajdukiewicz K.

1975 *Logika pragmatyczna*, Warszawa.

Apanowicz J.

1997 *Zarys metodologii prac dyplomowych z organizacji i zarządzania*, Gdynia.

Cybulska-Piskorek J.

1976 *Twórczość plastyczna dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa.

Jabłońska A. (red.)

2004 *Techniki plastyczne dla dzieci*, Warszawa.

Jąder M.

2005 *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Kraków.

Kaufmann S. (red.)

2002 *Bajkowe ozdoby, czyli okna nabierają barw*, Wrocław.

Kluska A.

2008 *Zajęcia plastyczne a rozwój przedszkolaka*, „Blżej Przedszkola”, nr 82-83.

Kmieciak R.

2005 *Kształtowanie twórczej aktywności w zakresie działalności plastycznej dzieci w wieku przedszkolnym*, „Zeszyty Nauczycielskie”, nr 2.

Kotarbiński T.

1990 *Dzieła wszystkie. Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Warszawa.

Kurcz J. (red.)

2002 *Edukacja artystyczna wobec przemian społeczno-oświatowych*, Zielona Góra.

Łobocki M.

2010 *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Warszawa.

- Marciniak T. (red.)
1976 *Problemy wychowania plastycznego*, Warszawa.
- Nęcka E. (red.)
2001 *Psychologia twórczości*, Gdańsk.
- Okoń W.
2007 *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa.
- Pieter J.
1975 *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa.
- Sobierańska D., Sieńczewska M., Radwańska M.
2015 *Edukacja artystyczna w edukacji najmłodszych uczniów szkoły podstawowej*, Warszawa.
- Szuman S.
1969 *O sztuce i wychowaniu estetycznym*, Warszawa.
- Szybalska A.
2007 *Edukacja w społeczeństwie „ryzyka”. Bezpieczeństwo jako wartość*, [w:] Kompetencje nauczyciela, red. A. Zduniak, Poznań.
- Węc K.
2013 *Diagnoza uzdolnień plastycznych ucznia w młodszym wieku szkolnym na przykładzie słowackiego modelu wychowania*, Kraków.
- Zaczyński W.
1995 *Poradnik autora prac seminaryjnych, dyplomowych i magisterskich*, Warszawa.

THE IMPORTANCE OF ART ACTIVITY OF THE KINDERAGE

Summary: The aim of the article is to prepare the characteristics and description of activities related to the creative art education of Kindergarten No. 343 “Na Miodowej Górcze” in Warsaw. The research was carried out using the method of pedagogical monograph. As part of the analysis, it was checked what legal issues are important in the functioning of the facility and the manner of work and the number of duties of the teaching staff in a given kindergarten were presented. The whole research introduces the most important aspects related to the institution of kindergarten, as well as introduces the way of conducting creative art education activities.

Keywords: kindergarten, art education, legal issues of kindergarten

„EN MA FIN GÎT MON
COMMENCEMENT...”
– O MIŁOŚCI, KOBIECEJ NATURZE
I ŚMIERCI W SONETACH KRÓLOWEJ
SZKOCJI, MARIII STUART (1542-1587)

Streszczenie: W niniejszym artykule została przedstawiona jedna z kobiecych postaci XVI w. – królowej Szkocji, Marii Stuart. Życie szkockiej królowej w dużej mierze było owiane wieloma nieścisłościami. Artykuł został oparty na tym, co królowa sama stworzyła – sonetach, które powstały jeszcze za jej pobytu w Szkocji. Ten cykl, złożony z 12 sonetów daje więc nam możliwość poznania i przeanalizowania poczyznań królowej. Maria chciała po prostu kochać i być kochaną, czego nigdy w życiu w pełni nie doświadczyła. Jej historia – zarówno zapisana w źródłach historycznych, jak i wspomnianych sonetach, warta jest ujrzenia światła dziennego. Los bowiem kobiet w dawnych czasach niejednokrotnie prowadził do popełnienia przez nie wielu błędów, za które bardzo często płaciły życiem.

Słowa kluczowe: Maria, królowa, sonety, miłość, śmierć, nowożytność

„En ma fin mon commencement”
(W śmierci mój początek)

– takie hasło po latach więzienia wyhaftowała
Maria na makatce (Bogucka 2009: 256).

WSTĘP- KRÓTKA HISTORIA MARII STUART

Maria Stuart, królowa Szkocji, po dziś dzień wzbudza zainteresowanie pośród badaczy. Przez wielu uważana za fanatyczkę religijną, mężobójczynię, wroga królowej Elżbiety I i władczynię, której nie lubił własny naród przez politykę chylącą własny kraj ku upadkowi (Zins 2009, s. 150). Widziana bywała jako kobieta-dziecko i ofiara „złotego dzieciństwa”, która nie umiała w życiu pogodzić się z przeciwnościami losu (Zweig 1971, s. 5).

Maria urodziła się 8 grudnia 1542 r. w Szkocji w pałacu Linlithgow jako jedyna córka Jakuba V (1512-1542) i Marii de Guise (1515-1560), koronowaną na królową w 1543 r. (Zweig 1971, s. 11). Na jej dzieciństwo największy wpływ miała matka, która ukierunkowała ją na rządy z przyszłym mężem, Franciszkiem Walezjuszem (Bogucka 2009, s. 11).

Wraz z narodzinami Marii rozpoczęły się nieustanne walki w Szkocji. Ówczesny król Anglii, Henryk VIII, widział w tym okazję połączenia dwóch krajów (Anglii i Szkocji) poprzez zaręczenie syna Edwarda z młodą królową. Matka Marii zrozumiała jednak knowania króla i rozpoczęła pertraktacje z Francją, domyślając się, że Henryk VIII zechce przejąć ich kraj (Bogucka 2009, s. 12). Tym sposobem rozpoczęła się wojna z Anglią, a młoda królowa została przeznaczona synowi Henryka II Walezjusza, Franciszkowi. 7 sierpnia 1548 r. mając 6 lat została wysłana w kolejną podróż (Mikusińska 2007, s. 348), a druga ojczyzna przyjęła ją 13 sierpnia 1548 r. pełna radości. Dla Marii był to jednak koniec dzieciństwa, początek wielu obowiązków oraz doświadczeń na francuskim dworze (Zweig 1971, s. 23).

Okres francuski, aż do śmierci męża, Franciszka II (1560 r.) był najpiękniejszym czasem w jej życiu. Na dworze była ona wielbiona przez prawie wszystkich. Wyjątek stanowiła wyłącznie teściowa, Katarzyna Medycejska (Zweig 1971, s. 348). Inaczej było w przypadku młodego Franciszka, który od razu zakochał się w przyszłej żonie. Obawiano się o ich wspólne pożycie, gdyż delfin od dziecka był bardzo wątły, a para, jak przewidziano, nie doczekała się nigdy potomstwa (Graham 2009, s. 65).

Na francuskim dworze bardzo szybko postawiono sobie za cel, aby zrobić z nowoprzybytej Szkotki prawdziwą delfinę. Wychowana wśród

dwórek, szybko przeszła do zabaw z dziećmi królewskiej pary (Bogucka, s. 21). Jej edukacja była na wysokim poziomie, gdyż uczyli ją najwybitniejsi nauczyciele jak i przybywający na dwór literaci (między innymi Ronsard, wieloletni przyjaciel) czy nawet aktorzy (Adamski 1999, s. 75). Maria znała również wiele języków – język francuski, łacinę, grekę oraz hiszpański. Grała też na instrumentach, pisała sonety oraz tworzyła makatki. Pokazała swoją osobą, że płeć piękna może dorównywać mężczyznom pod praktycznie każdym względem (Bogucka 2009, s. 27).

Już od dziecka nie miała jednak łatwego charakteru. Była łatwowierna, zbytnio uległa i uczuciowa (Bogucka 2009, s. 25). Wymagała również od innych wiele uwagi i prezentów. Wszyscy na dworze doskonale widzieli, że w przyszłości wyrośnie ona na precudowną kobietę, bowiem od lat dziecięcych była bardzo powabna, miała piękną twarz, miękkie spojrzenie, ciemne oczy, bujne włosy i białą skórę (Bogucka 2009, s. 31).

Jak zostało wspomniane, nie wszyscy byli zachwyceni młodą władczynią. Katarzyna Medycejska od początku była negatywnie nastawiona do przyszłej synowej, a przyczyną tego były zapewne sprawy polityczne oraz zbyt zdrowy wygląd Marii (w przeciwieństwie do jej dzieci), o co była najzwyczajniej w świecie zazdrosna (Zweig 1971, s. 40). Henryk II z kolei nie krył się z uczuciem względem synowej: „To jest najbardziej urocze dziecko, jakie kiedykolwiek w swoim to życiu właśnie widziałem” (Bogucka 2009, s. 27). Żyjąc na dworze, Maria nie wiedziała, że można żyć w zupełnie odmienny sposób. Odczuła to dopiero kilka lat później, odbywając karę za swoją nadmierną łatwowierność, nieodpowiedzialność oraz przekładanie serca ponad rozum. Pobyt we Francji, a następnie ślub z Franciszkiem 24 kwietnia 1558 r. katedrze Notre Dame w Paryżu dał jednak jej wiele szczęścia, które ostatecznie nie trwało dla niej zbyt długo (Zweig 1971, s. 30).

W tym czasie na tron angielski wstąpiła kuzynka Marii – Elżbieta (1533-1603), jej największa konkurentka. Córka Henryka VIII i Anny Boleyn, protestantka, pozbawiona pierwotnie praw do tronu, ostatecznie 15 stycznia 1559 r. otrzymała koronę angielską i stała się największym wrogiem Marii na arenie politycznej (Serwański 2008, s. 69). Tak jak kuzynka, była mocno wykształcona pod względem kultury i literatury, ale nie chciała jednak być silnie powiązana z religią, jak jej ojciec (Kumor 1984, s. 87).

Została jednak zapamiętana jako wybitna władczyni, która samodzielnie rządziła Anglią w przeciwieństwie do Marii szukającej pomocy u mężczyzny (Delumeau 2015, s. 236). Sytuacja, w jakiej znalazła się żona Franciszka, okazała się być idealną dla króla Henryka Walezjusza, który tak jak przed laty

Henryk VIII, chciał poprzez Marię zdobyć inny kraj. Ukazał to między innymi w dołączeniu do herbu Marii korony angielskiej, wzbudzając tym gestem gniew angielskiej królowej (Zins 1971, s. 2009). Maria bowiem była pretendentem do tronu (co związane było z jej pochodzeniem) i posiadała podwójny tytuł (francusko-szkocki), a to stanowiło już spore zagrożenie dla ówczynie panującej Elżbiety (Licence 2014, s. 289).

Nastał jednak czas rządów młodej pary, a wraz z nimi liczne problemy w samej Szkocji, nieudolne próby rządzenia krajem (w tym śmierć króla Henryka II) i koronowanie na króla Franciszka II. Pewna era dobiegła końca (Gortner 2010, s. 186). Młody Walezjusz odszedł niestety rok później po dość długiej, wyczerpującej chorobie 5 grudnia 1560 r. prawdopodobnie na jakąś odmianę guza mózgu (Goldstone 2016, s. 61).

Kilka miesięcy później, niespełna 18-letnia Maria, powróciła do Szkocji nie posiadając za wielu informacji o sytuacji polityczno-społecznej w rodzinnym kraju. Czas spędzony we Francji był bowiem dla niej okresem oderwania od rzeczywistości Wyspy (Goldstone 2016, s. 68). Nawet przybycie do ojczyzny 19 sierpnia 1561 r. (w Leith) odbyło się odpowiedniego powitania, tak jak to było we Francji (Zweig 1971, s. 49). Szkocja bowiem była krajem w głównej mierze protestanckim, ubogim, niebezpiecznym i podzielonym na tle religijnym, a Maria nie wiedziała, jak poradzić sobie w tak purytańskim kraju jako katolicka królowa (Kapitaniak 2000, s. 78). Korona była dla niej bardzo ważna, ale ludzie w jej otoczeniu – w tym brat, James Stewart (1531-1570, hrabia Moray (z nieprawego łoża), nie ułatwiali tych rządów. Do tego Elżbieta liczyła na odstąpienie praw do tronu angielskiego, a jej własny naród był bardzo podejrzliwy wobec katolickiej władczyni (Zweig 1971, s. 41). Sama jednak nie narzucała ludowi wybierania pomiędzy katolicyzmem, a protestantyzmem, gdyż w ten sposób chciała pozyskać ku sobie naród mający zobaczyć w niej sprawiedliwą królową (Kapitaniak 2000: 78). Wielu się temu sprzeciwiało, między innymi John Knox (1514-1572), przedstawiciel szlachty, wróg Marii, wygłaszający przeciwko niej oszczercze mowy, ganiący jej religię, brak moralności, rozrywki oraz ubiór (Zweig 1971, s. 123).

Odkąd więc tylko przybyła do Szkocji, wielu przewidywało koniec jej i katolickiego narodu. Uważano, że nawet mężczyzna o silnym charakterze i zmyśle politycznym nie umiałby doprowadzić do pojednania tak trudnego kraju, a wymagano tego od dziewiętnastoletniej niewiasty. Nadworni doradcy namawiali więc królową, aby została protestantką i zakończyła religijne problemy. Jej pochodzenie od katolickich Gwizjuszy nie pozwoliło jednak na tak odważny krok, a rozłam zaczął się coraz mocniej pogłębiać. James i pozostali

politycy z dworu uznali, że z kobietą u boku będą mieli oni znacznie większe swobody i możliwości manipulowania polityką dla swoich korzyści. Wszyscy bowiem korzystali z jej nieudolnych rządów na tyle, ile się tylko dało (Zweig 1971, s. 56). Zachęcano ją do zamążpójścia, a ona sama liczyła, że wybranek pomoże jej w politycznych rozgrywkach. Wybrała na drugiego męża lorda Henryka Darnley’ a (1546-1567) nie wiedząc jeszcze, że to będzie najgorsza decyzja w życiu. Mogła zostać żoną wielu – syna władcy Hiszpanii, kandydata z Francji bądź z Austrii. Według badaczy wybrankiem miał zostać odpowiedzialny mężczyzna, który potrafiłby rządzić tak rozbitą Szkocją. Jeden z ambasadorów, Robert Melville (1527-1621), przebywający na dworze angielskim planował więc znaleźć męża dla swojej królowej. Elżbieta oczywiście była negatywnie nastawiona do tego pomysłu chcąc mieć nad tym wyborem całkowitą kontrolę, bo wybór męża dla kuzynki mógł rzutować na jej dalsze panowanie (Farquhar 2003, s. 57). W trakcie rozmów z angielską królową, ambasador dowiedział się wiele interesujących rzeczy. Dobrze wiedział, że Elżbieta chce dla Marii jak najgorzej pod pretekstem pomocy. Nikt jednak nie umiał wytłumaczyć czemu królowa Anglii chciała wydać swojego kochanka za własną kuzynkę (planowała ożenić koniuszego, Roberta Dudley’ a – z Marią). Mówiło się, że angielska królowa była po prostu o młodszą kuzynkę zazdrośna (Zweig 1971, s. 86). Wspomniany ambasador musiał wysłuchać angielskiej władczyni zarzucającej go pytaniami, która z królowych jest ładniejsza, zgrabniejsza, bardziej wykształcona czy uzdolniona. Melville mógł wówczas spostrzec, że Elżbieta jest bardzo zazdrośna o dużo młodszą kuzynkę, gdyż często reagowała drażliwie na jego odpowiedzi. To spotkanie tylko pokazało, że angielska władczyni czuła się gorsza i najzwyczajniej w świecie próbowała dopiec Marii. Poczynione słowne gierki z ambasadorem stanowiły przedsmak tego, czego miała doświadczyć z ręki Elżbiety w przyszłości (Niedźwiedzka 2016, s. 176).

Ślub Marii z Darnley’ em odbył się 29 lipca 1567 r. w wierze katolickiej. Początkowo nie widząc w mężu wad, była oczarowana jego osobą. Dopiero po ślubie przekonała się jakim jest w rzeczywistości człowiekiem (Kapitaniak 2000, s. 79). Henryk bowiem żądał od Marii korony małżeńskiej, gwarantującej równość praw do rządzenia i męczył ją o to, gdy nie był pijany lub zbyt zajęty pobytami w domach publicznych. Z czasem stał się też obciążeniem dla szkockiej władzy. O ile początkowo traktował żonę z ogromnym szacunkiem, to później nawet nie krył się ze swoimi zamiarami. Sądził naiwnie, że królowa odda mu swój tron i uwzględni go jako pełnoprawnego władcę. Tak się jednak nigdy nie stało (Farquhar 2003, s. 263). W życiu kobiety nie ma bowiem

większego ponizenia niż oddać się mężczyźnie, który nie zasługuje na tą miłość, a tej winy kobieta nie wybaczy sobie, ani jemu (Zweig 1971, s. 108). Darnley'a w końcu odsunięto od polityki jak i samej królowej, ale wcześniej z tego związku miało możliwość narodzić się jedyne dziecko, w czerwcu 1566 r. Nie był to jednak zbyt dobry rok dla Marii – w międzyczasie zginął z rąk męża i jego przyjaciół nadworny sekretarz królowej, David Rizzio (1533-1566), uważany za jej kochanka (Zweig 1971, s. 129).

Maria nigdy nie przebaczyła mężowi zabójstwa przyjaciela, jednakże szybko straciła zainteresowanie późniejszymi poczynaniami małżonka (Zweig 1971, s. 147). Królowa była bowiem kobietą, która bardzo szybko się zakochiwała i już w trakcie małżeństwa z Darnley'em była uwikłana w romans, a później w kolejne małżeństwo, tym razem z hrabią Jamesem Bothwellem (1534-1578). Był on dla niej jeszcze za życia Darnley'a ogromną podporą. Ze źródeł wyłania się jednak obraz mężczyzny brutalnego i bezwzględnego, słusznym rozmiarów, barczystego, bardzo silnego, uznającego tylko prawo siły, broniącego tego, co do niego należało. Chociaż początkowo nie widział on w Marii kogoś bliższego sercu, to z czasem ich relacje nabrały zupełnie innego rodzaju. To co rodziło się między nimi, było dla królowej czymś nowym (Zweig 1971, s. 148). Zauroczył on bowiem, niedoświadczoną w relacjach damsko – męskich niewiastę, swoją męskością oraz niezależnością. To on później przysłużył się do wykonania zamachu na życie męża Marii w Kirk O'Field w nocy z 9 na 10 lutego 1567 r. Tym uczynkiem wypisał oczywiście na siebie wyrok, ale dzięki wstawiennictwu szkockiej królowej został szybko uniewinniony (Graham 2009, s. 281).

W Szkocji w okresie trudnym dla Marii, zaczęły następować spiski i powstania, a lordowie, wraz z narodem, byli oburzeni szybkim zamążpójściem królowej za „mordercę”, dokonany w obrządku protestanckim. Sytuacja stała się na tyle napięta, aż Maria zmuszona była podpisać abdykację na rzecz syna, w którego imieniu krajem rządziłby jej brat, James. Nastąpiło to 24 lipca 1567 r. i Maria wraz z Bothwellem musieli uciekać (Graham 2009, s. 281). O ile mąż zmarł kilka lat później w więzieniu w Danii, to Maria zmuszona była wyruszyć do Anglii wierząc, że otrzyma tam pomoc od Elżbiety. Ta jednak, widząc w tym ogromną korzyść, uwięziła Marię w swoich zamkach, aż do jej śmierci (Graham 2009, s. 282). Jej uwięzienie dało bowiem Anglii pretekst do interwencji w sprawy Szkocji, a kuzynka stała się wkrótce przedmiotem wielu rozgrywek politycznych (Zins 2009, s. 151).

Lata mijały, a Elżbieta co jakiś czas ponizła Marię. W listopadzie 1571 r. opublikowała ona, w większości zafałszowane, listy i sonety Marii do James'a

Bothwella. Owa korespondencja, a przede wszystkim sonety, zawierały sporo informacji do skompromitowania szkockiej władczyni, mimo szyfrowania treści (Singh 2001, s. 9). Dla uwięzionej Marii był to wówczas ogromny cios, a dla jej wrogów cenny manewr. Do udręku doszły też sprawy materialne, gdyż Elżbieta ograniczała jej znacznie fundusze (Bogucka 2009, s. 186). Szkocka królowa zaczynała już podupadać na zdrowiu i nie widziała sensu życia. Dopiero jeden ze spisków, Babingtona (dotyczący zamachu na Elżbietę), był początkiem rozpoczęcia procesów i spotkań w sprawie skazania na śmierć królowej Szkocji. Wszystkie jej potknięcia zostały jednak wynotowane, a zapisy przetrzymane. Badacze są jednak pewni, że te dowody (zachowane w szkatułkach) można zakwestionować (Zins 2009, s. 151).

15 października 1586 r. nastąpił głośny proces na jakim to postawiono Marię przed sądem, a w jednym z końców znajdował się tron obity szkarłatem z wizerunkiem Elżbiety, gdyż córka Henryka VIII nie przybyła na oficjalny proces (Singh 2001, s. 9). Maria, mimo że od początku wejścia na salę tłumaczyła, że jest niewinna, to jej koniec był bliski (Bogucka 2009, s. 231).

Elżbiecie trudno było podjąć decyzję dotyczącą wyroku śmierci kuzynki. Była świadoma, że pochopne oskarżenia będą jawną jej profanacją, ale nie dostrzegała innego rozwiązania, jak doprowadzenie do sytuacji, w której uda się ściąć niewygodną dla niej władczynię (Bogucka 2006, s. 236). Marię oskarżono o udział w czterech spiskach, w tym przeciwko życiu królowej. Zamieszano ją też w plan przywrócenia Kościoła katolickiego w Anglii oraz zdobycia angielskiej korony przy pomocy wojsk francuskich i hiszpańskich. Do dzisiaj nie wiadomo, czy część z tych spraw nie była wymysłem (Farquhar 2003, s. 263).

Maria odeszła 5 lutego 1587 r. określona jako wróg własnego kraju i kuzynki (Wójcik 2001, s. 278). Na skazanie poszła ubrana w czerń, natomiast zdjawszy opończę, ostatecznie ukazała się ona w stroju o kolorze krwi – jakże typowej barwie męczenników w Kościele rzymskokatolickim) z krucyfiksem w dłoni i modlitewnikiem. Wielu płakało nad jej losem, ale ona się nie martwiła. Odeszła w chwale. Egzekucja Marii Stuart stworzyła sam w sobie precedens, bowiem dotychczas w historii królowa nie została ścięta przez inną królową. Sama reakcja Elżbiety na śmierć kuzynki była też teatralna. Obarczyła ona za ścięcie Szkotki swoich doradców, nie chcąc być winną jej śmierci. Wyprawiła nawet dla niepoznaki nabożeństwo na intencję zmarłej królowej w sierpniu 1587 roku, jednak tylko po to, aby wybielić swój wizerunek (Bogucka 2009, s. 254). Nie spełniła jednak prośby zmarłej o pochowaniu we Francji i dopiero syn Marii, Jakub, w 1612 ekskomunikował jej ciało i pochował w Londynie w Opactwie Westminsterskim, na przeciwko grobu Elżbiety

(Zweig 1971, s. 252). Współcześnie badacze tłumaczą, że wszystko to było wywołane ułomnościami Elżbiety, która przez kobiecą zazdrość skazała na śmierć niewinną osobę (Dominik 2000, s. 162). Wydając do tego twórczość jaką stworzyła Maria miała ona w gruncie rzeczy idealną podstawę do procesu kuzynki (Zweig 1971, s. 352).

SONETY – PODSTAWA DO PROCESU NAD LOSEM MARII STUART

Czym w takim razie jest sonet, na jakim to opierała się w przelaniu własnych uczuć Maria Stuart? Słowo to wywodzi się z włoskiego *sonetto* oznaczającego pewien gatunek poetycki o bardzo przestrzeganej strukturze wierszowej (Jaworski 2005, s. 274). Jest on dość krótkim poematem (14 wersów) zawierający 4 zwrotki (dwie czterowersowe i dwie dwuwersowe). Jego forma we Francji została ukształtowana dzięki członkom „Plejady”, na jakiej to czele znajdował się wspomniany Pierre Ronsard (Karłowicz 1915, s. 267). To między innymi dzięki niemu młoda królowa poznała dawną literaturę. Wiele godzin rozprawiali oni na temat nauki i szlifowaniu umiejętności Marii w tworzeniu poezji. Ronsard nie bez powodu więc był na dworze francuskim znamenitą osobistością (Delumeau 2015, s. 503).

Sonety, jakie stworzyła szkocka królowa jeszcze w rodzimym kraju, ujrzały światło dzienne w następnych stuleciach. Robin Bell, angielski pisarz opracował pod koniec XX wieku nieznane dotychczas dzieła Marii, tłumacząc je z języka starofrancuskiego na język angielski. Wydał w 1992 r. krótki zbiór sonetów w książce „Bittersweet within my Heart. The love poems of Mary, Queen of Scots”. Twórczość Marii nie była jednak w całości poświęcona Bothwellowi (dla niego został napisany odrębny cykl 12 sonetów), ale innym, istotnym dla Marii osobom, o jakich zdecydowała się napisać krótkie utwory (Bell 1992, s. 8). Początkowo zbiór sonetów znajdował się w modlitewnych książeczkach, a następnie przechowany był w bezpiecznym miejscu, dzięki czemu przetrwał do dnia dzisiejszego. Trudno jednak pojąć, co dokładnie odbywało się w głowie szkockiej królowej podczas powstawania tej twórczości. Sam autor książki, Bell, określił jej styl jako dość trudny, często niepozbawiony oczywiście zalet bądź kilku wad, acz bardzo znaczący, przez co starał się na tyle ile potrafił, aby przełożyć jej myśli na obecne czasy (Bell 1992, s. 8).

Do dzisiaj w Polsce znane były jedynie małe fragmenty kilku sonetów o jakich w swojej biografii poświęconej Marii napisała jedna z badaczek, Maria Bogucka (1929-2020). Wiemy jednak, że te sonety były czymś

kompromitującym królową na arenie międzynarodowej. Maria poprzez ten cykl (który poświęciła Bothwellowi) chciała pokazać, jak bardzo darzyła go uczuciem, niestety jednostronnym. Być może czuła się przy nim jak prawdziwa kobieta, nie wiedziała jednak, jaką cenę jej za tą miłość przyjdzie wkrótce zapłacić.

Sonet do Bothwella powstały wiosną 1567 r. na szkockim dworze, kiedy Maria trwała w związku małżeńskim z Darnley'em. Teksty te pokazują nam nieszczęśliwą kobietę, a Maria tworząc je chciała ujawnić tkwiące w niej uczucia, pragnienia i nadzieje (Bell 1992: 9).

Cykl dwunastu sonetów otworzył sonet pierwszy, w jakim to Maria prosiła Boga o wsparcie na ten trudny dla niej czas: „Boże, udziel mi twojej litości...” (Bell 1992, s. 30). Błagała Boga o litość za to, co dotąd w swoim życiu uczyniła. Królowa była świadoma swoich postępków, ale chciała również uznania ze strony Najwyższego, że to co czyni nie jest do końca złe. Kochała bowiem mężczyznę sama będąc w związku małżeńskim. Prosiła więc: „Naucz mnie sposobu, że on mógłby wiedzieć,/ że moja miłość do niego nie jest jedynie demonstracją,/ mojej czułości i stałości...” (Bell 1992, s. 31).

Można przypuszczać, że Maria nie była do końca pewna uczuć ze strony ukochanego. O ile sama darzyła go ogromnym uczuciem, to na pewno on nie okazywał ich w tak dużym stopniu, jak ona. Początkowo byli bowiem tylko przyjaciółmi, bo Bothwell nie od razu dojrzał w niej dorosłą kobietę. Maria z kolei nie za bardzo wiedziała, jak ma obchodzić się z tak dojrzałym mężczyzną, ale kielkujące w niej powoli uczucie sprawiło, że zaczynała ona o nim rozmyślać w zupełnie inaczej. Miała jednak co do tego pewne objawy, bo samej miłości nie poznała – czy to będąc w związku małżeńskim z Franciszkiem Walejuszem czy Henrykiem Darnley'em (Zweig 1971, s. 137). „Dla niego moje sumienie i dobre imię jakie otrzymałam.../ (...) Chętnie umarłabym jeżeliby na tym zyskał” (Bell 1992, s. 30)

Maria, jak zostało wspomniane, nie do końca była pewna co czuje do Bothwella. Nie знаła bowiem prawdziwego uczucia, gdyż jej wiedza opierała się na czytanych za młodu tekstach poświęconych miłości. Wiedząc jednak jak potoczyło się jej życie można spostrzec, że wdając się w romans z dużo od niej starszym lordem, porzuciła wszystko – kraj, syna i dobre imię.

Zbiór sonetów, jaki poświęciła James'owi, w dużej mierze dotyczył jej uczucia względem wybranka, jej wahaniom nastroju oraz zarysowi jej losów. Niestety ktoś, kto miałby czytać jej sonety, nie zawsze miałby pojęcie co w danej chwili autorka miała na myśli, przelewając takie, a nie inne słowa na papier. Jeden bowiem z sonetów dotyczył żony lorda, Lady Jean Gordon,

z którą to związał się on jedynie dla materialnych korzyści. Już po tym widać, że ten mężczyzna szukał niewiast, w relacji z którymi mógłby coś dla siebie uzyskać. Poznał jednak Marię, a wtedy jego ambicje wzrosły i zamarzył o ślubie z samą królową (Bell 1992, s. 32). Mimo, że oboje byli z związkach małżeńskich, chcieli być dla siebie czymś więcej niż tylko formalnymi przyjaciółmi. James Bothwell z czasem otrzymał uznanie nieważności swego małżeństwa, a Maria, pozbywając się później Henryka, mogła usankcjonować swój nowy związek prawnie, a przede wszystkim religijnie. Nikt jednak nie wierzył w prawdziwość tego uczucia. James już wtedy służył z lekkiego traktowania ludzi, a najłatwiejszą dla niego zdobyczą była owa niewiasta, kochająca go szczerze – Maria. „Ja Cię kocham...” (Bell 1992, s. 33).

Tylko czy tak też było ze strony hrabiego? Pytała bowiem w drugim sonecie: „Ja przynoszę Ci miłość i tym samym przeciwstawiam się swojej rodzinie...” (Bell 1992, s. 33). Jak było wspomniane, królowa Szkocji nie wahała się porzucić wszystkiego w imię tej miłości. Liczył się dla niej tylko James. Stawianie u kobiet na piedestale wybranka, którego nie akceptowała rodzina było czymś strasznym, niesłychanym, wówczas bowiem niewiasty były zmuszone słuchać bliskich, a nie głosu serca. Do tego lord James Bothwell, według tego co w drugiej sonecie sama Maria zapisała, miał pewne wątpliwości co do jej uczucia: „(...) pomimo to, ty wątpisz czy to może być prawdziwe...” (Bell 1992, s. 33). Sama jednak z czasem była już bardziej pewna tego co czuje do hrabiego. Dla niej związek ten przeradzał się w coraz silniejszy, stając się wkrótce obsesją na jego punkcie. „Moja miłość do niego wznosi się i będzie wzrastać./ Przez życie moje tak długo póki będę tego pewna...” (Bell 1992, s. 37).

Widać tutaj ekspensywność uczucia ze strony szkockiej królowej, która była wierna swojemu ukochanemu. Wielu uważało wtedy, że ich relacja zmieniła się wraz z pewnym wydarzeniami na dworze. Maria bowiem od samego początku widziała w nim (jakże ironicznie) porządnego, silnego, zdecydowanego mężczyznę jaki mógłby być bardzo pomocny w rządach. Z kolei James Bothwell widział w królowej nadarzającą się dla niego okazję na tron i koronę. Dla obojga to uczucie było jednak ostatnim: „(...) po raz ostatni moją miłość pokażę...” (Bell 1992, s. 37) Zmuszeni w 1567 r. do ucieczki z kraju, nie zaznali więcej miłości. James zginął w Danii, a królowa w Anglii. Być może, gdyby nie tak bardzo naiwna miłość do nieodpowiedniego mężczyzny, Maria może przeżyłaby więcej niż 44 lata (Zweig 1971, s. 148). „Jak jest czyste serce to on nie powinien mieć wątpliwości...” (Bell 1992, s. 37).

Bothwell niecznie wykorzystał szczerze uczucie niedoświadczonej kobiety względem siebie, mając za nic to, co w rzeczywistości do niego czuła. Królowa

bowiem chciała kochać i być prawdziwie kochaną i to było to, czego oczekiwała od swojego życia (Farquhar 2003, s. 100). Mimo dwukrotnego zamążpójścia możemy zrozumieć przez użycie sformułowania „czyste serce”, że nigdy wcześniej nie zaznała od wybranków prawdziwego uczucia – miłości. To co zakazane, poznała zapewne dopiero przy Bothwellu. Być może załątki „uczucia” były już przy poznaniu Henryka, ale dopiero przy lordzie James’ie poznała ona czym w rzeczywistości była relacja damsko – męska. „Dla niego poddam się wszystkim;/ Dla niego odnajdę swój honor...” (Bell 1992, s. 36).

W wersach sonetu szóstego widać, że była ona skłonna odrzucić wszystko tylko po, aby zjednoczyć się ze swoim ukochanym. Z historii wiemy, że porzuciła dla niego nawet ślub w obrządku katolickim na rzecz protestanckiego. Można śmiało powiedzieć, że w imię uczucia wyrzekła się swojej wiary. I mimo, że od lat dziecięcych była adorowana przez wielu mężczyzn to tak bardzo szukała aprobaty u tego, który najprawdopodobniej jej jako kobiety nie kochał. Liczył się bowiem dla niego wyłącznie zysk z konkretnej relacji, a królowa będąc wiecznym dzieckiem nie potrafiła rozróżnić kto był jej przyjacielem, a kto wrogiem. Ludzie z jej otoczenia bardzo szybko to zauważyli i starali się to wykorzystać dla własnych celów. Kto w takim razie zawinił? Czy kobieta, która kochała i chciała być kochaną, porzucając wszystko w imię zakazanego uczucia, czy mężczyzna, który wykorzystał naiwność tak młodej niewiasty?

Maria Stuart, młoda, niespełna 26 letnia wtedy kobieta błędnie sądziła, że czyniąc to, co rozkaże jej mężczyzna, dotrze do jego serca, a także rozumu. Nie miała do nich szczęścia, gdyż przyciągała osobowości chore, kapryśne i władcze, które czekały, aby poprzez jej dziecięcą naiwność, mogli na tej znajomości skorzystać. Czy w takim razie to, co widziała w Bothwellu było tego warte? Czy miłość względem niego była tym, czego szukała? Być może chciała tylko uwagi ze strony kogokolwiek, kto wykazał się względem niej mocniejszym uczuciem. Kobieta o takim charakterze i sferze emocjonalnej wymagała u boku osoby, która byłaby w stanie pomóc jej nie tylko ze Szkocja, ale przede wszystkim z nią (Farquhar 2003, s. 100).

W sonecie piątym jest mowa o tym, jak długą drogę w miłości przeżyła Maria, darzącą uczuciem kogoś, kto praktycznie przez cały związek ją tylko ranił: „Dla niego uroniłam tyle łez...” (Bell 1992, s. 39)

Sprawą jakże ciekawą jest fakt, że Maria będąc w związku z Bothwellem wielokrotnie płakała. Historycy są przekonani, że kwietniu 1567 r. (będąc już wolną od Darnley’a) została ona zgwałcona, a z tego zbliżenia miała począć bliźnięta. Odkryło się to na zamku w Dunbar, gdzie znajdował się ówczesnie lord, a które to zdarzenie nosiła w sobie królowa przez całe życie. „(...) kiedy

zabrał moje ciało i uczynił je swoim,/ Chociaż moje serce nie było jeszcze gotowe,/ Napełnił je znowu strachem” (Bell 1992, s. 39).

To więc co było między nimi dobrego, bardzo szybko się skończyło. Maria bowiem sama przekonała się, że był on apodyktyczny i okrutny, wielokrotnie zmuszający ją do rzeczy, których nie chciała. Niestety nie umiała sobie z tą relacją poradzić, a decyzja o kolejnym związku i zamążpójściu była po prostu zbyt pochopna i nierozsądna. Marii było jednak trudno przyznać się do kolejnego w życiu błędu w wyborze mężczyzny. Z tego powodu miała też myśli samobójcze: „Z żalu myślałam, aby złagodzić mój ból./ Zakończyć swoje życie i nie bać się nigdy więcej” (Bell 1992, s. 38).

Być może znajdując się w takiej sytuacji, jaka ją wówczas spotkała (domniemany gwałt, plany abdykacji oraz rozpadający się kraj) nie widziała innego rozwiązania niż śmierć. Młoda kobieta, osamotniona, czuła się bezradna wobec obcego kraju, w którym nie miała bliskiej osoby. Zapewne, gdyby nie relacja z Bothwellem, nigdy nie miałyby rozmyślań o śmierci, bo to on był powodem jej przedwczesnego odejścia (Zweig 1971, s. 192). Wybranie śmierci nigdy nie jest rozwiązaniem, a jedynie pewną ucieczką od podjęcia dorosłych decyzji w życiu.

Maria żałowała więc tego, co czyniła będąc kochanką i żoną lorda. „(...) Dla niego odrzuciłam honor i pogardziłam tym,/ (...) Dla niego zaryzykowałam wszystko.../ Dla niego uciekłam od wszystkich...” (Bell 1992, s. 39)

Wiedziała, że straciła czas na mężczyznę jaki nie był jej godzien. Każda jej decyzja jako kobiety była po prostu zła. Wybierając sobie mężów w dużej mierze kierowała się ich wyglądem i podejściem do życia, a nie tym co sobą prezentowali. Nie myślała o tym czy nadają się na króla i czy będzie z nimi szczęśliwa. Wtedy liczyło się dla niej narastające uczucie. „(...) Nazywałam Cię jedynym pokarmem życia./ Szukam wszystkiego, aby to spełnić./ (...) robię tyle, aby zdobyć Ciebie mimo przeciwności...” (Bell 1992, s. 40)

To co zostało zapisane w szóstym sonecie, zaprzecza temu co wcześniej pisała Maria. Będąc świadomą złego ulokowania uczuć, na nowo jednak rozpałała w sobie miłość względem tego, który przyczynił się do jej łez. Jest być może niezdecydowana co czuje i czego pragnie. Nie była zapewne świadoma tego, że każda podjęta przez nią decyzja niesie za sobą konsekwencje. Wszyscy oczywiście sprzeciwiali się związkowi z Bothwellem, być może nie bez powodu (Zweig 1971, s. 192). „W moim poświęceniu zawsze będę się starać Cię zadowalać najbardziej lojalnie,/ Kochać Ciebie, być Twoją służącą...” (Bell 1992, s. 41)

Królowa, jak to trafnie ujęła, służyła całą sobą osobie niższej rangi. W innych okolicznościach James nie zasługiwałby nawet na jej spojrzenie.

Był jednak na tyle przebiegłym mężczyzną, że odebrał to, co chciał i usunął się w cień, a Maria mimo to bezgranicznie mu ufała. O tym też wspomniała w sonecie siódmym: „W jego ręce i w jego całą władzę./ Daję mego syna, mój honor i mnie całą./ Moje państwo, moich poddanych, moją poddaną duszę./ I ufam mu całym swoim życiem...” (Bell 1992, s. 45)

Czy tak czyni prawdziwa królowa przedkładająca kraj i bliskich ponad mężczyznę? Nienadaremno Elżbieta I była sama dla siebie najważniejsza, wiedząc, ile może kosztować ją relacja z mężczyzną, tylko czyhającym na jej tron. Maria jednak była bezmyślna i wszystko oddała Bothwellowi: „Moim celem jest podążać za jego rozkazem,/ I nigdy nie zawieść go.” (Bell 1992: 45) Bothwell, jako apodyktyczny mężczyzna, wymagał od Marii wszystkiego, wiedząc, iż jest zdolna poświęcić dla niego wszystko, co dotychczas zyskała, bo wszystko pokładała w jego osobie. Być może związane to było z faktem, że od dziecka chciała mieć w swoim otoczeniu osoby o znacznie silniejszym niż ona charakterze, które mogłyby jej pomóc. Wierzyła jednak, że nadejdą może lepsze dni, a wtedy: „(...) moja miłość nigdy się nie zmieni...” (Bell 1992, s. 45) Przez cały cykl sonetów powtarzała, że jej miłość do hrabiego jest silna i pozostanie taką na wieki. Nic się na tym polu nie zmieniło, a będąc z nim w relacji uważała siebie za złą i gorszą: „(...) myślisz, że jestem kobietą bez rozumu/ Wszystko to sprawia, że miłość płonie bardziej zawzięcie dzień po dniu...” (Bell 1992, s. 53). Są na świecie kobiety, które chcą być odrzucane i źle traktowane. Być może Maria widząc, że Bothwell ją bardzo źle traktuje i co jakiś czas odrzuca, sama zabiegała o jego uczucie?

W przedostatnim sonecie królowa nadmieniła, że obawia się o uczucie Bothwella do niej gdyż: „(...) Jestem dotknięta strachem, że o mnie zapomniłeś./ (...) Czasami się boję...” (Bell 1992, s. 54) Przez tak zawiłą relację straciła zapewne całą pewność siebie, jaką miała jeszcze na dworze Walezjuszy, a którą to w Szkocji bezpowrotnie tracić zaczęła na rzecz dwóch, niegodnych jej mężów.

Ostatni, dwunasty sonet, podsumowujący skalę uczuć królowej, pokazuje nam w kim tak naprawdę jest największa siła i do kogo należy się zwrócić w złym dla nas czasie. Tak też uczyniła Maria. „Oby Bóg odwrócił wszystko co złe!” (Bell 1992, s. 54) Sonet ten, niezakończony, zapewne z powodu złej sytuacji na dworze, nigdy nie został dokończony. Marię zmuszono wtedy do abdykacji, a Bothwell zbiegł z kraju. Wtedy też nadszedł ostatni etap życia, tułaczka po zamkach i śmierć poprzez ścięcie.

ZAKOŃCZENIE

Maria Stuart, wplątana od wczesnych lat dziecięcych w intrygi dworskie i liczne podłe kalkulacje, nigdy nie poznała czym jest prawdziwa miłość ze strony mężczyzny, niepodyktowana żadnymi korzyściami z jego strony. Zaznała za to wiele cierpienia z ich strony, gdyż przez swój charakter nie potrafiła poradzić sobie z całą, niezrozumiałą dla niej polityką, dyplomacją i owymi mężczyznami. Nigdy nie mogła być też w pełni sobą, przez co nie uważała się za szczęśliwą osobę (widać jej zaburzenia nastrojów w cyklu sonetów). Sprawa dotycząca jej zamordowanego męża jak i knucia przeciwko Elżbiecie, do dziś jest sprawą nierozstrzygniętą. Od wieków trwa dyskusja, czy była winna wymienianym jej uczynom. Chociaż miała w młodości wszystko, czego tylko zapragnęła, tak szczęśliwa jak podczas koronacji w Reims z pierwszym mężem, nigdy więcej nie była. Kolejne bowiem wybory sprawiły, że stawała się coraz bardziej nieszczęśliwą kobietą. Wplątuje się w sieci uczuć, ufa niegodziwcom, w tragiczny sposób idzie ku swemu końcowi. Rzeczywiście:

BIBLIOGRAFIA

Adamski J.

1999 *Historia literatury francuskiej. Zarys*, Wrocław.

Bell R.

1992 *Bittersweet within my heart. The love poems of Mary, Queen of Scots*, London.

Bogucka M.

2006 *Kobieta w mieście polskim z drugiej połowy XVI i XVII wieku*, Warszawa.

Bogucka M.

2009 *Maria Stuart*, Wrocław.

Delouche F.

1994 *Historia Europy*, Warszawa.

Delumeau J.

2015 *Cywilizacja odrodzenia*, Wrocław.

Dominik T., Stomma L.

2000 *Kobiet czar*, Warszawa.

- Farquhar M.
2003 *Królewskie skandale*, Warszawa.
- Goldstone N.
2016 *Królowe rywalki. Katarzyna Medycejska i królowa Margot*, Warszawa.
- Gortner C. W.
2010 *Wyznania Katarzyny Medycejskiej*, Katowice.
- Graham R.
2009 *Niezawiniona tragedia Marii Stuart*, Warszawa.
- Guy J.
2019 *Maria królowa Szkotów. Prawdziwa historia Marii Stuart*, Oświęcim.
- Jaworski S.
2007 *Podręczny słownik terminów literackich*, Kraków.
- Kapitaniak T.
2000 *Historia Szkocji*, Łódź.
- Karłowicz J., Kupski A.
1915 *Słownik języka polskiego*, t. VI, Warszawa.
- Kumor B.
1984 *Historia kościoła*, t. V, Warszawa.
- Licence A.
2014 *W łóżu z Tudorami*, Kraków.
- Niedźwiedzka M.
2016 *Królewska heretyczka*, Warszawa.
- Serwański M.
2008 *Historia powszechna XVI-XVIII wiek*, Poznań.
- Singh S.
2001 *Księga szyfrów. Od starożytnego Egiptu do kryptografii kwantowej*, Warszawa.
- Wydawnictwo Naukowe PWN
2007 *Wielkie biografie, Encyklopedia PWN*, Warszawa.
- Zins H.
2009 *Historia Anglii*, przeł. P. Chmielowski, Wrocław.
- Zweig S.
1971 *Maria Stuart*, Warszawa.

„EN MA FIN GÎT MON COMMENCEMENT...”
– ON LOVE, FEMALE NATURE AND DEATH
IN SONNETS OF THE QUEEN OF SCOTLAND,
MARIA STUART (1542-1587)

Summary: This article presents one of the female figures of the 16th century – the Queen of Scotland, Maria Stuart. The life of the Scottish Queen was largely shrouded in many inaccuracies. The article was based on what the Queen herself had written – sonnets that were written while she was still in Scotland. This cycle, consisting of 12 sonnets, gives us the opportunity to get to know and analyze the actions of the queen. Maria just wanted to love and be loved, which she had never fully experienced in her life. Its history – both recorded in historical sources and in the aforementioned sonnets, is worth seeing the light of day. The fate of women in the old days often led them to commit many mistakes, for which they often paid with their lives.

Keywords: Mary, queen, sonnets, love, death, modern Times